

Zafere Kadar Sürekli Devrim!

marksist bakış

SAYI: 62

FİYAT 3.5 TL

RTE TİPİ BAŞKANLIK: ÜLKEYİ NELER BEKLİYOR? | KADINLAR NASIL KAZANILIR? | SULTANGALİYEV GERÇEĞİ 2

*Geçse de yolumuz bozkırlardan,
denizlere çıkar sokaklar...*

BAŞKANLIĞA HAYIR!

 bolsevikorg

 www.bolsevik.org

 sureklidevrim

ilkelerimiz

Tek Yol Sürekli Devrim

İşsizlik, açlık, yoksulluk, savaşlar, doğanın tahribatı, yabancılaşma ve toplumsal çürümenin tek sorumlusu kapitalizmdir. Bu yüzden de insanlığın kurtuluşu kapitalizmin tarihin çöp tenekesine gönderilmesiyle gerçekleşecektir. Kapitalizmin alternatifi proleter devrim ve sosyalizmdir. Kapitalist sömürüye karşı harekete geçen devrimci işçi hareketi, burjuva düzenden tam kopuş olmadan kurtuluşun olamayacağını bilerek kapitalist düzeni yıkana kadar durmamalı ve gerçekleştireceği işçi ihtilalini dünyaya yaymaya çalışmalıdır. İlerici burjuvazi, ileri demokratik bir düzen, demokratik devrim, bağımsızlık vb. politikalar işçi sınıfını proleter devrim yolundan uzak tutmanın araçlarıdır.

Yurtseverlik Değil Enternasyonalizm

Küresel bir sistem olan kapitalizmden kurtulabilmek için işçi sınıfının uluslararası birliği zorunludur. İşçi sınıfını ulusal temellerde bölen ve sınıfsal ayrımları perdeleyen yurtseverlik ideolojisi burjuvazinin en büyük silahlarından birisidir. Bu nedenle Marks bütün dünyanın işçileri birleşin çağrısını yükseltmiştir. Ancak, proleterya enternasyonalizmi bir dünya partisi olarak Enternasyonal hedefine bağlanmıyorsa, dünyadaki komünist güçlerle gerçek bir birliğe hizmet etmiyorsa soyut bir ilke olarak gerçek anlamını yitirecektir.

Ezilenlerin Kürsüsüyüz

Devrimciler, insanların kimliklerinden ötürü ezilmelerine karşı çıkarlar. Ezilenlerin ezenlere karşı mücadelesi her daim meşru ve ilericidir. Kadınların ve LGBT bireylerin ezilmeleri konusunda işçi sınıfı içerisinde ileri bir bilinç yaratılması oldukça önemlidir. Ulusal sorunda temel yaklaşımımız ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve Kürt halkının ulusal sorundaki taleplerinin desteklenmesidir. Diğer taraftan Marksistler ezilenlerin esas kurtuluşunun ancak ve ancak proleter devrimle geleceğinin de altını çizerekler. Ezilenlerin mücadelesi desteklenirken Marksistlerin politik bağımsızlıklarını korumaları büyük önem taşımaktadır.

Bolşevizm

İşçi sınıfının kapitalizme karşı girişeceği mücadelelerin başarıya ulaşması için devrimci işçilerden oluşan bir devrimci partiye ihtiyaç vardır. Devrimci partinin liderliği olmaksızın işçi sınıfı yenilmeye mahkumdur. İşçi sınıfının önderlik krizi içerisinde olması, kapitalizmin hala ayakta olmasının temel nedenidir. Bu krizin aşılması bir inşa sürecini gerekli kılmaktadır. Bolşevik geleneğin inşası gerçekleşmeden proleter devrim ve iktidar perspektifi hoş bir hayalden öteye geçemez.

Bu kadar
YETKİYİ
babama
VERMEM!

O da istemez zaten!

İÇİNDEKİLER

PERSPEKTİF

3 Tek Adam Israrı Ülkeyi Batırıyor!

GÜNCEL

4 AKP Rejimi Ülkeyi Yönetemiyor!

Caner Fayza

8 Kadınlar Nasıl Kazanılır?

Derya Koca

**13 RTE Tipi Başkanlık:
Ülkeyi Neler Bekliyor?**

Engin Kara

27 Ekonomi Başkanlığı Kaldırır mı?

Gökçe Şentürk

POLEMİK

6 Sorun Sadece CHP'de mi?

TARİH

**11 Çöküşten Günümüze
Rusya'nın Serüveni - 1**

Emre Güntekin

18 Sultangaliyev Gerçeği - 2

V. U. Arslan

ENTERNASYONAL POSTACI

**24 AKP'nin Suriye'deki "U" Dönüşü
Baş Döndürüyor!**

Çağın Erdinç

**30 Rafsancani: İktidardaki İslamcılara
Dair İyi Bir Örnek**

Emre Güntekin

BÜROLARIMIZ

Ankara

Bayındır-2 Sok. No:45/7 Kızılay Tel: 0542 617 8140

İstanbul

Osmanağa Mah. Serasker Cad. İsmail Ekşi İşhanı No: 62 Kat: 4 Kadıköy
Tel: 0543 337 3671

Trabzon

Kunduracılar Cad. Dedeoğlu Sok. Pustular İşhanı No: 4/44 Merkez
Tel: 0532 792 7171

Marksist Bakış - Aylık Siyasi Dergi - Yıl: 13 - Sayı: 62 - Ocak 2017

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Şensöz

Yayın İdare Adresi: Öncebeci Mah. Servi Sok. 5/8 Çankaya ANKARA Tel: 05548518392

Baskı: Altan Özyurt Matbaacılık Tan.Rek.Org.Dan.Eğt.Tur.Tic.San.Ltd.Şti. - İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1354. Cadde (Eski 21. Cad.) Fora İş Merkezi No: 138/3 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 83 94 Faks: (0312) 394 81 23

Yayın Türü: Yaygın süreli, aylık

SOSYALİST EMEKÇİLER PARTİSİ

AÇIKLAMASI:

TEK ADAM ISRARI

Ülkeyi Batırıyor!

Başkanlığa HAYIR !

Patlamalar, katliamlar, tıka basa dolu cezaevleri, tamamen iflas etmiş dış politika, kapıya dayanan büyük ekonomik kriz... Bu zamana kadar yasal ve yasal olmayan her türlü gücü fiili olarak ele geçiren saray, ülkeyi tek başına yönetmek istiyor. Seçimler ve zaten göstermelik demokrasi tarihe karışsın isteniyor. Geleceğimiz tek adamın keyfiyetine, onun günlük emirlerine teslim edilemez.

Başkanlık kararnameleleri ile Erdoğan parlamentoyu ve siyasal partileri yok sayacak bir sistem istiyor. Zaten OHAL ve hukuksuzluğun sıradanlaşması ile yönetilen ülkede başkanlık rejimi, hesap sorulması imkansız bir başkanlık öngörüyor. AKP, iktidarda olduğu yıllar boyunca sözde 12 Eylül'e muhalif bir söylem ile anayasayı değiştirmek istiyor. Ancak tıpkı 12 Eylül darbecilerinin kullandığı yöntemlerle: OHAL altında, tüm eylem ve etkinliklerin yasaklandığı bir başkentte, meclis önündeki protestolara polis ordusuyla saldırarak, milletvekillerini açık oy vermeye zorlayarak... Üstelik Meclis TV'yi bile kapalı tutup halkın anayasanın içeriğine dair en ufak bir sesi duymasının önüne geçiliyor. Bu anayasanın ve başkanlık rejiminin ne getireceği bugünden bellidir. Bu koşullar altında anayasa görüşmeleri gayri meşrudur. Her bir adımı hukuksuzlukla doludur.

AKP'nin yaptıkları, yapacaklarının garantisidir. Başkanlık ısrarı ülkeyi batırıyor. Bombalar susmuyor, ekonomik kriz bu gerginlik ortamında dünyadaki en değersizleşen paranın TL olmasını sağlıyor. Kriz, yüksek enflasyon, küçülme ve işsizlikle kapımıza dayanıyor. AKP yönetemiyor. Her yerinden beceriksizlik ve iflas fişkiran iktidar, piyasacılığa teslim ettiği ekonomide elektrik kesintilerini bile engelleyemiyor. Hayat pahalılığı, emekçilerin haklarının tek tek gasp edilmesi, açlık sınırının altında 12 saat çalışan; iş güvencesi tek bir KHK keyfiyetine bağlanmış milyonlarca insan. Bu ülkenin insanları insanca, güven ve kardeşlik ortamında yaşamayı hak ediyor. Bunu yapacak özne ise tüm bu dertleri başımıza açan AKP ve onun sınırsızca her türlü yetki ve gücü eline toplamak isteyen lideri olamaz. Tek adam ısrarı bu ülkeyi daha da yaşanmaz hale getirir.

Toplumsal gerilim ve kutuplaşma ile milyonları birbirine düşman eden siyasi anlayış son bulmadan ortak bir geleceğimiz olamaz. AKP ve Erdoğan ülkeyi batırıyor ve kendisini kurtarmak, ayakta kalmak için de başka şansı yok! O yüzden referanduma giderken OHAL uzatılıyor, akıl almaz şekilde muhalefet etme potansiyeli olan herkes susturulmaya çalışılıyor. AKP ve Erdoğan sıkışmış durumda ama sıkıştığı için ondan kurtulmanın, hayatlarımızı cehenneme çeviren 14 yıllık iktidarına son vermenin kestirme bir yolu yok. Ancak başkanlığa HAYIR diyerek bu gidişi durdurmak üzere bir başlangıç yapabiliriz. Milyonlarız. Kendimize ve gücümüze güvenelim. Ülkeyi emek, özgürlük, kardeşlik temelinde tekrar kurmak için sosyalistlere katıl!

BAŞKANLIĞA HAYIR!

AKP Rejimi Ülkeyi Yönetemiyor!

Caner Fayza

Türkiye koşar adım krize doğru giderken AKP hükümeti, kriz gidişatının karşısında züccaciye dükkanına girmiş bir fil edasıyla dans etmeyi sürdürüyor. Olağanüstü Hal (OHAL) uygulaması 3. dönemine uzatıldı ve giderek yeni normal haline geliyor. Tayyip Erdoğan, diktatörlük hırslarının bugüne kadarki en net dışa vurumu olan OHAL uygulamasının süreceği sinyallerini defalarca verdi. OHAL kapsamında ardi ardına gelen işten çıkartmalar, yüzlerce şirket ve belediyeye atanan kayyımlar, tutuklanan gazeteciler, düşünce ve ifade özgürlüğünün engellenmesi, meclisteki üçüncü siyasi parti olan Halkların Demokratik Partisi (HDP)'nin eş genel başkanları ve binlerce yöneticisinin gözaltına alınması, tesis edilmek istenen diktatörlük rejiminin yol taşlarını döşese de toplumda, siyasal yaşamda ve ekonomide kolay kolay kapanmayacak yaralar açıyor. Suriye'de felaketlere yol açan mezhepçi dış politikada yaşanan hezimet, ardından Rusya'nın avcuna düşüş derken girilen "Fırat Kalkanı" macerasının da tıkanması, sadece rezillikten rezillığe koşuş şeklinde tanımlanabilir. IŞİD iki askeri yakarak katlettiği bir video yayınlarken tüm burjuva medya ve hükümet büyük bir rezalet örneği göstererek böyle bir olay hiç yaşanmamış gibi tek kelime bile etmeden konuyu kapattı. AKP yandaşlarının Halep diye koparttıkları fırtınanın ardından Rus büyükelçisi Karlov devletin bir polisi tarafından öldürüldü. Ardından yine İslamcıların koparttığı Müslüman yılbaşı kutlamaz gürültüsünün ardından göz göre göre Reina katliamı geldi. Olası bir saldırı ihtimaline karşı önlem alınacak yerlerin en başında gelen Reina'yı dahi koruyamamak tam bir fiyasko ve büyük bir rezillik. AKP'nin rezillikleri say say bitmeyecek türden.

Türkiye ekonomisi zorlu geçen 2016 yılını geride bıraktı, lakin hem siyasi hem de ekonomik olarak beklenen uçurumun 2017'de karşıya çıkması oldukça muhtemel. Kısaca özet geçmek gerekirse, ekonomi 2016'nın üçüncü çeyreğinde (temmuz-eylül) %1,84 küçülmüştü, ekonomik küçülme 2008 krizinden beri ilk kez gerçekleşiyor. İşsizlik ise %11,8'e ulaştı, 2001 krizi sürerken ulaşılan zirve ise yalnızca %10,4 idi, yani işsizlik rakamları 2001 krizini aratıyor. Kasım ayında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin açıkladığı verilere göre kapatılan şirket sayısı geçen yılın aynı ayına göre %47,8 artış gösterdi. Firmalardan İş Kurumu'na gelen eleman talebi %36,4 daraldı. Yabancı

sermaye hareketleri 2016'nın ilk dokuz ayında 3,4 milyar dolar azaldı. Yılın en çok konuşulan ekonomik maddesi ise dolardı. TL bir yılda Amerikan doları karşısında dünyada zirveye oynayarak %20 değer kaybetti. 2017'nin ilk ayındaki kayıp oranı ise %10'a ulaşmış durumda.

Özel olarak belirtmek istediğim bir diğer nokta da şu ki yazının kaleme alındığı tarihte AKP hükümetinin şuursuzca oynama yaptığı kış saati uygulamasının ve özelleştirmelerin sonucu olarak, özellikle batı illerinde, elektrik kesintileri yaşanıyor. Bazı Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) üretim durdu, işçiler evlerine geri gönderildi. Taşıt Araçları Yan Sanayicileri Derneği (TAYSAD), yaptığı açıklamada Kocaeli-Gebze bölgesinde beş gündür yaşanan elektrik kesintilerinin zararının 300 milyon euro olduğuna dikkat çekerek 120 fabrikanın 5 gündür üretim yapamadığını ve otomotiv ana sanayi firmalarına ürün tedarik edemediğini kaydetti. Dernek başkanı, bu durumun otomotiv ana sanayi firmalarının üretimlerinin durmasına zemin hazırladığını söyledi. Aynı zamanda tüm halkın zifiri karanlıkta işe veya okula gidememesine sebep olan bu uygulamaya dair Elektrik Mühendisleri Odasının (EMO) yaptığı açıklamadan bir kesiti aktaralım:

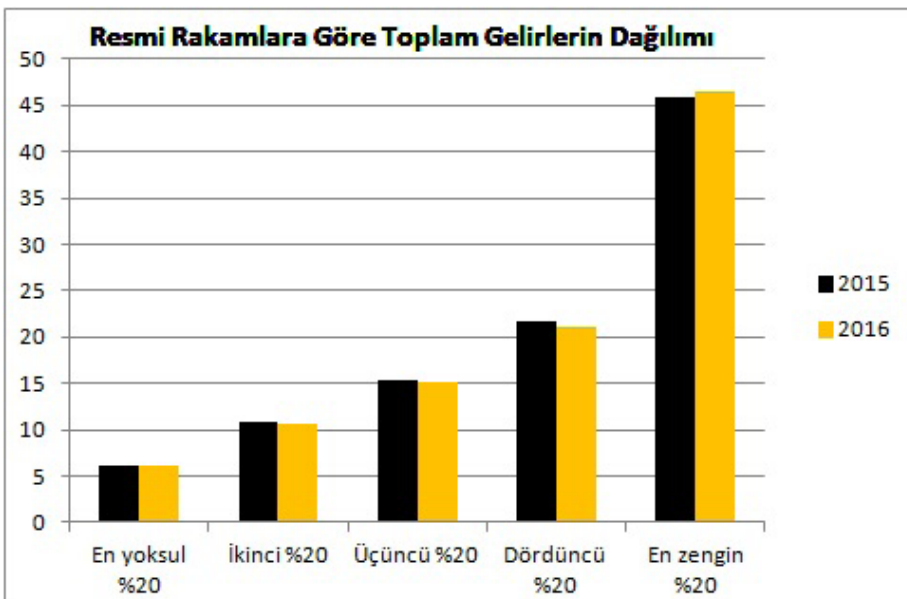
"Hükümetin plansız bir şekilde yaz saati uygulamasını kalıcılaştırması; kış aylarında havaların soğumasıyla hem elektrik hem de doğalgaz tüketiminde artışa yol açtı. Doğalgaz sıkıntısı nedeniyle BOTAŞ'ın elektrik üreten santrallere gaz verememesi, bu santralleri devre dışı bıraktı. Bunun sonucunda Kasım ayında yüzde 37.9 olan elektrik üretimindeki doğalgazın payı Aralık ayında yüzde 31.4'e düştü. Elektrik fiyatları ise dün (22 Aralık 2016) saat 17:00 itibarıyla 1 megavat saat başına 1169.55 lira ile fahiş bir düzeye çıktı. Bugün (23 Aralık 2016) için verilen fiyatlar ise bu düzeyi de aşarak, saat 14.00 itibarıyla 1899.99 liraya tırmandı. Türkiye hem elektriğin pahalılaşması hem de elektrik ihtiyacının karşılanamaması riskiyle karşı karşıya bulunuyor.

Elektrik üretiminde başlayan sıkıntı, hem periyodik bakım adı altında yapılan kesintiler hem de elektrik kesintilerinin gezdirilmesi yoluyla yönetilmeye çalışılıyor. Gezdirme yöntemiyle kamuoyunun bilgisi dahilinde olmadan kesintiler yapılması hukuki olmadığı gibi can ve mal güvenliği açısından tehlikeler yaratacaktır."

2017'de hala elektrik tedarikinde dahi sıkıntılar yaşayan, her hafta bir katliamın gerçekleştiği ülkemizde, AKP hükümeti her gün bir başka alanda çuvallıyor; net olarak ortaya çıkıyor ki "AKP artık ülkeyi yönetemiyor!", medyanın ve muhalif kesimlerin cezaevine doldurulmasıyla kendini koltuğunu sağlama almaya çalışıyor.

Ülke ekonomisinin gidişatında renkler netleşiyorken, hane halkının durumu ise can alıcı duruma geliyor. Asgari ücret, işveren sendikasının "sanki yıl çok iyi geçmiş gibi bir de zam mı yapılacak" tepkilerinin ardından, nisan ayında gerçekleşmesi beklenen başkanlık referandumu öncesi tepkileri göze alamayan hükümet %8 artışla 1404 liradan anlaşmaya vardı. TÜİK bir işçinin aylık net yaşam maliyetini 1668 lira, Türk-iş ise açlık sınırının 1432 lira olduğunu açıkladı. Yani emekçilere düşen yine açlık sınırının altında bir geçim mücadelesi oldu. 1 Ocak itibarıyla yürürlüğe girmiş olan zorunlu bireysel emeklilik uygulaması (BES) ile yaşanacak kesintilerle asgari ücret kırılmaya devam edecek.

2017'nin ilk günleri geçim sıkıntısını katlayacak haberlerle devam ediyor. 2016'nın son gününde sağlık prim payları yani muayene ücretleri %20 ile %60 arasında zamlandı. 1 Ocak günü açıklanan rakamlarla

otoyol ücretleri %15, İstanbul birinci ve ikinci boğaz köprülerinde geçiş ücreti %48 arttırıldı. Benzine 10 kuruş, oto gaza 15 kuruş zam geldi. **Enflasyonun önümüzdeki aylarda %10'u geçerek uzun bir süreden sonra ilk defa çift haneli sayılara ulaşacağı kesinleşmiş durumda.**

Kıymanın kilosunun 42 lirayı bulduğu memlekette iki günde bir et, tavuk ya da balık içeren (veya vejetaryenler için eşdeğer yiyecekler) yemek masrafını karşılayamayanların oranı %35,8'i bulmuş durumda.

EMEÇİLER İLE PATRON ARASINDAKİ GELİR UÇURUMU

TÜİK'in tarafından açıklanan verilere göre en yüksek gelirli %20'lik dilim, toplam gelirin %46,5 ini elde ediyor. En yoksul %20 lik dilim ise %6,1'ine sahip. Bu verilerle birlikte açıklanan, eşitsizlik oranını gösteren ve 0 ile 1 arasında değer alan **Gini katsayısı**, 2016'da 0,391'den 0,397'ye yükseldi. Ancak bu rakamlarda gizlenen bir gerçek var. Bu hesaplama TÜİK'in gerçekleştirdiği Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi (GYKA) veri tabanına dayanmaktadır. Örneğin yapılan bir araştırmaya göre⁽¹⁾ 2009'da gerçekleştirilen GYKA'da en yüksek hane geliri 546 bin TL. Bu saptama en zengin hanelerin örneklemde kapsamadığını açıkça ortaya koymaktadır. Forbes dergisinin en zengin kişiler Türkiye listesinden, gelir vergisi "şampiyon"ları listesine kadar pek çok liste, Türkiye'de en zengin %1'in çok daha yüksek gelirler elde ettiğini göstermektedir. Milyar dolarları elinde çeviren Koç, Sabancı, Şahenk, Tara, Eczacıbaşı gibi aileleri bir kenara bıraksak bile, 10 milyon lira geliri olan bir hane ankete katıldığında (2009 örnekleminde) Gini katsayısı 0,390'dan 0,410'a yükseliyor. Sonuç olarak "gerçek" zenginler yani patronlar sınıfı bu kapsama alındığında **eşitsizliğin korkunç boyutlara ulaştığı gerçeği gözler önüne seriliyor.**

Finansal sıkıntıda olma durumunu ifade eden maddi yoksunluk; çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon, otomobil sahipliği, beklenmedik harcamalar, evden uzakta bir haftalık tatil, kira, konut kredisi, borç ödemeleri, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek ve evin ısınma ihtiyacının ekonomik olarak karşılanamaması şeklinde tanımlanmaktadır. Yukarıda belirtilen dokuz maddenin en az dördünü karşılayamayanların oranı olarak tanımlanan **ciddi maddi yoksunluk oranı 2014 yılında %29,4 iken 2015 yılında %30,3'e yükseldi.**

Türkiye emekçi sınıfları, ekonomik darboğaza girdikçe daha da fazla yoksulluğun pençesine itilmeye çalışılıyor. "Krizin Faturası Patronlara" söylemiyle sosyalistler tarafından yükseltilecek bayrak bir zorunluluktur ve emekçiler için tek umuttur!

1. AKP'li Yıllarda Emeğin Durumu, Bağımsız Sosyal Bilimciler, Yordam Kitap, 2015

KRİZİN FATURASI PATRONLARA!

%1,84

Ekonomi 2016'nın üçüncü çeyreğinde (temmuz-eylül) %1,84 küçüldü.

%11,33

İşsizlik %11,3'e ulaştı, 2001 krizi sürerken ulaşılan zirve ise yalnızca %10,4 idi.

%47,8

Kapatılan şirket sayısı geçen yılın aynı ayına göre %47,8 artış gösterdi.

TÜRKİYE EMEKÇİ SINIFLARI,
EKONOMİ DARBOĞAZA GİRDİKÇE
YOKSULLUĞUN PENÇESİNE DAHA
FAZLA İTİLMEMEYE ÇALIŞILYOR.
"KRİZİN FATURASI PATRONLARA"
SÖYLEMİYLE SOSYALİSTLER TARAFINDAN
YÜKSELTİLECEK BAYRAK BİR ZORUNLULUKTUR
VE EMEKÇİLER İÇİN TEK UMUTTUR!

%36,4

Firmalardan İş Kurumu'na gelen eleman talebi %36,4 daraldı.

-3,4 Milyar \$

Yabancı sermaye hareketleri 2016'nın ilk dokuz ayında 3,4 milyar dolar azaldı.

%20

TL bir yılda Amerikan doları karşısında %20 değer kaybetti

WWW.BOLSEVIK.ORG

Türkiye ekonomisi zorlu geçen 2016 yılını geride bıraktı, lakin hem siyasi hem de ekonomik olarak beklenen uçurumun 2017'de karşıya çıkması oldukça muhtemel. Kısaca özet geçmek gerekirse, ekonomi 2016'nın üçüncü çeyreğinde (temmuz-eylül) %1,84 küçülmüştü, ekonomik küçülme 2008 krizinden beri ilk kez gerçekleşiyor. **İşsizlik ise %11,8'e ulaştı, 2001 krizi sürerken ulaşılan zirve ise yalnızca %10,4 idi, yani işsizlik rakamları 2001 krizini aratıyor.** Kasım ayında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin açıkladığı verilere göre **kapatılan şirket sayısı geçen yılın aynı ayına göre %47,8 artış gösterdi.** Firmalardan İş Kurumu'na gelen **eleman talebi %36,4 daraldı.** Yabancı sermaye hareketleri 2016'nın ilk dokuz ayında 3,4 milyar dolar azaldı. Yılın en çok konuşulan ekonomik maddesi ise dolardı. **TL bir yılda Amerikan doları karşısında dünyada zirveye oynayarak %20 değer kaybetti. 2017'nin ilk ayındaki kayıp oranı ise %10'a ulaşmış durumda.**

Sorun Sadece CHP'de mi?

On milyonların endişeli bekleyişi sürerken ülkede tek adam rejimi adım adım kurumsallaşiyor. *Yolsuzluk ve hukuksuzluğun, zorbalık, keyfilik ve yüzüzlüğün tek parti rejimi...*

Tek adam rejimi ve İslamcı toplumsal mühendisliğin zaferi, hiç de kesin değil; zamana yayılan uzun soluklu, çetin bir mücadeleye hazır olmalıyız. Ama her şeyden önce doğru bir toplumsal muhalefet çizgisine sahip olmamız gerekiyor.

Karamsarlığa kapılmış on milyonlar, son süreçte MHP'nin saf değiştirmesine, HDP'nin devre dışı kalışına tanıklık etti. Her zamanki gibi hayal kırıklığı yaratan "doğal adres" *CHP'ye ve lideri Kılıçdaroğlu'na sinirlendiler. CHP'nin etkisizliği, politikasızlığı, yetenek düşmanlığı...*

CHP'deki bütün bu beceriksizlikler, esas olarak, şu ya da bu insandan değil, politikardan kaynaklanıyor. Emek merkezli sol politikadan ısrarla uzak durup merkezine KOÇ-ABD-AB'yi alan, ılımlı, devlet adamı sorumluluğuna(!) bağlı CHP'nin silikliği ve başarısızlığı ne kadar "garanti" ise insanların kızgınlığı da bir o kadar haklı ve kaçınılmaz.

MUHASEBE ZAMANI

CHP'nin bu halleri AKP'yi ihya eden faktörler arasında başı çekse de biz sosyalistlerin CHP'ye sayıp-sövmekten daha önemli işleri olmalı. Bakınız yeni yılın başında OHAL bir kez daha uzatıldı, yeni KHK'lerle binlerce insan kamudan ihraç edildi. Barış imzacısı çok sayıda solcu akademisyen de bir kez daha araya kaynatılıp üniversiteden atıldı. OHAL sürecinde kapatılan dernekler, gazeteler, TV'ler, işten atılan KESK'liler, hapse atılan gazeteci ve aydınlar, demokratik haklara yönelik kapsamlı

saldırıları...

Şimdi CHP'yi bir kenara bırakıp soralım: *Memleketin sosyalistleri, CHP'nin solundaki bütün aktörler, KESK, DİSK, TMMOB, TTB vb'leri OHAL'e, KHK hukuksuzluğuna, binlerce insanın hayatının karartılmasına karşı anlamlı bir karşı duruş sergileyebildiler mi? Tamam, CHP berbat ötesi, ama biz sosyalistler ne yaptık? Adını koyalım, sosyalist sol OHAL'e karşı ciddi bir kampanya bile düzenlemedi.*

Sosyalist sol böyle bir perspektife mi sahip değil, yoksa enerjisini ve heyecanını mı toptan kaybetmiş? Yoksa sosyalist solun gücü mü bu kadar? **Evvvela meselenin güç meselesi olmadığını söylemek gerekiyor.** Düşünün koca koca KESK'ten, DİSK'ten, TMMOB'dan, köklü sosyalist geleneklerden bahsediyoruz... Sosyalist solun AKP'yi durduracak fiziki gücü, var olmasına var, ama doğru bir mücadele perspektifi yok. Perspektif hayatın ve mücadelenin çok gerisinde kaldığında enerji ve heyecan kaybı da kaçınılmaz oluyor.

PERSPEKTİF SORUNU

Perspektif meselesini bu köşeyazısında ancak ana hatlarıyla ortaya koyabiliriz. Ama vahim olan durumu betimlemek hiç de zor değil. Düşünün OHAL'e ve KHK hukuksuzluğuna karşı durum gereği mecburen yapılan ufak tefek basın açıklamaları dışında elle tutulur bir çalışmadan dahi söz edemiyoruz. Etkili bir çalışma konmadığında bir direniş de sergilenemiyor, bozgun bozgunu kovalıyor ve yarı felç hali toplumsal mücadeleyi kımıldayamaz hale getiriyor. Çok da yeni bir durum olmayan bu uyuşukluk ve etkisizlik halinin perspektifle doğrudan bir ilgisi var. Açıklayalım:

İÇİNDE SOSYALİST PARTİLERİN, SENDİKALARIN VE DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİNİN YER ALDIĞI 21 KURUM TARAFINDAN KURULAN “EMEK VE DEMOKRASİ İÇİN GÜÇ BİRLİĞİ” OHAL'E KARŞI KAPALI BASIN TOPLANTILARI ÖRGÜTLEMENİN ÖTESİNE GEÇEMEDİ.

FAŞİZME, DARBELERE VE OHAL'E KARŞI
GÜÇLERİMİZİ BİRLEŞTİRİYORUZ!

Sosyalist parti ve oluşumlar ile bunların etkili oldukları sendika ve kitle örgütlerinin önemli bir bölümü HDP'nin siyasi hegemonyasında bulunuyor. Bu da öyle veya böyle Kürt ulusal hareketinin öncelikleri ölçüsünde hareket edilmesini beraberinde getiriyor. Sınıf mücadelesi ve sol adına sınıfsal olmayan **ulusal bir perspektif** öne çıkınca emekçilerin geneline hitap etmek doğal olarak mümkün olmuyor. Yani sosyalist solun bahsettiğimiz bu büyük kanadı, memleket meselelerinin genelini çok uzağında kalıyor. Sadece sosyalist parti ve yapılar değil, **KESK'in yıllardır hali ortada örneğin**. Kürt illerindeki savaşın şiddetlendiği, kent merkezlerinde bombaların patladığı şimdiki gibi durumlarda ise bu kesim siyasetin tamamen dışına kayıyor.

Sosyalist solun HDP hegemonyasında olmayan diğer kanadının siyasi perspektifi ise AKP karşısında laiklik ve cumhuriyetin kazanımları savunusunu merkeze alıyor. En az 25 yıldır süren “laiklik elden gidiyor” merkezli siyasi perspektifin nasıl **politik bir intihara** dönüştüğünü yaşayarak gördük. **Laik-muhafazakar kutuplaşmasının yoksul emekçileri siyasal İslam'ın kucağına ittiğini, solu Alevi tepkiselliği ile eğitilmiş orta sınıflara hapsedtiğine de aynı şekilde tanıklık ettik.** Neticede sosyalist solu CHP siyasetinin içerisine çeken laiklik ve cumhuriyet temasının iddia ve heyecan kaybı yaratmaktan başka bir işe yaramadığını da gördük. Kendi hedeflerini ve orijinallliğini toplumun önüne

koymak yerine salt tepkiselliğe ve takvim gündemlerine dönüşen bu tarz muhalefetin ne kadar sönük kaldığı da herkesin malumudur. Yaşam biçimleri üzerinden yürüyen siyasi ayrışmada geniş yoksul kitlelerin AKP'yi tercih etmesi yüzünden sol kesimlerde derin bir hayal kırıklığının gelişmesi ve “bu halk cahil” zırvasının etrafından umutsuz bir elitizmin mücadele iradesini felç etmesi söz konusu olmaktadır.

ANAHTAR SINIF MÜCADELESİDİR

Okuyucu bu noktada sorabilir: Laiklik önemli değil mi? Tabii ki önemli, ama laiklik AKP'nin yaşam biçimi ve kimlikler kutuplaşmasına tabi olunarak savunulamaz. Laikliğin esas savunusu, sınıf mücadelesi ile emek-sermaye çelişkisi üzerinden şekillenen farklı bir kutuplaşmayı yeşertmek ve AKP'ye destek olan geniş emekçi kesimlerin bu kutuplaşmada taraf olmasını sağlamaktan geçiyor. İşçi emekçi düşmanı AKP rejimini ilerici bir şekilde alaşağı etmenin tek yolu budur. Dolayısıyla laikliği savunmanın tek yolu da budur.

Tek adam rejimini geriletmenin yolu sınıf mücadelesinden geçmektedir. Ekonomik krizin ağırlaştığı, yolsuzluğun ve hak yemenin herkesin gözüne battığı bu dönemde emekçileri kazanmak için elverişli hale gelen şartlarla karşı karşıyayız. Zengin ile yoksul arasındaki uçurumun dünyada en derin olduğu ülkelerin başında gelen Türkiye'de sosyalistler zemin kazanmak için emekçilerle temas etmek

zorundadır.

Nitekim insan bilinci aşamalarla gelişmez, bunu unutmamak gerekir. Yani AKP'ye ya da MHP'ye oy veren bir emekçi önce laiklik, cumhuriyet ve demokratik değerleri öğrenecek, ancak bundan sonra sosyalizmi benimseyebilir diye bir fikir, kaba düz mantığın saçmalamasından başka bir şey değildir. Hayatında laiklik, türban vb gibi bir gündeme yer olmayan milyonlarca emekçinin geçim derdi gibi koca gündemleri vardır. İşçi-emekçilerin kazanılacağı yer, tam da sosyalist mücadelenin kalbi olan sınıf mücadelesidir. **Sınıf mücadelesine kazanılan bir işçi, emin olun, bundan önceki bilinç duraklarını çoktan geride bırakmış olacaktır.**

Siyasi perspektifin dışında izlenmesi gereken mücadele yöntemi de son derece önemlidir. Emek ve demokratik haklar mücadelesi, en etkili şekilde, birleşik enerjik kampanyalar aracılığıyla verilebilir. Yani sosyalist solun mevcut hali olan dar grupçu ve hantal yapıyı tamamen değiştirip paylaşımcı, yoldaşça ve enerjik bir sosyalist profil oluşturmak zorundayız. Somut gündemli ortak kampanyalarla emekçi mahallelerine, sanayi bölgelerine, kent merkezlerine, üniversite ve liselere ulaşmak zorundayız. Kestirme bir yol yok! Örgütlenmeli, kadrolar yetiştirmeli ve bunlarla yeni alanlara girmeliyiz. İşte o zaman sosyalistler olarak, kendi çevremizden etrafa doğru, herkese enerji ve heyecan saçmaya başlayacağız. Karanlıktan çıkışın yolu budur.

KADINLAR Nasıl Kazanırlar?

Derya Koca

Ülkenin, hepimizin geleceği için kritik bir döneme giriyoruz. Bu ülkenin toplumsal mücadele birikiminin tüm gücünü seferber etmesi gereken, ancak eski alışkanlıklarını bırakıp yeni yöntemler uygulaması gereken bir çalışma sürecine yüklenmek gibi tarihsel bir görev bizleri bekliyor. Emekçiler, halklar ve kadınlar için cehenneme çevrilen bir coğrafyada geleceğe dair milyonların duyduğu kaygıların karamsarlığa dönmesine izin vermemeliyiz. Ayakları, bu topraklarda AKP ile uzlaşmaz çelişkilere sahip milyonların varlığına ve onların sol ile bağına basan devrimci bir iyimserlik bu. Ancak geçmişin bagajına güvenerek yola çıkamayız. Etnik ve mezhepsel gerilim zehri bu ülkede her zaman vardı ancak tarihin hiçbir döneminde bu ülke belki de böylesine derin bir kutuplaşma ile yarılmamıştı. Ve hiçbir zaman bu yarıma böylesine güçlü bir otoriterlik tarafından bu denli uzun erimli bir politika halinde örgütlenmemişti. Muhafazakar otoriterliğin hedeflerinden birisi de kadınlar. Dolayısıyla kadın sorunu böyle bir ortamda gitgide içinden çıkılmaz bir hal almış gibi görünüyor. Başkanlık tartışması hayatımızı meşgul ederken soruna kadınların cephesinden yaklaşmak bu yazının amacı olacaktır.

AKP KADINLARI NASIL KAZANDI?

AKP'nin kadınları nasıl kazandığı sorusunun eşiti "siyasal İslam nasıl kazandı" sorusudur. Çünkü kadınlar kendinden menkul bir tabaka değildir. Kadınlar da herkes gibi içinde bulunduğu topluma aittir. Toplumsal mücadelenin seyri, kadınların kaderini belirler. Emekçiler, toplumun çoğunluğu olarak her türlü ezilenin kaderinde asıl belirleyici unsurdur. Emekçiler, tarihin öznesi olarak kadınların da kaderini belirlemektedir. O halde her kadın, kendi sınıfına aittir. Onun geleceği, sınıfının geleceğinden ayrı düşünülemez.

Siyasal İslam'ın Türkiye'de yeşermesi 70'lere dayanır. Devrimci hareketin yenilmesi ve nihayet bugünkü rejimin temellerini atan 1980

darbesi akabinde ılımlı İslam projesi devletin ajandasına girdi. Toplumun muhafazakarlaşması, piyasalaşması ve emekçilerin örgütsüzleşmesi için demir yumruk devreye sokuldu. Sosyalist solun bu zor koşullara ek olarak kendisini ideolojik ve pratik anlamda yenileyememesi bu ülkenin kaderini bugünkü noktaya getirdi desek abartılı olmaz. Bir zamanlar sosyalistlerin hegemonyasında olan yeni kentli yoksullar sosyalistlerin örgütlenme modelini kullanarak kapı kapı dolaşan bir çalışkanlık ve örgütçülükle büyüyen İslamcılara geçti.

Kadınlar, sosyalistlerin 70'lerdeki yükselişinde yer almıştı. Milyonlar sola yüzünü dönmüştü. Bugüne göre çok daha küçük bir nüfus olan kentli eğitilmiş kadınların yanında yoksul varoşlardaki emekçi

kadınlarla mücadelenin dinamiği toplumsal hayata karışıyordu. Ancak **80'lerle birlikte sol yenilmiş, kadınlara temas edenler kadın düşmanları olmuştur. Bunun için ortam uygundu çünkü toplumsal gericilik dönemlerinin en hızlı gerileyeni kadınlardır. Üretimden ve toplumsal yaşamdan uzak kaldığı ölçüde milyonlarca kadın evde, ağır iş yükünün altında televizyonun yaydığı her türlü propagandadan en önce nasibini alır.** Toplumun muhafazakarlaşması kadını "ailenin" merkezine geri koydukça ona çocuk doğurmanın, yemek, ütü, temizlik gibi ömür çürüten pek çok gündelik işin asıl sahibi olma fikrini kanıksatır. Dünyaya dair düşünmek, onu değiştirmek; dahası kendi konumunu sorgulamak gittikçe imkansız hale gelir. Gelecek işçi kuşaklarını yetiştirmek ve ertesi güne emek gücünü yeniden yaratmak için evde bedava çalışmak milyonlarca kadını yeteneklerinden koparmakla kalmaz, toplumdaki ve kendi gerçekliğinden de koparır. Emekçi kadının işi daha da zordur. İşyerindeki sömürü iki kattır. Marks, Kapital'de 15 Mart 1844'te Lord Ashley tarafından "On Saatlik Fabrika Yasası" bağlamında yapılmış bir konuşmayı alıntılar: "Bir fabrikatör olan Bay E. bana, mekanik dokuma tezgâhlarının başında yalnızca kadın işçi çalıştırdığını; evli kadınları ve özellikle ailelerinin geçimine destek olan aile sahibi evli kadınları tercih ettiğini; bunların evli olmayan kadın işçilerden çok daha dikkatli ve uysal olduklarını; gerekli geçim araçlarını tedarik edebilmek için güçlerini son zerrisine kadar harcamak zorunda kaldıklarını anlattı. Böylece birtakım erdemler, kadın karakterine özgü erdemler, kadınlara zarar vermeye başlıyor; kadın doğasındaki ahlak ve incelik ilgili her şey kadının köleleşmesine ve acı çekmesine yol açan araçlar haline getiriliyor" (2011: 386).

Bu tablo büyük oranda aynı kalmıştır. Çocuklarını büyütme ve hayatını idame ettirebilmek için emekçi kadın (ve tabii ki erkekler) binbir çileye boyun eğmeye, sessiz kalmaya zorlanmaktadır. **Muhafazakarlığın piyasacı hali olan neoliberalizm AKP'nin bu ülkedeki karşılığı ve daha İslami tonudur.** AKP'nin içinden çıktığı Milli Görüş hareketi varoşlara gözünü diktiği an, geniş kadın yığınlarına da temas etmiş oluyordu. Kadınlara aktif bir rol biçen İslamcılar emekçileri ve kadınları "kazandılar".

Toplumsal muhafazakarlaşma kadınları çok hızlı geriye çekti. Ancak tek dinamik bu değil. Asıl dinamik piyasalaşmanın ağır sömürü koşullarının emekçi ailelerinin kadın emeğine daha da bağımlı bir hale getirilmesiyle yapılaşmasıydı. **Emekçilerin topyekün örgütsüzleştirilmesi, işyerlerinde otoriter emek rejiminin tesisi ve güvencesizliğin yarattığı milyonlar -sadece kadınlar değil- uysallaştırıldılar. Yani toplum ne yaşıyorsa kadınlar iki katını yaşıyor.**

AKP iktidarından bahsederken yalnızca parlamentodaki sandalye sayısından ibaret bir hükümetten bahsetmiyoruz. Taban arayan, bunun için her türlü gücü seferber

eden: artık belediyeler, mahalle, ilçe ve il teşkilatları ile örgütlenmiş, toplumsal kutuplaşma etrafında mobilizasyon sağlama yeteneğine kavuşmuş bir hareketin bütünlüklü karakterinden bahsedebiliriz. Türban tartışmaları, belediyelerin maddi imkanları etrafında "yardım" projeleri ve taban örgütlenmeleri (bunun içine tüm tarikat ve cemaatleri de ekliyoruz çünkü AKP'ye taban kazandırılmasında etkileri tartışılmaz bir noktadadır) kadınların (özellikle de ev kadınlarının) oylarını kazandırdı.

AKP VE KADINLAR

AKP'nin bu toplumdaki tarihsel hedefi ülkeyi sermayenin talanına açmak, bunu yaparken de ülkeyi muhafazakar bir temelde yeniden inşa etmek olarak özetlenebilir. **Her otoriter rejim gibi AKP rejimi de ailenin kutsallığından dem vurur. O ailedir ki ne kadına ne erkeğe yuva olabilir. O halde kutsiyeti nereden gelir?** Uysallık ve boyun eğme kültürünü yeniden üretmesi, işçi kuşaklarını üretmesi, işçinin ertesi güne hazırlanarak yeniden üretilmesi...

Aile kapitalistlere çalışan bir makinedir. O makinenin başında da görevinin kutsallığına inandırılmış kadın vardır. Öte yandan kadın emekçiler piyasaya da girmeli, daha ucuza çalışmalı, emek piyasasında ücreti aşağı çekmeli... Muhafazakarlığın kadını eve kapatan zihniyeti ile onun modern versiyonunun gerilimidir bu. O yüzden AKP bir yandan kadın bakanlığını kapatıp aile bakanlığı açar, yarı zamanlı ve evden çalışmayı kadınlara sunarak "annelik" görevini aksatmayacak istihdam rejimleri yaratır. Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu, kadınların "İş istiyoruz sayın bakanım" sözlerine karşılık olarak, "Evdeki işler yetmiyor mu?" yanıtını vermişti. Bu diyalog bir özetdir. Emekçi bir kadının yaşamsal gerçekleri AKP ile uyumsuz. Dahası, kadınların talepleri doğallıkla kapitalizmle uyumsuz: kreş, yemekhane, çamaşırhane, kadın ve erkeğe eşit şekilde uygulanan ebeveyn izinleri... Tüm bunlar patronların daha fazla harcama yapması anlamına gelir. AKP gibi sermaye talanı için her yol mübah anlayışıyla hareket eden İslamcı bir parti o halde kadınları nasıl ikna eder? Soruyu bir daha soralım: AKP gibi sermaye talanı için her yol mübah anlayışıyla hareket eden bir parti milyonlarca emekçiyi nasıl ikna eder? Bu sorunun yanıtlarının bazılarını yukarıda İslamcı hareketin yükselişine dair değindiğimiz noktalarla zaten açıklamış bulunuyoruz. Fakat bugüne dair verilecek cevapta bir kez daha anahtar kelimeler **kutuplaşma ve alternatifsizlik.**

Toplumsal muhafazakarlaşma kadınları çok hızlı geriye çekti. Ancak tek dinamik bu değil. Asıl dinamik piyasalaşmanın ağır sömürü koşullarının emekçi ailelerinin kadın emeğine daha da bağımlı bir hale getirilmesiyle yapılaşmasıydı. **Emekçilerin topyekün örgütsüzleştirilmesi, işyerlerinde otoriter emek rejiminin tesisi ve güvencesizliğin yarattığı milyonlar -sadece kadınlar değil- uysallaştırıldılar. Yani toplum ne yaşıyorsa kadınlar iki katını yaşıyor.**

Aile kapitalistlere çalışan bir makinedir. O makinenin başında da görevinin kutsallığına inandırılmış kadın vardır. Öte yandan kadın emekçiler piyasaya da girmeli, daha ucuza çalışmalı, emek piyasasında ücreti aşağı çekmeli... Muhafazakarlığın kadını eve kapatan zihniyeti ile onun modern versiyonunun gerilimidir bu. O yüzden AKP bir yandan kadın bakanlığını kapatıp aile bakanlığı açar, yarı zamanlı ve evden çalışmayı kadınlara sunarak "annelik" görevini aksatmayacak istihdam rejimleri yaratır.

Kadınların yaşamına saldırıda dinselleşme dolayısıyla laiklik sorunu şüphesiz önemli bir yer kaplıyor. Nasıl ki yalnızca "kahrolsun AKP" diyerek işçiler kazanılmıyorsa, dinselleşmenin ve muhafazakarlığın kurbanı kadınları da tek başına laiklik diyerek kazanamayız. Şayet temel söylem bu olursa laik olanlar ve olmayanlar gibi uzlaşmaz bir çelişki ilan edecek ve nüfuslar oranından sonu olmayan bir savaşım var olacak demektir... Toplumsal bir dönüşüm ve ülkenin sadece kadınlara değil, herkese cehennem olan rejimine karşı bir güç odağı yaratacağsak **AKP'nin meşruiyet temellerine saldırmak ve kendi tabanını ikna etmek zorundayız.** Eşit koşullarda çalışma hakkı, kreş hakkı, kadın cinayetleri, tecavüzün meşrulaştırılması gibi gündemler etrafında öncelikli olarak kadınların dikkatini çekecek, somut ve ikna edici kampanyalar örnek zorundayız. Aksi takdirde kadınlar için yaşaması gittikçe daha da zor olacak bir ülke ile karşı karşıya kalacağız. Ancak hayatta her şey zıttını doğurur. Bugüne kadar gerçek anlamda kitlesel bir kadın hareketinin olmadığı Türkiye'de AKP iktidarının sınırları zorlayan

Tecavüz yasası, Özgecan cinayetine verilen kitlesel refleks, şort giydiği için saldırıya uğrayan kadını savunan milyonlar bu konuda ülkede belli bir hassasiyet oluştuğunu ve AKP'in bu gündemlerin altında kaldığını gösteriyor. Ancak gündemler insan hafızasının doğal sınırlarına emanet ediliyor: kitlesel bir hareketi devam ettirme kapasitesi ortaya konmadığı sürece AKP hepsinin altından kalkıyor.

uygulama ve söylemlere imza atması kadın hareketinin reflekslerini güçlendirebilir. Dahası, tüm toplumsal muhalefetin canlanmasına vesile olur.

BAŞKANLIK REJİMİ TARTIŞMALARINDA KADIN NEREDE?

AKP rejiminin kadınlar açısından kabul edilebilir bir yanı olmadığı kesin. **Emekçiye düşman olan kadına dost olamaz.** Başkanlık hevesleri ile Erdoğan'ın radikal İslamcı bir temelden muhafazakarlığın sınırlarını zorlayacağı, polis devletine doğru adımlar atacağını kestirmek güç değil. Karşısında sosyalistler, Aleviler, Kürtler gibi güçlü dinamikler bulunduğu sürece de bu iş tereyağından kıl çekercesine bir kolaylıkta da olmayacaktır.

Varsayalım, Erdoğan istediğine kavuştu; başkanlık ülkenin tepesine çöktü. Rejimin tesisinde asıl çileyi yine emekçi kadınlar çekecek. Kadın düşmanlığı devlet katında bir kaide haline getirilirken taciz, tecavüz ve şiddet alenen meşrulaştırılırken emekçi kadınlar büyük bir çile ile yaşamaya zorlanıyor. **Ekonomik bağımsızlığı ve kamusal hakları ortadan kaldırılmış kadınlar şiddete uzun yıllar katlanmak zorunda kalıyor. Boşanmak imkansız hale geliyor.** Ülkede yaşanan büyük ahlaki çöküntü, kadınları hedef haline getirirken taciz ve tecavüz kent merkezlerinde sıradan vakalar haline geliyor. Korkunç bir tablo. **AKP, muhafazakar ahlakçılığın iki yüzünlüğüyle bu noktada sıkışıyor.** Kadın cinayetleri resmen ödül gibi cezalarla teşvik ediliyor; bastırılmış toplum ahlak nesnesine dönüştürülmek istenen kadınlara cinsel saldırı olarak geri dönüyor.

Tecavüz yasası, Özgecan cinayetine verilen

kitlesel refleks, şort giydiği için saldırıya uğrayan kadını savunan milyonlar bu konuda ülkede belli bir hassasiyet oluştuğunu ve AKP'nin bu gündemlerin altında kaldığını gösteriyor. Ancak gündemler insan hafızasının doğal sınırlarına emanet ediliyor: kitlesel bir hareketi devam ettirme kapasitesi ortaya konmadığı sürece AKP hepsinin altından kalkıyor. Yine de bu örnekler bizlere çok önemli bir şeyi göstermeli: kadınların ses çıkarmasının da toplumsal muhalefeti yaratmanın da en genel birinci kuralı milyonların yaşamlarına değecek somutlukların net bir şekilde ifade

Sol büyüdüğü, başarılı olduğu oranda kadınlar da kendisini bu hareketlerin içinde hissedebildiği, ifade edebildiği; toplumsal dönüşüme önderlik edebildiği ölçüde kendisini de özgürleştirme imkanına kavuşacak: özgüven, deneyim ve bilinç kazanacak. Nice ilham kaynağı hikayeler yaratılacak.

edilmesi. Elbette bu, her şeyi çözmeyecektir. Ancak iktidarın kadınların hayatını cehenneme çevirme niyetindeki yeni rejim tesisinde toplumsal muhalefete ciddi bir canlanma ve moral getirebilecek bir kadın hareketi yaratmanın dinamiklerini harekete geçirebilir. **AKP'nin çok büyük oranda oy kazandığı muhafazakar kentlerde bile kadınlar sokağa dökülüyorsa, OHAL altında bile meclisin etrafını saran kadınlar tecavüzcüleri serbest bırakacak yasayı geri çektirebiliyorsa bu**

ülkeden umut kesmek için hiçbir sebep yok! Türkiye, dünyada eşi az bulunan bir oranda kadınların politize olduğu bir ülke.

ÇARESİZLİĞE ÇARE

Kadınlar kendilerini büyük oranda çaresiz hissediyor. Yoksul kadınlar, emekçi kadınlar cinayet, olağan hale gelmiş taciz, tecavüz, yoğun emek sömürüsü ve en muhafazakar kesimde olmanın getirdiği boğucu bir dünyada yaşamaya zorlanıyor. Kadınların çaresizlik hissini, kendisini savunmak için eşlerini öldüren kadınların beyanlarından anlıyoruz. Bir çözüm olarak hayatını cezaevinde geçirmeyi göze alacak kadar çaresiz olmak ancak en kaba tabirle "çalacak bir kapı" bulamamakla, canına tak etmekle açıklanır.

Sol büyüdüğü, başarılı olduğu oranda kadınlar da kendisini bu hareketlerin içinde hissedebildiği, ifade edebildiği; toplumsal dönüşüme önderlik edebildiği ölçüde kendisini de özgürleştirme imkanına kavuşacak: özgüven, deneyim ve bilinç kazanacak. Nice ilham kaynağı hikayeler yaratılacak. Kadınların bir adım öne çıkması; erkeklerin kadınlara yaklaşımının değişmesini, kadının toplumdaki konumunun değişmesini sağlayacaktır.

Sınıfın bir parçası olan kadın, birleştirici bir zemin olarak emek etrafında kendi taleplerini toplumsallaştırır; sokağın, dayanışmanın sıcak yüzü ile tanışırsa kendi gücü ile de tanışır. İşte o zaman özgürleşmenin kapısı açılır. Eşitlik talebinin sahibi haline gelir. Emekçi kadınlar kendi özgürlük ve kurtuluşları için mücadelenin öznesi olmak zorundadır. Emekçi kadınların kurtuluşu kendi eseri olacaktır.

Marx, Karl. 2011. Kapital, Cilt 1, Çev. Mehmet Selik ve Nail Satılğan, Yordam Kitap, 1. Baskı, İstanbul.

Çöküşten Günümüze RUSYA'nın Serüveni - 1

Emre Güntekin

Büyük emperyalist güçler arasındaki çekişmelerin en çıplak şekilde okunabileceği bir ülke olmaya başladık. AKP iktidarı Suriye batağına saplandıkça kendisini kurtaracak yeni ittifaklar zemini aramaya başlamıştı. İşin trajikomik yanı bu güç, daha geçen seneye kadar uçağını düşürdüğümüz ve Suriye konusunda sürekli çelişkiye düşülen Rusya olunca insanı bir gülme alıyor. Uçak faciasının arkasından bilcümle politikacı “emri ben verdim” diye gerine gerine meydanlarda dolaşırken, Rus büyükelçi Aleksandr Karlov’un öldürülmesi sonrasında korkudan ne yapacaklarını bilemediler. Ha, o uçağın düşürülmesi emrini ben verdim diyenlerden 15 Temmuz sonrasında çıt yok; dahası pilotlar FETÖ’cü ilan edilip içeri atılalı çok oldu.

Rusların ünlü bir atasözü vardır: *“Bir ayıyı dansa kaldırırsan... Dans, sen vazgeçtiğinde değil, ayı vazgeçtiğinde sona erer.”* Türkiye şu anda bu atasözünde sonunun nasıl biteceğini bilmediği bir dansın içerisinde. Avrupa tarafından olayları medenice değil, kaba kuvvetle çözüme kavuşturmayı tarihsel bir gelenek haline getirmesi nedeniyle “bozayı” lakabı takılan Rusya’yla dans ederken iki kere dikkat edilmesi gerek. Çünkü bir başka bir Rus atasözü der ki: *“Kurtlarla arkadaş ol, yalnız elinden baltayı bırakma.”*

Konumuz Türk-Rus ilişkisinden ziyade Rusya’nın Ortadoğu siyasetinde doğrudan belirleyici bir role yükselmesi dolayısıyla; daha 27 yıl öncesine kadar çöküşün eşğine ulaşan bir emperyalist gücün bugünlere nasıl gelebildiğini irdelemek olacak. Geçtiğimiz on yıl içerisinde Putin defalarca dünyanın artık tek kutuplu olmadığını belirtmişti. Bugün yanılmadığını görüyoruz. Rusya, Çin ve İran gibi ortaklarıyla birlikte sadece Ortadoğu’da değil, dünya siyasetinde de belirleyici bir rol oynamaya devam ediyor.

Bu yazı dizisinin ilk bölümünde Rusya’nın SSCB çöktükten sonra içine girdiği pasif dönemin simgesel ismi olan **Yeltsin dönemi**ni inceleyeceğiz.

ÇÖKÜŞÜN ARDINDAN RUSYA’NIN POLİTİK VE İKTİSADİ DURUMU

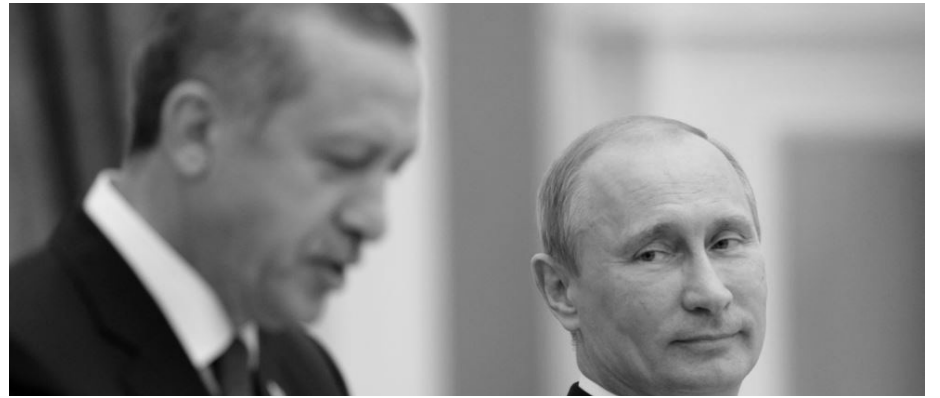
1991 yılında SSCB’nin yerle yeksan olmasıyla birlikte kapitalizm yoğun bir ideolojik propagandaya başlamıştır. Sosyalizmin bittiği, kapitalizmin insanlık için tek kurtuluş reçetesi olduğu her alanda dayatıldı. Fakat yıkılanın sosyalizm olmadığını bu derginin eski sayılarında defalarca anlatmışızdır. SSCB’nin yıkılmasıyla birlikte emperyalist rekabette yalnız kalan ABD, Ortadoğu başta olmak üzere tüm dünyada yoğun bir savaş politikasını devreye soktu. 1990 yılında Körfez Savaşı ile perde açılırken, 90’lar boyunca **Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkas** coğrafyaları iç savaşlarla parçalandı. Karşısında herhangi bir güç hissetmeyen ABD emperyalizmi bu bölgelerde yoğun askeri güç kullanarak kendi hegemonyasını güçlendirmeye çalıştı. Yine eski SSCB coğrafyasının bir parçası olan Orta Asya’da kapitalizm savaşlar aracılığıyla olmasa da yoğun bir ekonomik ve kültürel yayılmacılığa başladı.

Rusya ise bu süreçte kendi egemen sınıfları arasındaki iç çatışmalar ve politik istikrarsızlık ile meşguldü. SSCB’nin bir arada tutulamayacağı anlaşıldığında, sonrasında kurulan irili ufaklı pek çok devlet ve bu devletlerin başına çöreklenen eski SSCB bürokratları, neredeyse tüm hazırlıklarını tamamlamış gibilerdi ve çok kısa bir süre içerisinde kendi “cumhuriyet”lerini ilan ettiler. Daha Gorbaçov **glasnost** (politik

şeffaflık) ve **perestrojka** (ekonomide yeniden yapılanma) politikalarını ilan ettiğinde böyle bir sürecin gerçekleşeceği işaretlerini vermeye başlamıştı.

Dağılmanın ardından Rusya, etkilerini on yılı aşan bir süre gösterecek olan bir geçiş dönemine girmişti. Ekonomi ve politikada SSCB’nin yarattığı çelişkiler bir anda Rusya’nın üzerine yığılmıştı. Yine de Rusya, Soğuk Savaş’ın en önemli iki askeri ve ekonomik gücünden birisi olan SSCB’nin mirasından aslan payını almıştı: Nüfusun %60’ı, yüzölçümünün %76’sı, enerji kaynaklarının %90’ı, sanayinin %65’i ve askeri kapasitenin %70’i Rusya’da kaldı.

Fakat Yeltsin ve ekibinin amacı, Rusya’yı hem kültürel hem de ekonomik olarak Batı’nın bir parçası haline getirebilmektir. Yeltsin’in toplum önünde sergilediği rahat tavırlar (çılginca dans etmesi, Clinton’la girdiği kahkaha krizleri, kadınlara yaptığı sululuklar vs.) onun geçmişte sıkça görülen soğuk yüzlü Rus devlet adamı imajından farklı bir tarza sahip olduğunu gösteriyordu. Batı uzun bir süre Yeltsin’den eleştiriyi sakınmıştı. Dönemin ABD Başkanı Clinton başta olmak üzere birçok

Rusların ünlü bir atasözü vardır: *“Bir ayıyı dansa kaldırırsan... Dans, sen vazgeçtiğinde değil, ayı vazgeçtiğinde sona erer.”* Türkiye şu anda bu atasözünde sonunun nasıl biteceğini bilmediği bir dansın içerisinde. Avrupa tarafından olayları medenice değil, kaba kuvvetle çözüme kavuşturmayı tarihsel bir gelenek haline getirmesi nedeniyle “bozayı” lakabı takılan Rusya’yla dans ederken iki kere dikkat edilmesi gerek. Çünkü bir başka bir Rus atasözü der ki: *“Kurtlarla arkadaş ol, yalnız elinden baltayı bırakma.”*

1991 yılında SSCB'nin yerle yeksan olmasıyla birlikte kapitalizm yoğun bir ideolojik propagandaya başlamıştı: Sosyalizmin bittiği, kapitalizmin insanlık için tek kurtuluş reçetesi olduğu her alanda dayatıldı.

Fakat yıkılanın sosyalizm olmadığını bu derginin eski sayılarında defalarca anlatmışızdır. SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte emperyalist rekabette yalnız kalan ABD, Ortadoğu başta olmak üzere tüm dünyada yoğun bir savaş politikasını devreye soktu. 1990 yılında Körfez Savaşı ile perde açılırken, 90'lar boyunca **Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkas** coğrafyaları iç savaşlarla parçalandı. Karşısında herhangi bir güç hissetmeyen ABD emperyalizmi bu bölgelerde yoğun askeri güç kullanarak kendi hegemonyasını güçlendirmeye çalıştı. Yine eski SSCB coğrafyasının bir parçası olan Orta Asya'da kapitalizm savaşlar aracılığıyla olmasa da yoğun bir ekonomik ve kültürel yayılmacılığa başladı.

Batılı lider Yeltsin'i bu doğrultuda en uygun kişi olarak görüyordu.

Fakat Yeltsin'in Rusya içerisinde uyguladığı ekonomik ve siyasi politikalar kendisi kadar güler yüzlü değildi. Ocak 1992'den itibaren radikal bir liberalizm ülkeye hakim olmaya başladı. Yeltsin yönetiminde Yegor Gaydar ve Anatoli Çubais isimli iki bürokrat tarafından uygulanmaya başlanan ekonomik politikalar, Rus halkını bir yandan yoksulluk ve sefaletle sürüklerken, diğer taraftan siyasi

istikrarsızlığı da tetikleyecekti. **1991 yılında Boris Yeltsin fiyat serbestliğinin getirileceği tarihi açıklayarak adeta Rus emekçileri spekülâtörlerin kucagina teslim etti.** Karlı günlerin geleceğini gören spekülâtörler piyasadan tüketim mallarını çekerek fiyatın artacağı günleri beklediler. Ülke içinde fiyatlar bir anda nerdeyse 30 katına çıkarken, geçmişten kalan bütün devlet işletmeleri özelleştirildi ve bankalardaki birikimler buhar oldu. Bankalardaki birikimler %2500'lere varan enflasyon oranlarına rağmen, %3-5 gibi komik faizlerle rejimin desteklediği elitlere dağıtıldı. Aynı şekilde Moskova ve St. Petersburg gibi büyük kentlerdeki gayrimenkuller yok pahasına satıldı ve çok kısa bir süre içerisinde satın alanlara oldukça uçuk bir karlar sağladı.

Bu süreçte egemen sınıflar, zengin doğal kaynaklara bel bağlayarak petrol ve doğalgaz ihracatıyla ekonominin çarklarını döndürmeye çabaladılar. Fakat Batı sermayesinin Sovyet coğrafyasına hızlı nüfuzu, yıllarca Demir Perde arkasında yaşayan halkın Batı mallarına yoğun ilgisi bu ihracatın artan ithalatı karşılayamamasına yol açtı. Ekonomik krizdeki Rusya, yüzlerce yıllık bir imparatorluk geçmişine sahip olan Rusya ve kendisini hala emperyalizmin en önemli güçlerinden biri olarak gören Rusya, IMF ve Dünya Bankası başta olmak üzere Batılı ekonomik kuruluşların yardımına muhtaç hale gelmişti. **1991-1995 yılları arasında ABD'den 4 milyar doları bağış, 4 milyar doları kredi olan 8 milyar dolarlık bir yardım bile alındı.** Nisan 1992'de G-7 ülkeleri 10 milyar doları bağış olmak üzere Rusya'ya 24 milyar dolarlık destek açıkladı. 1994 ve 95'te Dünya Bankası Rusya'ya 2.3'er milyar dolarlık yardımda bulundu. Fakat bu yardımlar ekonomiyi düzeltmekten ziyade daha fazla yardıma bağımlı hale getirmeye devam ederken, Rus toplumunda psikolojik etkileri de ağır oldu. Neredeyse yüz yıldır çatışılan bir güce boyun eğmek, güçlü imparatorluk geleneğine sahip bir toplum için yaralayıcı oldu.

İç kamuoyunda ve devlet organları içerisinde de reform politikalarına ve Batı'ya yönelime karşı bir direnç bulunuyordu. Yüksek Sovyet ve parlamento Yeltsin'e karşı muhalefetin başını çekerken, bu durum 1993 yılında kanlı bir iç çatışmayla çözülebilecekti. Yeltsin 1991 yılında devraldığı olağanüstü yetkilerin devamını talep ederken, mevcut parlamento ile bunu yapabilmesi mümkün görünmüyordu. 1992 yılı boyunca ekonomik konulardan temellenen çekişme devam ederken, 1993 yılı Nisan ayında yeni bir anayasa için referandum yapılma kararı alındı. Sular durulmuş görünse de kriz, çok temel yapısal problemlere dayanıyordu ve er geç yeniden su yüzüne çıkacaktı. Referandum yaklaşırken parlamento, referandumu erteleyen ve Yeltsin'in yetkilerini sınırlandıran bir karar aldı. Yeltsin'de buna karşılık 20 Mart 1993'te

referandum yapılınca kadar kendisine olağanüstü yetkiler veren bir kararnameyi televizyondan ilan etti. Mart ayı sonunda parlamentoda yapılan oturumda Yeltsin'in Yüce Divan'a sevk edilmesi gündeme geldi; fakat kıl payı kurtuldu. Referandum yapılması konusunda yeniden uzlaşma sağlandı. Fakat anayasa yapımı sırasında temelde iki farklı politik görüşten dünyaya bakan unsurların yan yana gelemeceği anlaşıldı ve muhalefet ile Yeltsin arasındaki çatışma yaz boyunca karşılıklı salvolarla devam etti.

Eylül 1993'te Yeltsin'in başkan yardımcısı olan ve aynı zamanda muhalefetin lideri konumundaki Aleksandr Rutskoy'u görevden alması, sıcak çatışmanın fitilini ateşledi. Yeltsin'in hamlesi bununla da sınırlı kalmadı ve 21 Eylül'de muhalefetin kontrolündeki Yüksek Sovyet'i lağvettiğini açıkladı. Ardından eski anayasa yürürlükten kaldırılarak, parlamento yerine iki kamaralı bir sistemin getirildiği yeni bir anayasa ilan edildi ve Aralık 1993'te seçimlere gidileceği açıklandı. Tüm bu süreçte televizyon ve basın büyük oranda Yeltsin'in kontrolündeydi ve özellikle Batılı liderler de Yeltsin'i destekliyorlardı. **Rusya içerisindeki Pan-Slavist milliyetçiliği körüklememek ve muhalefetin eline koz vermemek için ABD işler yoluna girene kadar Balkanlardaki savaşta radikal adımlar atmaktan kaçınılmıştı.**

Yeltsin'in hamlelerine karşılık parlamento da boş durmadı, onu azletti ve yerine Rustkoy'u devlet başkanı ilan etti. Rusya artık iki ayrı devlet başkanına sahipti. Bunun üzerine Yeltsin parlamento'nun elektrik, telefon ve suyunu kesti. Binlerce Moskovalı piyasa ekonomisinin getirdiği yoksulluğa tepkileri nedeniyle parlamento'ya destek olmak için sokağa çıktı. 28 Eylül günü polisle göstericiler arasında kanlı bir çatışma yaşandı. 3 Ekim günü Yeltsin sıkıyönetim ilan ederken, oldukça kanlı bir gün geçmektedir. Yeltsin karşıtları devlet televizyonunu ele geçirmek ister, ordu buna sert karşılık vererek **62 protestocuyu katletti.** Rus ordusu böylece biraz tereddütün ardından Yeltsin'e destek vereceğini göstermiş oldu. 4 Ekim'de ordu içerisinde yasal olmadığını belirterek destek vermeyen komutanlar olsa da Yeltsin yanlısı subayların desteğiyle parlamento binasına operasyon başlatıldı. Top atışlarıyla ve özel timlerle gerçekleştirilen operasyonda Ekim Devrimi'nden sonra Moskova'nın gördüğü en kanlı olay yaşanmış oldu. Operasyonda 187 kişi ölürken, 431 kişi yaralandı.

Bu günün ertesinde Rusya'da artık yeni bir devir başladı. Yeltsin ardı ardına çıkardığı kararnamelerle kendine sınırsız yetkiler getirirken, "Putinizm" in temelleri de atılmaya başlanmıştı. Fakat bu konuda daha alınması gereken uzun bir süre, vurulması gereken daha çok demir yumruk vardı.

RTE TİPİ BAŞKANLIK: Ülkeyi Neler Bekliyor?

Engin Kara

AKP ve MHP'nin anlaşarak Meclis'e getirdiği ve RTE'nin hayali olan "başkanlığı" farklı "Cumhurbaşkanlığı sistemi" adı altında Anayasa'ya ekleyen "Anayasa Değişikliği Teklifi" TBMM'de. Büyük olasılıkla da siz bu yazıyı okurken teklif Meclis'ten geçmiş olacak. Teklifin parlamentoya ilk sunulan halinde kimi değişiklikler yapıldı. Ancak yasama, yürütme ve yargıyı tek adama, teklif metnindeki adıyla "Cumhurbaşkanı"na bağlayacak olan değişiklik önerisinin özü hala aynı: **Fiili diktatörlük anayasal zemine kavuşacak; çok zaman önce çalınan minareye şimdi yasal kılıf uydurulacak!**

Yazıda Meclis'e sunulan Anayasa değişikliğinin neleri içerdiğini, bunların nasıl sonuçlara yol açacağını ve söz konusu değişikliğe karşı nasıl bir mücadele verilmesi gerektiğini ele alacağız.

TEKLİF NELERİ İÇERİYOR?

- Başbakanlık kaldırılacak. Cumhurbaşkanı yürütme organının başı olacak. RTE'nin "Başkanlık" diye tutturduğu sistem "Cumhurbaşkanı" ismi değiştirilmeden getirilecek.
- Yeni sistemde Cumhurbaşkanı'na "kararname çıkarma", "Meclis'i (seçimleri) feshetme", "OHAL ilan etme", "HSYK üyelerinin 13'te 6'sını doğrudan belirlemek" gibi yetkiler verilecek. Cumhurbaşkanı'nın partisiyle üyelik ilişkisini sona erdirmesi gerekmeyecek. Bakanlar ve üst düzey kamu görevlileri Cumhurbaşkanı tarafından atanacak.
- Teklifte milletvekili seçilme yaşı 18'e indirilecek. TBMM'deki milletvekili sayısı ise 600'e çıkarılacak. Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinin aynı anda yapılması öngörülüyor. Cumhurbaşkanı'na Meclis seçimlerini yenileme, Meclis'e ise "beşte üç çoğunlukla" (600 milletvekili varsayımında 360 milletvekilinin oyu gerekecek.) Cumhurbaşkanı seçimlerini yenileme yetkisi tanınacak. Bir seçimin yenilenmesi kararı, kararı alan tarafın kendi seçimlerinin de yenilenmesi anlamına gelecek.

- **Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu**'nun üye sayısı 13 olacak (teklifin ilk halinde 12'ydi). 4 üye (ilk halde 5 üyeydi) doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı tarafından atacak. Adalet Bakanı ile müsteşar ise HSYK'nın doğal üyesi sayılacak. Kalan 7 üye ise TBMM tarafından seçilecek. Cumhurbaşkanı'nın iktidar partisinin başında olacağı ve partisiyle devam eden ilişkisi sonucunda parlamento faaliyetine de etki edeceği dikkate alındığında Adalet Bakanı ve Müsteşar dahil **6 üye doğrudan, diğer 7 ise dolaylı olarak Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek.**

- TBMM'ye seçilen milletvekillerinin üyeliğinin herhangi bir şekilde sona ermesi durumunda "yedek milletvekilleri"ni devreye sokacak olan düzenleme önerisi tekliften geri çekildi. Teklifin 5. maddesinde yer alan bu öneri, kendi konularının da tehdit edildiğini gören çok sayıda AKP'li vekil tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Ayrıca 15. maddede yer alan "merkezi idare kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarının; kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir" şeklindeki hüküm de tekliften çıkartıldı. Son olarak Cumhurbaşkanı'nın "doğuştan Türk vatandaşı olanlar" arasından seçileceği hükmündeki "doğuştan" ibaresi de teklif metninden çıkarıldı.

DEĞİŞİKLİKLER HANGİ SONUÇLARA YOL AÇACAK?

Teknik açıdan ele alındığında tam olarak ne başkanlık sistemine ne de

“RTE tipi başkanlık” teklifi, ülkede fiilen çokça yol alan tek adam rejimini kurumsallaştırmanın bir aracı olarak getirilmiştir. **Eğer teklif Meclis’ten geçer ve referandumda kabul edilirse RTE devletin tüm iplerini elinde toplamış olacak. Bu durum ise toplumsal muhalefet, basın, üniversiteler, ezilen kimlikler ve emekçiler üzerindeki baskının niceliksel olarak artmasını kuşkusuz olarak sağlayacaktır.** Ancak baskının düzeyinde niteliksel bir artışı öngörmek de pekâlâ mümkündür.

parlamenter sistemine benzeyen ve değişiklik teklifiyle getirilmesi öngörülen bu yeni sistem esasında ülkede yerleşmekte olan “tek adam rejimi”ne anayasal kılıf sağlamaktan başka bir işe yaramayacak. Yürütme organının tüm yetkileri Cumhurbaşkanı olacak kişide toplanacakken, yasama organı ise yürütmeye, yani bu yeni durumda Cumhurbaşkanı’na bağımlı kılınacak.

Cumhurbaşkanı’nın siyasi partisiyle ilişkisini resmen devam ettirme yoluyla da yasama organında (TBMM’de) muhtemelen çoğunluk olacak olan (ya da en azından en yüksek oyu alan) parti, bizzat Cumhurbaşkanı’nın kontrolünde olacak. Böylece TBMM faaliyetleri resmen Cumhurbaşkanı’nın arzularına göre şekillenecek. Cumhurbaşkanı’nın parlamento seçimlerini fesih yetkisi ile, beğenmediği parlamento dağılımı durumunda yeniden seçimlere gitmeyi kolaylaştıracak. Mesela 7 Haziran seçimlerinde olduğu gibi bir tabloyla karşı karşıya kalan RTE, seçimlerin yenilenmesine doğrudan karar verebilecek.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun (HSYK) 13 üyesinin 5’inin Cumhurbaşkanı tarafından atanması ve yine Cumhurbaşkanı tarafından atanmış olan Adalet Bakanı ile müsteşarın da doğal üye olması sonucunda kurulun çoğunluğu Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmiş olacak. Böylece HSYK da Cumhurbaşkanı’nın kontrolünde olacak. Yani yargı organı da yürütme ve yasama ile birlikte Cumhurbaşkanı tarafından kontrol edilecek.

Bu değişiklikler neticesinde devletin bütün güçleri “anayasal olarak” tek adamın -Cumhurbaşkanı’nın- elinde toplanmış olacak!

Cumhurbaşkanı olarak kararname çıkarma, OHAL ilan etme gibi yetkileri sonucunda devlet güçlerinin tümünü elinde toplamış olacak olan tek adam, ülkeyi istediği gibi

yönetebilecek. Kukla başbakanlar atamak zorunda kalmayacak, istediği değişikliklerin Meclis’ten geçmesini beklemesi gerekli olmayacak. Yeni sistemde Cumhurbaşkanı memleketi adeta “babasının çiftliği” gibi yönetecek.

Şimdilik Anayasa’da “başkan” ifadesi geçmeyecek. Ancak Cumhurbaşkanı, çeşitli ülkelerdeki mevcut başkanlık sistemlerinden daha fazla yetkiye resmen sahip olacak.

DEĞİŞİKLİK TEKLİFİ MECLİS’TE NASIL GEÇİRİLİYOR?

Önce Anayasa Komisyonu’na gelen teklif görüşmeleri sırasında Komisyon’daki AKP’li milletvekilleri, konuşma isteyen milletvekillerinin taleplerini dikkate almadan her madde için “müzakerede yeterlilik önergesi” vererek diğer maddelere geçti. Böylece maddeler üzerinde yeterince tartışma ve eleştiri yapılmasının önü kapatıldı. Yine Komisyon sürecinde CHP’li milletvekillerinin anayasa değişikliği görüşmelerinin TRT’den canlı yayınlanması talebi AKP’nin oylarıyla reddedildi.

Teklifin yukarıda anılan değişikliklerle birlikte son halinin Komisyon’dan geçmesiyle Anayasa Değişikliği Teklifi, TBMM Genel Kurulu’na getirildi. Bu yazı yazılırken değişiklik teklifinin maddelerini tartışmaya geçmek için tamamı üzerine yapılan ilk oylamada 338 evet oyu çıkmış ve teklifin maddelerinin görüşülmesine geçilmişti.

Teklifin tamamı üzerine görüşmelerin başladığı 9 Ocak Pazartesi günü TBMM önünde basın açıklaması yapmak isteyen ve içlerinde milletvekilleri de olan gruba polis saldırısı gerçekleşti. “Halkın oyuna sunulacağı” iddia olunan başkanlık teklifine karşı düşüncelerini açıklamak bile suç haline getirildi: Ankara’da 10 Ocak’tan itibaren 30 gün süreyle eylemler ve toplu faaliyetler yasaklandı!

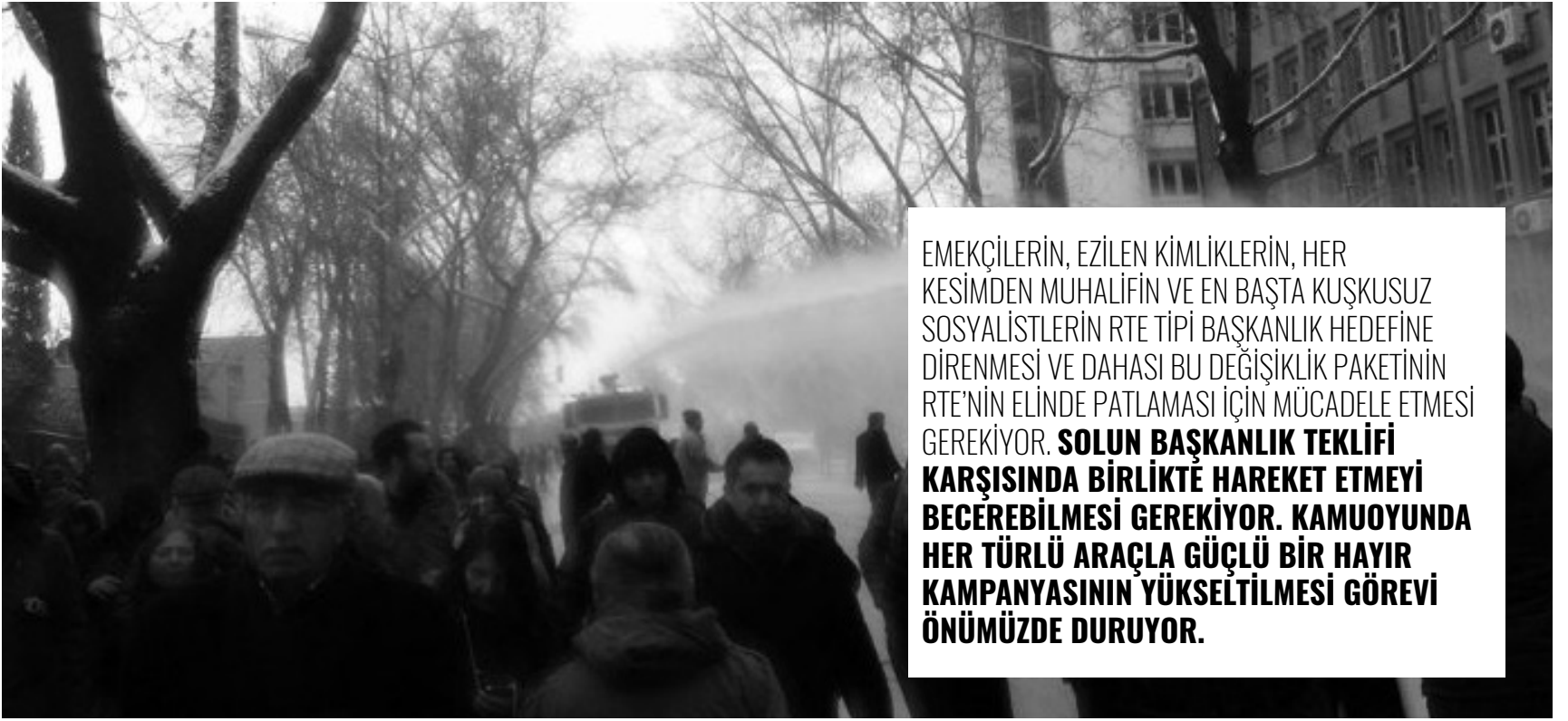
Teklif üzerine Genel Kurul’da yapılan ilk oylama da yine AKP’nin ayak oyunlarıyla geçti. Gizli kullanılması gereken oylarla pozlar verildi, üç AKP’li milletvekili Anayasa’ya göre gizli vermeleri gereken oyu birlikte kullandı, yine açıkta oy kullanan Sağlık Bakanı Recep Akdağ kendisine suç işlediğini söyleyen muhalefet milletvekillerine “**Hadi lan, suç işliyorum sanane, sana mı soracağım?**” dedi... Meclis’ten yapılan canlı yayın kesildi, AKP grup sorumluları AKP’liler üzerinde çeşitli şekillerde denetim mekanizmaları geliştirerek “hayır” oyu kullanılmasını engellemeye çalıştı.

10 Ocak günü akşam saatlerinde değişiklik teklifinin maddeleri üzerinde görüşmeler başladı. Görünen o ki maddeler üzerindeki ilk tur görüşmeler ve teklif üzerine hem genel hem de maddeler bazında ikinci tur görüşmelerde de sıkça aynı saldırgan ve otoriter sahnelere şahit olmuş olacağız.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNE KARŞI MÜCADELE

Yukarıda özetlendiği üzere mevcut Anayasa değişikliği teklifi bütün yetkilerin tek adamda toplanmasını sağlamaya yöneliktir. Yeni sistemin nasıl adlandırılacağı çokça tartışma konusu oldu. Marksist Bakış yazarı V.U. Arslan’ın “Putin ya da Kazakistan” örneklerinden birini model alacağını belirttiği bu yeni sistemde Türkiye’nin Putin’i olmak isteyen RTE’nin bütün ipleri elinde toplayacağı aşikâr. Üstüne bir de İslamcılık zemini eklersek yeni sistem “RTE tipi başkanlık” olarak tarihe geçecek görünüyor.

“RTE tipi başkanlık” teklifi, ülkede fiilen çokça yol alan tek adam rejimini kurumsallaştırmanın bir aracı olarak getirilmiştir. Eğer teklif Meclis’ten geçer ve referandumda kabul edilirse RTE devletin tüm iplerini elinde toplamış olacak. Bu durum ise toplumsal muhalefet, basın,

EMEKÇİLERİN, EZİLEN KİMLİKLERİN, HER KESİMDEN MUHALİFİN VE EN BAŞTA KUŞKUSUZ SOSYALİSTLERİN RTE TİPİ BAŞKANLIK HEDEFİNE DİRENMESİ VE DAHASI BU DEĞİŞİKLİK PAKETİNİN RTE'NİN ELİNDE PATLAMASI İÇİN MÜCADELE ETMESİ GEREKİYOR. **SOLUN BAŞKANLIK TEKLİFİ KARŞISINDA BİRLİKTE HAREKET ETMEYİ BECEREBİLMESİ GEREKİYOR. KAMUOYUNDA HER TÜRLÜ ARAÇLA GÜÇLÜ BİR HAYIR KAMPANYASININ YÜKSELTİLMESİ GÖREVİ ÖNÜMÜZDE DURUYOR.**

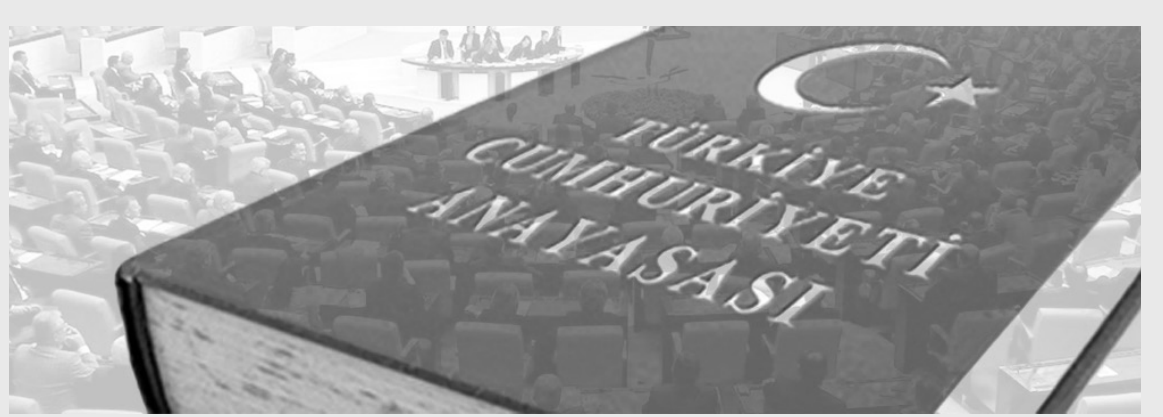
üniversiteler, ezilen kimlikler ve emekçiler üzerindeki baskının niceliksel olarak artmasını kuşkusuz olarak sağlayacaktır. Ancak baskının düzeyinde niteliksel bir artışı öngörmek de pekâlâ mümkündür.

Meclis Genel Kurulu'nda 9 Ocak'ta başlayan görüşmeler muhtemelen iki hafta içerisinde tamamlanmış olacak. AKP ve MHP'nin toplamda 356 oyu bulunuyor. Oylamada 330'un altında kalmaması için verilebilecek maksimum fire sayısı 26. Teklifin Meclis'ten geçmemesi için AKP ve MHP'den toplamda 27 hayır oyu gerekiyor. Şimdilik bu tablo zor görünüyor.

Teklifin parlamentoda 330'un üzerinde evet aldığı durumda ise (muhtemelen Nisan ayında) referanduma gidilecek. Referandumda teklifin kabul edilmesi içinse **toplam geçerli oyların (yani sadece evet-hayır oylarının) yarısından bir fazlası** gerekiyor. Referandumda evet oylarının %50'den bir aşağı kalması durumunda ise anayasa değişikliği teklifi reddedilmiş olacak.

Emekçilerin, ezilen kimliklerin, her kesimden muhalifin ve en başta kuşkusuz sosyalistlerin RTE tipi başkanlık hedefine direnmesi ve dahası bu değişiklik paketinin RTE'nin elinde patlaması için mücadele etmesi gerekiyor. Solun başkanlık teklifi karşısında birlikte hareket etmeyi becerebilmesi gerekiyor. Kamuoyunda her türlü araçla güçlü bir hayır kampanyasının yükseltilmesi görevi önümüzde duruyor.

Bu mücadelede temel taleplerin "OHAL derhal kaldırılmalı", "OHAL koşullarında referanduma hayır" ve "Başkanlık teklifine hayır" benzeri sloganları etrafında şekillenmesi gerekiyor. En önemlisi de basının da tek sesli bir hale getirildiği bu dönemde solun enerjik bir şekilde taleplerini halka ulaştırması gerekiyor.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ NASIL GERÇEKLEŞİR?

Anayasa'nın 175. Maddesi, Anayasa değişikliğinin hangi yöntemle gerçekleştirileceğini belirtiyor. Maddeye göre Anayasa'ya ilişkin değişiklik için şu sıranın takip edilmesi gerekiyor:

1. Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. (tamamlandı)
2. Teklif, TBMM Genel Kurulu'ndan önce Anayasa Komisyonu'nda görüşülür. (tamamlandı)
3. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür.
  - a. Önce teklifin tamamı üzerine görüşme ve oylama yapılır. (tamamlandı - 9 Ocak)
  - b. Sonra tek tek maddeler üzerine görüşme ve oylamalar yapılır. (başladı - 10 Ocak)
  - c. Teklif metni yeniden bütün olarak oylanacak ve birinci tur görüşmeler sona erecek.
4. İkinci tur görüşmeler
  - a. Değiştirilmesi önerilen maddeler varsa o maddeler görüşülecek, değişiklik önerisi yoksa maddeler teker teker oylanacak.
  - b. Maddelerin her birinin en az 330 oy alması durumunda değişiklik teklifinin tamamı yeniden oylanacak.
5. İkinci tur görüşmelerinde her oylamada en az 330 evet oyu sağlanırsa, değişiklik teklifi Cumhurbaşkanı tarafından referanduma sunulmak üzere Resmi Gazetede yayımlanacak.
6. Muhtemelen Nisan ayında -henüz Olağanüstü Hal (OHAL) devam ederken- başkanlık teklifi referanduma sunulacak.
7. Referandumda geçerli oyların yarısından bir fazlasının "evet" olması halinde teklif kabul edilmiş olacak. Evet oyları %50+1 oya ulaşamazsa teklif reddedilmiş olacak. Referandum sonucunu etkileyen sadece geçerli olarak kullanılan "evet" ve "hayır" oyları olacak. Oy kullanmamak, geçersiz ya da boş oy kullanmak gibi seçenekler değerlendirmede yer bulmayacak.

1919- 2.TÜM RUSYA DOĞU
KOMÜNİSTLERİ KONGRESİ

SULTANGALİYEV GERÇEĞİ-II

V. U. Arslan

Bolşevizmin her türden karşıtı, ezilen halkların (bu arada Müslümanların) Sovyetler’de en başından beri baskı altına alındığını iddia eder. Bu, standart suçlama birazdan da göstereceğimiz gibi olgusal gerçeklerle rahatça çürütülebilir. Sovyetler’de her konuda olduğu gibi ezilen halklar konusunda da Stalin ile beraber hayati kırılmaların olduğunu bilen Bolşevizmin daha incelikli eleştirmenleri ise Lenin ve Troçki’nin önderlik ettiği Sovyetler’in ilk dönemindeki ezilen halklardan yana olan tutumun dönemlik bir kandırmaca olduğunu iddia edip işin içinden sıyrılırlar¹.

Peki Lenin önderliğindeki Bolşeviklerin iktidar öncesi ve sonrasında gerçek deneyimleri, savundukları ve yaptıkları bize ne anlatır?

BOLŞEVİKLER; DİN, İSLAM VE EZİLEN HALKLAR

Bolşevikler, din karşıtlığının devrimci çalışmanın bir parçası olarak görülmesine en başından beri itiraz etmiştir. Onlara göre din, her yurttaşın özel alanına dahil bir konuydu. **Ateizm**, asla parti üyelik kriterlerinin bir parçası olmadı. Hatta Lenin, 1905 Devrimi’ni başlatan Kanlı Pazar’da öne çıkan isim **Papaz Gapon**’u örgütlemek için epeyce mesai harcamıştı. Bu örneğinde ötesinde Bolşevikler Ortodoksluğun muhalif tarikatlarına mensup emekçilere hitap edebilmek için yayınlar çıkarmışlardı.

Lenin, ateizmi parti programının asli unsuru olarak savunulara karşı **“Kapitalizmin karanlık güçlerine karşı verdiği kendi mücadelesi tarafından aydınlatılmadıkça sayısız bildiri veya vaaz proletaryayı aydınlatamaz”**² çıkışını yaparken Marksist maddeci diyalektikten yola çıkıyordu. Kemalist “aydınlanmanın” neden başarısız olduğunu sorgulayanlar ya da bu başarısızlık nedeniyle halkı suçlayanlar meseleye bir de Lenin’in bu perspektifiyle bakmalılar.

Din konusundaki bu genel kavranışın dışında Bolşeviklerin ezilenlere yönelik sempatileri, onları Müslümanlar konusunda daha hassas hale getiriyordu. İşçi sınıfı içerisindeki oranları bir hayli az olan ve

geneli itibariyle köylü bir grup oluşturan Müslüman halklar arasında **Bolşevikler, ilk başta bir hayli zayıftılar.** Şubat Devrimi’nden sonra bile Bolşeviklerin bu bölgelerde dayanabileceği çok az güvenilir komünist ve örgütlü çalışma yürüten parti komitesi vardı. Genel olarak Bolşevikler, kırsalda geriden geliyor; sanayi bölgelerinden askerlere, oradan kır emekçilerine ve son olarak da merkezden uzak taşra bölgelerine ulaşıyorlardı. Müslümanlar esas olarak bu en son grup içerisinde yoğunlaşmışlardı. Ama buna rağmen Bolşevikler, Türk ve Müslüman halkları kendi milliyetçi burjuvaları ve orta sınıflarından, SR’ler ve Menşeviklerin hegemonyasından kurtarabildiler. Bu nasıl mümkün oldu?

- 1) Bolşevik Devrimin gücüyle. Emperyalistlerin adına vatansever savaş dedikleri mezbahaneden Rusya’nın bütün çocuklarını kurtararak. Feodal beyleri, dinsel elitleri, kapitalistleri ezip köylüye toprak, işçiyeye de işyerlerinin kontrolünü vererek.
- 2) Müslüman halkı ve diğer ezilen ulusları Rus şovenizminden kurtarıp, gerçek enternasyonalist birliğin temellerini atarak.
- 3) Tüm Rusya’nın sola doğru kayması ve Müslümanların da aynı şekilde radikalleşmesi ve devrimcileşmesiyle.
- 4) Mollanur Vahidov ve Sultangaliyev gibi devrimci liderlerin büyük kararlılıkları ve örgütçülüğü sayesinde.

¹ Örneğin Birikim Dergisi’nin 1998 Temmuz-Ağustos sayısında “Galiyev Üzerine El Sıkışmak” adlı bir yazısı yayımlanan Gün Zileli anti-Bolşevik anarşist söylem çerçevesinde Bolşeviklerin dünya tarihinde eşi benzeri olmayan enternasyonalist uygulamalarını görmek yerine niyet okumaya girişir ve ardından tarih dışı iktidar severlik, ya da devletsel stabilizasyon gibi klişelere sarılmak durumunda kalır.

² Lenin, Sosyalizm ve Din, 1905, s.34

BOLŞEVİKLERİN İKTİDAR DENEYİMİ

Bolşevikler Ekim 1917'de iktidara geldiklerinde Sovyet devletinin dinsiz bir devlet olduğunu ilan ettiler, din karşıtı değil.

Genç Sovyet hükümetinin 24 Kasım 1917'de yayımladığı **“Rusya'nın ve Doğu'nun Tüm Müslüman işçilerine”** başlıklı bildirmede şöyle deniyordu³:

“...Camileri, minberleri, inanç, örf ve adetleri Rusya Çarları ve zorbaları tarafından hiçe sayılıp ayak altında ezilen sizler, Rusya Müslümanları, Volga boylarının ve Kırım'ın Tatarları, Sibiry ve Türkistan'ın Kırgızları ve Sartları, Kafkaslar ötesi Türkler ve Tatarları, Kafkasların Çeçenleri ve Dağistanlılar! Bundan böyle inançlarınız, örf ve adetleriniz, milli kültür yapılarınız dokunulmaz ilan ediliyor. Milli hayatınızı dilediğiniz biçimde, serbestçe kurunuz. Bu, sizin kutsal hakkınızdır. Gerek sizin haklarınızı, gerekse Rusya'da yaşayan tüm milletlerin haklarını devrim ve devrim organları olan İşçi, Asker ve Köylü delegeleri Sovyetleri bütün gücü ile korumaktadır...Biz, bayraklarımızla tüm dünyanın ezilmiş ve köle milletlerine özgürlük götürüyoruz.”

Bolşevikler, devrimden sonra Çarlık tarafından yüzlerce yıldır uygulanan ulusal baskı rejiminin yol açtığı yaraları sarmak için kapsamlı bir program eşliğinde kolları sıvadı. İşe Müslüman bölgelerindeki demografik yapıyı bozmak için getirilen Rus ve Kazak yerleşimcileri ile onların Rus Ortodoks Kilisesi içindeki ideologlarının eski yerlerine yeniden yerleştirilmeleriyle başladı. Tek dil Rusça politikasına son verildi. Yerli diller okullar, devlet daireleri ve basında etkin bir şekilde yerini almaya başladı. Yerli halkın mensuplarına devlet organlarında ve komünist partilerde liderlik mevkileri verildi; işe alınmada Ruslar yerine onlara ayrıcalık tanındı. Rus olmayan yeni kuşak komünist liderler yetiştirmek üzere üniversiteler (KUTV-Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi) açıldı.

Kiril alfabesinin kaldırılması, fabrikaların eski imparatorluğun uzak bölgelerine taşınması, yerel dil ve kültürün yaşatılması çabasına destek olunması dışında paralel yasal ve eğitim sisteminin kurulması da azımsanmayacak miktardaki kaynağın yeni iktidar tarafından bu konular için ayrılması... Bunun dışında Müslümanların dini günü olan Cuma günü Orta Asya genelinde tatil günü olarak ilan edildiğini de ekleyelim⁴.

Bunun dışında her şey güllük gülistanlık değildi. Eski Rus şovenizminin çirkin yüzü kendisini bazen **kızıl maske** arkasına gizleyebiliyordu. Birçok uzak bölgede Bolşeviklerin ilk komitesini kurmaları ancak Ekim Devrimi'nden sonra mümkün olabilmişti. Bu gelişme süresince yerelde Bolşevik iktidar adına hareket eden unsurların enternasyonalist bir mücadele geleneğinden

gelmemeleri, çok olumsuz durumların yaşanmasını beraberinde getiriyordu. Ayrıca birçok kez de çeşitli bölgelerde şiddetlenen etnik gerilimde Rus şovenizminin taraftarları devrim değiştiğini fark edip kızıl elbiselerle eski meslekleri olan şovenizmi sürdürüyorlardı. Bu gibi şikayetler Moskova'ya kadar ulaştığında bahsi geçen bölgelere durumu incelemek ve rapor hazırlamak üzere güvenilir komünistler gönderiliyordu.

Örneğin 1921 yılı başında, Moskova, durum üzerine bir rapor hazırlaması için, Sultan Galiyev'i Kırım'a gönderdi. **Sultan Galiyev**, Mayıs 1921'de, Kırım'daki Sovyet yönetimini eleştiren bir rapor yayınladı. Raporda, rejimin, Müslüman nüfusla hiçbir bağlantısının olmadığı belirtiliyordu; devlet çiftlikleri, eski Çarcılar tarafından yönetiliyor ve yerel halkın ihtiyaçları göz ardı ediliyordu; Tatarların eğitimi ihmal edilmişti. Galiyev, Kırım Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin kurulmasını, Tatarların komünist örgütlere katılmasını, Solhoz örgütlenmesine son verilmesini öneriyordu. Yerel Komünistlerin itirazlarına ve Kırım Bölgesi Komünist Partisi Kongresinde, cumhuriyetin kurulmasına karşı çıkılmasına rağmen Moskova, Sultan Galiyev'in önerisini

Kiril alfabesinin kaldırılması, fabrikaların eski imparatorluğun uzak bölgelerine taşınması, yerel dil ve kültürün yaşatılması çabasına destek olunması dışında paralel yasal ve eğitim sisteminin kurulması da azımsanmayacak miktardaki kaynağın yeni iktidar tarafından bu konular için ayrılması... Bunun dışında Müslümanların dini günü olan Cuma günü Orta Asya genelinde tatil günü olarak ilan edildiğini de ekleyelim

kabul etti ve Kasım 1921'de, Özerk Kırım Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti'ni kurdu⁵.

GALİEVİZM ŞEKİLLENİR

Troçki **“Sadece burjuvazi için parlayacaksa güneşi bile söndürürüz”** derken ilk işçi iktidarını yıkmak isteyen Rusya ve bütün dünya gericiliğinin karşısında Bolşeviklerin gerekli irade ve sertliği kuşandığı mesajını dosta da düşmana da vermek niyetindeydi. Hamlet'in ünlü tiradında dendiği gibi **Olmak Ya da Olmamak!** İşte bu ölüm kalım savaşında Kızıl Ordu'nun Müslüman taburları hayati roller

Büyük Terör'ün en büyük infazcısı gizli servis NKVD'nin başı Yezhov. Mimarı olduğu aynı yöntemler kullanılarak (işkenceli sorgulardan sonra Sovyet düşmanlığı suçunu itiraf ettikten sonra) idam edildi. Fotoğrafta Stalinci rejim Yezhov'u kahramanlaştırıyor.

üstlendiler.

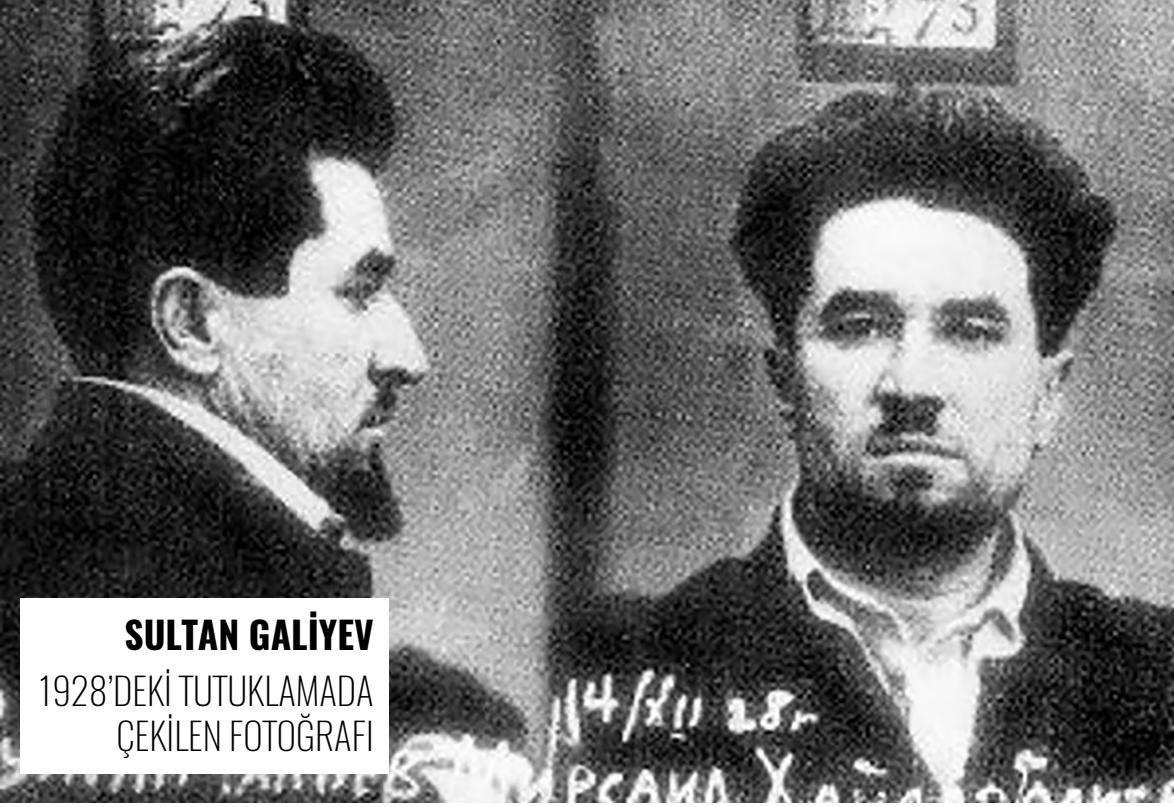
Üstenilen bu hayati görevler ve başarılar, önce Mollanur Vahidov'un ardından onunla aynı yolda olan Sultangaliyev'e öne çıkmaları için özgüven kazandıracak ve devrimi yaymak için farklı çağrışımlar yaratacaktır. Vahidov, **Rus Müslümanları Komünist (Bolşevik) Partisi**'nin bütün eski Çarlık coğrafyasında, hatta Afganistan ve İran boyunca örgütlenmesini tamamlamayı hedefler. Kazan'ın Beyazlarca düşürülmesi ve Vahidov'un katledilmesinden sonra bu plan kendiliğinden gündemden düşmüştür; ama Vahidov'dan sonra MüsKom başkanlığına gelen Sultangaliyev, bir yandan Bolşevizmin tüm Müslüman coğrafyasında gelip gelmesi için bütün enerjisini harcar, diğer yandan da Vahidov'un mirası fikirleri geliştirir.

Galiyev'in öncelikle Sovyetler Birliği'ne bağlı İdil-Ural Sovyet Cumhuriyeti fikrini savunur. Diğer taraftan bu geniş birlik bir yana daha **Tataristan-Başkurdistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti** bile hayatta kalamaz. Türki halklar içerisinde birbirlerine en yakın sayılabilecek olan Tatarlar ve Başkurtlar dahi ayrı özerk cumhuriyetler olarak yollarına devam edecektir. Bu ayrılıkta başrolleri oynayan, Başkurt Sovyetlerinin lideri olarak Başkurtların Tatarlardan ayrı bir millet olmaları hasebiyle kendi siyasi entitelere sahip olmasını isteyen Zeki Velidov'dur. Bu Velidov, Sovyetlerden Türkiye'ye kaçtıktan sonra sağcı Turancı milliyetçiliğin ideologlarından biri olacak **Zeki Velidi Togan**'dan başkası değildir.

³ Benningsen Alexandre, Sultan Galiyev ve Sovyet Müslümanları, Çev: Nezhil Uzel, Elips Kitap Yayınları, Ankara: 2005, s. 218.

⁴ Dave Crouch, Bolşevikler ve İslam, <http://isj.org.uk/the-bolsheviks-and-islam/>

⁵ akt.Gün Zileli, “Galiyev Üzerine El Sıkışmak”, Birikim, 1998 Temmuz-Ağustos

SULTAN GALİYEV

1928'DEKİ TUTUKLAMADA
ÇEKİLEN FOTOĞRAFI

Galiyev, Turan Federal Sosyalist Devleti hedefini gündeme getirir. Burada evvela Türkiye'de aşırı sağcılar ve milliyetçilerin "turan" algısı ile Galiyev'inki arasındaki kökten ayrımın altını çizmek gerekir.

Galiyev'de Turan, sosyalist devrimin anti-sömürgeci bir karakterde doğuya yayılması anlamında kullanılır ve muhattabı herhangi bir etnik grup değil, genel olarak doğunun gariban ezilen halklarıdır. Türkiye'de milliyetçilerin kullandığı şekliyle turan ise etnisite odaklı, açıkça saldırgan milliyetçi hatta çoğu durumda ırkçı bir mahiyettedir ve Galiyev'in tam tersine ezilen halklara (Kürtler, Ermeniler vb.) düşman bir niteliktedir ve dünyadaki geri kalan ezilmiş kesimlere herhangi bir sempati duymaz.

Tatar-Başkurt ayrışmasının tekil bir örnek olmadığını belirtelim. Çarlık Rusyası'nın yıkılmasından sonraki taşların yerinden oynadığı dönemde Türki halklar mozaiğinin siyasi temsilcileri birbirleriyle büyük çelişkiler içerisine düşmüşlerdir. Hepsini aynı torbaya koymak görüldüğünden çok daha zor bir iştir. Daha geniş Türki birlikler önünde siyasi ve sosyo-kültürel engeller dışında coğrafi ve demografik açık nedenler de ortadadır. Söz konusu olan, uçsuz bucaksız genişlikteki bir alanda ve birbirlerinden coğrafi olarak kopuk birçok bölgede, diğer halklarla karışık olarak (ve birçok kez sayısal azınlık olarak) yaşayan halklardır.

Sultangaliyev Türki halkların Sovyetler Birliğindeki siyasi statüsünden ayrı olarak

Bolşevik Devrim'in dünyaya yayılması konusunu da ezilen halklara bağlamıştır. Bu bağlamda Galiyev, **Turan Federal Sosyalist Devleti** hedefini gündeme getirir. Burada evvela Türkiye'de aşırı sağcılar ve milliyetçilerin "turan" algısı ile Galiyev'inki arasındaki kökten ayrımın altını çizmek gerekir. Galiyev'de Turan, sosyalist devrimin anti-sömürgeci bir karakterde doğuya yayılması anlamında kullanılır ve muhattabı herhangi bir etnik grup değil, genel olarak doğunun gariban ezilen halklarıdır. Türkiye'de milliyetçilerin kullandığı şekliyle turan ise etnisite odaklı, açıkça saldırgan milliyetçi hatta çoğu durumda ırkçı bir mahiyettedir ve Galiyev'in tam tersine ezilen halklara (Kürtler, Ermeniler vb.) düşman bir niteliktedir ve dünyadaki geri kalan ezilmiş kesimlere herhangi bir sempati duymaz.

Galiyev için Turan, Rusya Müslümanları ile diğer (İran, Afganistan, Türkiye, Çin, Hindistan) Müslüman halkları Bolşevik devrim mücadelesinde birleştirmek ve buradan sosyalist dünya devrimine ilerlemektir. "Turan Sosyalist Federe Devleti" ezilen sömürge halkları biraraya toplarken dünya devriminin tamamlanması için devrimin Doğu'ya yayılmasının kaldıracı olacaktır.

Bu noktada Gün Zileli, Galiyev'in Troçki'nin sürekli devrimini hatırlatacak şekilde bir çeşit **sürekli sömürge devrimi** savunduğundan bahseder. Tıpkı Troçki gibi Galiyev de tek ülkede sosyalizm teorisiyle devrimi yayma perspektifinden vazgeçilmesinden ötürü

oldukça tepkilidir. Sultangaliyev tek ülkede sosyalizm ile beraber yükselen Rus milliyetçiliği yüzünden ayrıca bir alarm halindedir. Ne var ki Galiyev, Marksizmden üçüncü dünyacılığa kaydıkça **Troçki-Galiyev ikilisi** arasında azımsanmayacak prensip farkları oluşacaktır. Elimizde yeterli sayıda kaynak olmasa da söz konusu prensip farklarının daha sonrasında bu ikilinin işbirliği önünde engelleyici bir faktör olduğu muhakkaktır.

Dikkat edilecek olursa Galiyev, Troçki ve Stalin'in 3'ü de Rusya'da ezilen milletlere mensuptur. Bunlardan Stalin azılı Rus milliyetçisi kesilirken Galiyev büyük hayal kırıklıkları içerisinde ezilen ulus kimliğini ön plana çıkaracaktır. Troçki ise Stalin liderliğindeki bürokrasiye karşı örgütlediği Sol Muhalefet ile işçi sınıfının ekonomik ve siyasi haklarını savunacak, parti içi demokrasinin yeniden tesisi için mücadele edecek ve tek ülkede sosyalizm politikasının sonuçlarını ve Stalin'in elindeki Komintern politikalarının somut iflaslarını kıyasıya eleştirecektir.

Milliyetler Halk Komiseri Stalin'in altında çalıştığı için ilk etapta Stalin'in adamı olarak adı çıkacak olan Galiyev, Rus milliyetçiliğinin yükselişine ve tek ülkede sosyalizm politikasına karşı sesini yükselttiği için ilk tasfiye edilen önde gelen komünist olacaktır.

PROLETER HALKLAR ÇIKIŞI

"Turan Sosyalist Federe Devleti" ile dünya devrimine ulaşmak olarak Galiyev'in ortaya attığı projenin önemli zayıf noktaları bulunuyordu. Bir kere Galiyev her ne kadar kendisini samimi bir şekilde komünizmi yaymaya adanmış olsa da çıkarımları ve önerdiği yöntemler, Bolşeviklerin kabul edebileceği cinsten değildi. Bolşevikler, Marks'ın izleyicileri olarak tarihin esas devindirici gücü olarak sınıf mücadelesini görüyordu. Zaten **Ekim Devrimi** de esas olarak sanayi işçi sınıfının önce askerlerin ve daha sonra köylülerin desteğini kazanmasıyla gerçekleşmişti. Bu işin siyasetine yön veren ve örgütlenmeyi gerçekleştiren de Bolşevikler olmuştu. Bolşevikler bunu uzun yeraltı mücadelesi boyunca bunu örgütlemişler, **Marx ve Engels'in öğrencileri** olarak işçi sınıfının uluslararası birliği ve eylemine bel bağlamışlardı. Lenin, Alman Devrimi'nin başarısı için gerekirse Rus Devrimi'nin feda edilebileceğinden bahsediyordu⁶.

⁶ Lenin, **Devrimci Lafazanlık Üzerine**, Temel Yayınları, 1977, s. 24.

Dünya devrimi için 3. Enternasyonal örgütlenmiş ve bütün umutlar buraya bağlanmıştı. Dünya devrimine giden yol da Rusya'dakine benzer bir rota izleyebilirdi. Almanya gibi metropol ülkelerde başarılı olacak bir proleter devrim, kızıl Rusya ile birleşecek ve diğer ülkelerde de dünya devrimi için gerçek bir kırılmanın yaşanmasına sebep olacaktı. Diğer taraftan henüz bağımsız politik bir rol üstlenecek kadar gelişkin bir işçi nüfusunun olmadığı sömürge ülkelerde de emperyalizme karşı ulusal mücadeleler desteklenecekti (Anadolu'daki hareket gibi). Böylelikle sömürgelerden elde ettikleri yağmanın kesilmesiyle emperyalist kuvvetlerin krizi daha da derinleşecek ve devrimci koşullar bu ülkelerde olgunlaşmış olacaktı. Batı Avrupa'da devrimin yeni ülkelere sıçraması ise kapitalist emperyalist barbarlığın tarihin çöp tenekesine atılmasına yol açacak, **sömürge halkları özgürleştirecek** ve onların sosyalist yoldan gelişiminin önünü açacaktı.

Oysa Galiyev Batı'daki işçi sınıfına güvenmiyor, hatta onların Doğu'nun sömürsünden pay aldığını iddia ediyordu. Ekim Devrimi'ni izleyen Avrupa'daki ilk devrimci dalganın geri çekilmesinden sonra bu görüşlerin yayılması için uygun bir atmosfer oluşmuştu. Tek ülkede sosyalizm fikri de aynı zeminden geliyecekti. Galiyev ise devrimi yayma fikrinden vazgeçmeye kesinlikle yanaşmıyor ama dünya devriminin ana öznesinin değişmesi gerektiğinde ısrar ediyordu. Buna göre merkeze alınması gereken özne, esas olarak Batı'da cereyan eden proleter hareket değil, Müslüman halkların şahsında **Doğu'nun mazlum halkları** olmalıydı.

Müslüman halklar çoğunlukla geri kalmış bölgelerde yaşıyorlardı. Rusya'da Müslüman ve Hristiyan halkların birlikte yaşadığı yerlerde de kalifiyelik gerektiren işçiliklerde Ruslar çoğunluktaydı. Müslümanlar genelde köylüydüler. Galiyev bu açmazı **ezilen halkları tümünden proleter ilan ederek** çözmeye girişir. Gerçekten de bu halklar gariban, yoksul ve ezilmiş değil midir? O halde bu halklar kendiliğinden ve öz itibarıyla "proleter halklar"dır: "*Doğu toplumlarında Batı'dakine benzer bir proleter sınıftan söz etmek mümkün değildi. Müslümanlar arasında sınıf farklılıkları olmadığı gibi, sömürgeciler toplumlar arasındaki katmanlar arasında fark gözetmeksizin sömürmekteydi. Bu nedenle tüm sömürge halklar proleterdiler*"⁷.

Galiyev, geri kalmış bölge halkları arasındaki sınıfsal ayrımların tabii ki farkındadır, ama bunları belirleyici önemde görmez. Marksist sınıf kavramının bu şekilde (aslında epeyce keyfi biçimde) esnetilmesi, Galiyev'in stratejisini Marksist teorik bir zemine oturtma girişimi olsa da mesele, "**proleter halklar**" kavramının ortaya atılmasıyla kapanmıyordu. Sınıf mücadelesindeki araçlar ve mücadele yöntemi meselesi ne olacaktı? Yani yoksul Müslüman köylüler hangi araçlar ve

MUSTAFA SUPHİ,

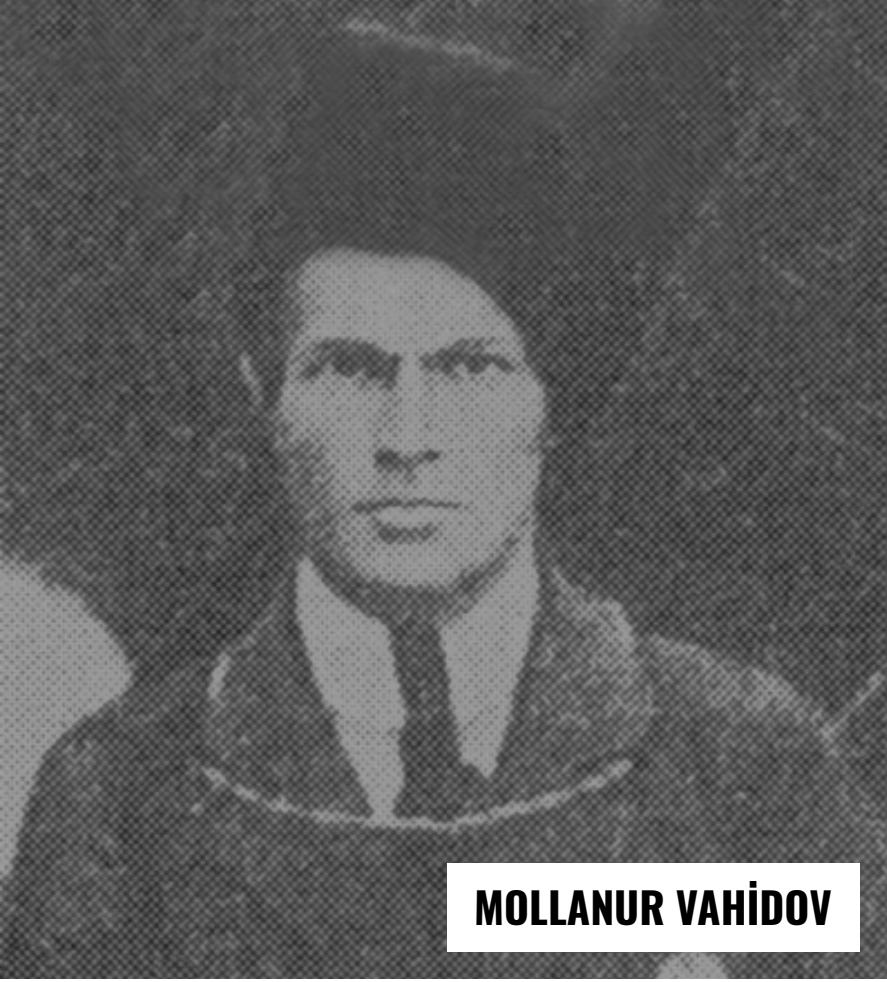
MİR SEYYİT SULTAN GALİYEV'İN SEKRETERLİĞİNİ ÜSTLENİR.

BU DÖNEMDE DAHA ÇOK KIRIM VE ODESSA'DAKİ, RUSYA KÖKENLİ YA DA SAVAŞ ESİRİ TÜRKLER ARASINDA ÇALIŞMA YÜRÜTÜR.

KIZILORDU İÇİNDE ÖRGÜTLENEN TÜRK SAVAŞ ESİRLERİNDEN BİR BİRLİK İLE RUS İÇ SAVAŞINA KATILIR.

mücadele ile devrimi yayacaklardı? İşte bu açacaktır. Bu yolla Turan Federe Sosyalist noktada Galiyev *Müslüman Kızıl Ordu*'nun Devleti oluşacak ve Batı'daki emperyalist kurulmasını öneriyordu. Galiyev'e göre kuvvetlere karşı büyük bir savaşa girişilecektir. Kızıl Ordu'nun Müslüman bir ordu olduğunu Böylelikle sömürge ve yarı sömürge ülkeler, gören doğu halkları onları işgalci ve düşman metropoller üzerinde kendi diktatörlüklerini gibi görmeyecek tam tersine onlara kollarını kurabileceklerdir.

⁷ Benningse Alexandre, *Sultan Galiyev ve Sovyet Müslümanları*, Çev: Nezih Uzel, Elips Kitap Yayınları, Ankara 2005, s. 278.

MOLLANUR VAHİDOV

“...İnsanlığın yeniden yapılandırılmasının maddi zemini, yalnızca sömürge ve yarı sömürgelerin metropoller üzerindeki diktatoryası aracılığıyla oluşturulabilir. Zira yalnızca bu yol, yerkürenin Batı emperyalizmi tarafından zincirlere vurulmuş olan üretici güçlerinin kurtuluşu ve atılım yapması için gerçek bir teminat sağlayabilir.”⁸ Bolşeviklerin böyle bir projeyi kabul etmeleri mümkün olamazdı.

Galiyev, Batı proletaryasının kuracağı proletarya diktatoryasının “insanlığın ezilen kısmının toplumsal yaşamında hiç bir değişiklik getirmeyeceğini” ileri sürecek kadar savrulmuştur: “Aralarında en gelişmiş olan İngiliz proletaryası durumunu ele alalım, Eğer İngiltere’de bir devrim başarıya ulaşsa bile, proletarya sömürgeleri tahakküme ve varolan burjuva hükümetinin politikasını izlemeye devam edecektir; çünkü bu sömürgelerin sömürülmesinde çıkarı vardır.

Bu noktada Gün Zileli, Galiyev’in Troçki’nin sürekli devrimini hatırlatacak şekilde bir çeşit sürekli sömürge devrimi savunduğundan bahseder. Tıpkı Troçki gibi Galiyev de tek ülkede sosyalizm teorisiyle devrimi yayma perspektifinden vazgeçilmesinden ötürü oldukça tepkilidir. Sultangaliyev tek ülkede sosyalizm ile beraber yükselen Rus milliyetçiliği yüzünden ayrıca bir alarm halindedir.

Doğulu mazlumun ezilmesini önlemek için, Müslüman kitleleri, bizim ve muhtar olacak bir komünist hareket içinde birleştirmeliyiz”⁹. Batıda iktidarı ele geçiren proletaryanın neden doğunun sömürsüne son versin ki sorusunu gündeme getirebilmiştir. Doğal olarak bu çıkışlar Bolşevikler için yenir yutulur sapmalar değildir.

BİLANÇO

“KristofKolomb!Avrupa emperyalistlerinin kalplerine ne kadar da yakındır adı. Avrupalı talancılara Amerika’nın yolunu ‘açan’ odur; İngiltere, Fransa, İspanya, İtalya ve Almanya, hepsi de eşit olarak ‘yerli’ Amerika’nın bu talanına, yıkımına ve silinip süpürülmesine katılmışlar ve onun zararına kapitalist kentlerini ve burjuva kütürlerini dikmişlerdir. Timurlenk’in, Cengiz Han’ın ve diğer Moğol şehzadelerinin Avrupa’ya akımarı, tüm yıkıcı gücünün zalimliğine rağmen, Avrupalıların keşfettikleri bu Amerika’da yaptıklarının yanında sönük kalır.”¹⁰

Görüldüğü üzere Sultangaliyev daha sonraları epey popüler olacak olan “**üçüncü dünyacılığın**” temel önermelerini çok önceleri formüle etmiş ve bunu Bolşevizmle birleştirmeye çalışmıştır. Peki Galiyev haklı olabilir miydi?

“Lenin de yanıldı, Troçki de! Avrupa, yani dünya sömürgesinin metropolü -düzenden şikayetçi değildi ve artık Batılı işçi sınıflarının, ‘zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri vardı’: Dünya Devrimi, onların sömürge rantından aldıkları payı, yokede bilirdi: II Entemasyonel -ki İşçi Entemasyoneli’dir-Moskova’ya yüz vermedi; bu vahim gerçeği, bir tek Tatar devrimci Galiyef görebilmiştir.”¹¹

Bu sözler, Galiyev’i devrimci kişiliğinden ayırarak kendi yamalı bohça ulusalcı projesi için eğip bükmeye çalışan Atilla İlhan’a ait. **Atilla İlhan** meseleyi nereye vardırırsa vardırırsın ortada bir gerçek var: Galiyevizmin çıkış noktası Batılı işçi sınıfının doğunun sömürsünden pay aldığı için devrimle bir alakasının kalmadığı iddiasıdır.

Bir kere tarihsel gerçekler, Batılı işçi sınıfının devrimci kalkışmalara giriştiğini zaten kanıtlamıştır. Almanya 3 defa devrimci durum yaşamış, devrimci süreç iyi yönetilemediği için devrimler kaybedilmiş ve Naziler iktidara gelmiştir. Almanya’nın devrim ve karşı devrim arasında salınması bütün dünyanın kaderini belirlemiştir. İspanya işçi sınıfı da 1936-39’daki iç savaş boyunca kahramanca savaşmış ve devrimci olduğunu ispatlamıştır. Tıpkı 1.Dünya Savaşı’nda olduğu gibi 2.Dünya Savaşı sonrasında da Avrupa kıtası devrimlerle sarsılmış; Yunanistan, İtalya ve Fransa’da devrimci durumlar oluşmuş, nice kahramanlıklar yapılmış ve iç savaşlar yaşanmıştır. Devrimlerin başarısız olması, esas olarak devrimlerin başına geçecek Bolşevik tipte devrimci partilerinin olmayışı ile alakalıdır. Kaldı ki 1917 Rusyasında da şayet Lenin’in önderlik ettiği Bolşevikler olmasaydı Menşevikler ve SR’ler elinde Rus Devrimi de tarihe diğerleri gibi kaybedilmiş bir devrim olarak geçecekti. **Yani sorun Batı işçi sınıfında değil, önderlik krizindeydi.** Devrimci olmayan Batılı işçiler değil, işçi sınıfının temsilcileri olarak hareket eden ve mutlak siyasi tekelere sahip olan Menşevik ve Stalinci 2. ve 3. Enternasyonaller idi.

Sultangaliyev, Marksist yöntemden bir diğer önemli hususta daha ayrılıyordu. Bu da kapitalizmin kendi çelişkileri ve tarihsel iniş çıkışlarını hesap etmeden statik bir ekonomik gelişim ve sınıf mücadelesi algısına sahip olmasıdır. Ekim Devrimi ile başlayan dünya devrimi dalgası geri çekilirken kapitalizm fırtınadan önceki sessizlik gibi bir rahatlama dönemi yaşamıştır. Sultangaliyev bu dönemin haleti ruhiyesini genellemiş ve teorize etmiştir. Oysa 1920’lerde kapitalizm hızla tarihinin en büyük ekonomik krizine koşmaktadır. **1929 Büyük Buhranı** tüm Batı’da işçi sınıfını ve küçük burjuvaziyi işsizliğin ve sefaletin içerisine yuvarlamıştır. Stalin’in güdümündeki 3.Enternasyonel, bu dönemin devrimci fırsatlarının göz göre göre heba edilmesinin ve en acı şekilleriyle İspanya ile Yunanistan’da görüldüğü gibi büyük ihanetlerin baş sorumlusudur. Yine de emperyalist-kapitalist sistem, tarihin görmüş olduğu en büyük barbarlığı yaratmadan, 2.Büyük paylaşım savaşını, gaz odalarını ve soykırımları örgütlemeyen bu krizden çıkamamıştır. **Yani rahatı yerinde bir Batı işçi sınıfı portresi, gerçeklerle hiç örtüşmediği gibi devrimci sınıf mücadelesini tek yanlı biçimde yoksulluğa indirgemekte bir hayli sıkıntılıdır. Yani mesele sadece yoksulluk ve sefaletle ilgili olsaydı Afrika kıtasının dünya devriminin merkezi olması gerekirdi.**

SÖMÜRGELERDE MÜCADELE STRATEJİSİ

Galiyev’de merkezi önemde olan

⁸ M.Sultangaliyev, Stat’i, Vıstupleniya, Dokumenti, s.232, akt. Halit Kakinç, Sultangaliyev

⁹ Benningsen Alexandre, Sultan Galiyev ve Sovyet Müslümanları, Çev: Nezhil Uzel, Elips Kitap Yayınları, Ankara 2005, s. 64.

¹⁰ M.Sultangaliyev, Stat’i, Vıstupleniya, Dokumenti, s.190, akt Halit Kakinç, Sultangaliyev, s.162

¹¹ Atilla İlhan, “Bazı Şeyleri Atlamak”, Cumhuriyet, 26.04.2000.

sömürgelerdeki mücadele stratejisi konusu, 1920'lerin ikinci yarısında Troçki önderliğindeki Sol Muhalefet ile Stalinizm arasına belirleyici önemde bir kavga konusu olacaktır. "Tek ülkede sosyalizm" öncesindeyse bu konu 3.Enternasyonal içerisindeki önemli tartışma başlıklarından birisidir.

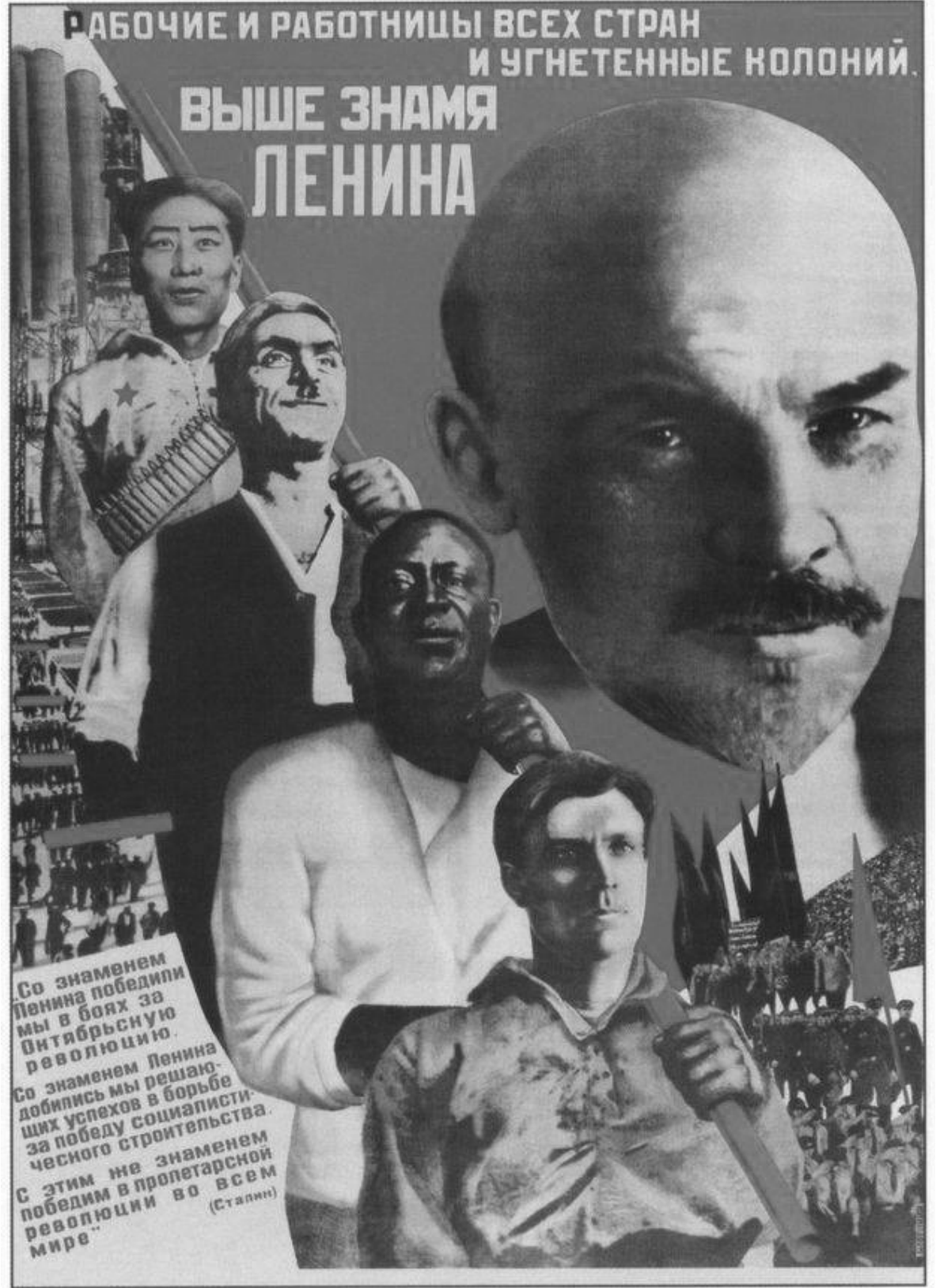
Sultangaliyev'in savunduğu fikirlerin bir kısmı zaten Bolşevik programın temellerini oluşturuyordu: 3.Enternasyonal eliyle bir yandan sömürge ülkelerinde ulusal kurtuluş hareketleri destekleniyor, diğer yandan bu ülkelerde komünist partiler oluşturulmaya çalışılıyordu. Sömürgelerden emperyalist metropollere giden kaynakların kurutulması gerektiği konusunda zaten herkes hemfikirdi. Asıl tartışma sömürgelerde yürüyen mücadelede 3.Enternasyonal'in kimi baz alması gerektiği üzerinden yaşanıyor. Emperyalist odaklara karşı mücadele eden yerel milliyetçi burjuvaların hareketi mi desteklenmeliydi, yoksa esas olarak yerli komünist partiler mi? Sultangaliyev gibi **Hindistanlı Marksist Roy** da Bolşevikleri tercihlerini komünistlerden yana yeterince kullanmamakla suçluyordu. Bolşeviklerse güçler dengesini hesap etmek durumundaydılar. Ama bir yandan da

Yani sorun Batı işçi sınıfında değil, önderlik krizindeydi.

Devrimci olmayan Batılı işçiler değil, işçi sınıfının temsilcileri olarak hareket eden ve mutlak siyasi tekellere sahip olan Menşevik ve Stalinci 2. ve 3. Enternasyonaller idi.

olağanüstü basınçlarla karşı karşıya olan Sovyetler'de herşey hızla bozuluyordu. Devrim dalgası geri çekilmiş, Rusya izole olmuş, iç savaşta tümünden yıkılmıştı, sınıf bilinçli en iyi unsurlar ya hayatını kaybetmiş ya da devre dışı kalmıştı. İçeride bürokrasi hızla güçleniyor, NEP ile geriye doğru büyük adımlar atılıyordu ve 3.Enternasyonal, ilk dört kongresi boyunca dünya devriminin genelkurmayı olsa da **Zinovyev** liderliğinde her zaman iyi yönetilmeyordu. Roy ve Sultangaliyev'in itirazları ve haklılık payları, bu arada Mustafa Suphi-Mustafa Kemal örnekleri de dahil, ayrı bir yazıda incelenmeyi fazlasıyla hak ediyor.

Bürokrasinin bütün ipleri ele almasından sonraysa tek ülkede sosyalizm teorisyle devrimin yayılmasından vazgeçiliyordu. Bundan itibaren **Sürekli Devrim** ve Troçkizme karşı savaş açılmış, aşamalar teorisine de komünist partiler çok güçlü olsalar bile burjuva milliyetçilere tabi olmaları kendilerinden istenmiştir. Troçki sömürgelerdeki devrim sorunsalında Çin üzerinden büyük bir kavgaya girişecekti. Milyonlara hitap eden Çin Komünist Partisi'nin ve Çin Devrimi'nin burjuva milliyetçilerinin elinde katledilmesinden birinci derecede sorumluluğu olan Stalinizm'e karşı büyük bir mücadele verecekti. Ne yazık ki Sultangaliyev bütün bu tartışmalar ve

PROPOGANDA POSTERİ

BÜTÜN DÜNYANIN İŞÇİLERİ VE EZİLEN HALKLARI BİRLEŞİN

mücadelelerde aktif bir rol oynayamamıştır.

RUS MİLLİYETÇİLİĞİNİN ZAFERİ

Lenin ve Troçki, Sultangaliyev'in tersine 1920'lerden itibaren içerisine girilen kapitalist büyüme döneminin sınıf mücadelesinde geçici bir eğilim olduğunun farkındaydı. Ama herşeyden önce Sovyetler Birliği hayata tutunmak zorundaydı. Dünya devrimi için öncelikle Sovyet kalesi mücadelesini sürdürebilmeliydi. Bu yüzden geri adımlar atmak ve uzlaşmalar yapmak

mecburiyetindeydiler. En başta da içeride gıda sorununu çözmek ve ekonomik üretimi canlandırmak için Sovyetler'de sınırlı serbest pazara izin veren **Yeni Ekonomi Politika (NEP)**'e geçildi. Lenin ve Troçki, bunun ayakta kalmak için geriye doğru atılmış bir adım olduğunu vurgulasa da işler hiç de iyi gitmeyecekti.

Devrim dışarıdan gelen müdahalelerle ya da eski mülk sahibi sınıfların içeriden saldırısı sonucu yıkılmayacaktı. Ama devrim kendi içerisinden çıkan yeni bir elitin elinde can verecekti:

CHEN DUXIU

1921-27 ARASI ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ GENEL SEKRETERİ.

TROÇKİ İLE BİRLİKTE SÜREKLİ DEVRİMİ SAVUNDUĞU İÇİN PARTİDEN TASFİYE EDİLDİ

Ayrıcalıklı Bürokrasi. Lenin'in hastalığı yüzünden politik etkisinin zayıflamaya başladığı 1922'den itibaren **Bolşevik devrimciliğin ne kadar düşmanı varsa adeta hortluyordu.** Bunların başında da Rus şovenizmi vardı. Eski Rusya geri dönüyordu. Kendisi de ezilen bir ulustan gelen ve Sovyetler iktidarında Milliyetler Halk Komiseri olan Stalin, ezilen milletlere çok acı bir reçete hazırlamaktaydı. Her şey tersine çevrilmiş Bolşevik ihtilalinin politikası adeta ters yüz edilmişti. Hasta Lenin durumun farkındadır, gidişattan dolayı oldukça endişelidir ve hasta yatağından doğru da olsa elinden geleni yapmaya çalışmıştır. Bu da ister istemez hızla yükselen Stalin ile Lenin'i karşı karşıya getirecektir.

Daha 1920 Martı'nda yapılan 9.Parti Kongresi'nde Lenin "Bazı komünistlerin yüzlerini kazıyın altında Rus şovenizminin çıktığını göreceksiniz" uyarısını yapar¹². Daha sonraysa 6 Ekim 1922'de "Egemen ulusal şovenizme karşı ölümüne savaş ilan ediyorum" diye duyuracaktı¹³. İşçi devletinin bürokratikleşmesiyle birlikte devlet ve parti memurları Moskova'dan belirleniyor, Moskova

merkezciliği ve Büyük Rus Şovenizmi giderek güçleniyordu. Bu mekanizmanın başında olan da Stalin'den başkası değildi.

Fırtına Gürcü meselesinden patlayacaktı. Gürcü komünistleri Stalin ve ekibinin yerel komünistlere uyguladığı aşırı sert önlemlere karşı koydular, katı merkezileştirme politikasını ve maruz kaldıkları baskıları Lenin'e şikayet ettiler. Lenin, Gürcü komünistlerine sonuna dek arkalarında olduğunu bildirdi ve Stalin'e karşı mücadeleye girişti. "Rus milliyetçisi kampanyanın sorumluluğu şüphesiz Stalin'in ve Djerzinky'nin (ÇEKA başkanı) omuzlarına yüklenmelidir."¹⁴

Lenin, Rus milliyetçisi kampanyanın ikiyüzlü karakterini şu şekilde vurgular: "biz kendimiz.. ezilen uluslara karşı emperyalist bir tavır içerisine giriyoruz, böylece kendi içtenliğimizin, emperyalizme karşı savunulması gereken temel ilkemizin altını ellerimizle oyuyoruz."¹⁵

Gürcü meselesi Lenin'in politik yaşamının son politik kavgası oldu. 5 Mart 1923 tarihli mektubunda Troçki'den "Stalin'in baskısı altında olan Gürcü davasının savunusunu üstlenmesini" istiyordu. 6 Mart tarihinde de son politik belegesini Gürcü komünistlere hitaben dikte ettirdi:

"P.G.Mdivani, F.Y.Makharadze ve diğerlerine

çok gizli

Birer kopya Yoldaşlar Troçki ve Kamanev'e iletilecek

Değerli Yoldaşlar,

Tüm kalbimle davanızın arkasındayım. Orjhinidze'nin kabalığına, Stalin ve Dzerzinsky'nin suç ortaklığına çok öfkeliyim. Sizler için notlar ve bir konuşma hazırlıyorum.

Saygılarımla.

Lenin"¹⁶

Evet Lenin'in son kavgası ve hatta son dikte ettirdiği belge, Gürcü komünistlerinin şahsında Rus şovenizmine karşı ezilen ulusların haklarını savunmak içindi. İnsan bu satırları okuduğunda Lenin'i Rusya'nın altına dinamit yerleştirmekle suçlayan **Putin ile Stalin**'in nasıl da aynı hamurdan yapıldığını daha iyi anlıyor.

SULTANGALİYEV'İN TASFİYESİ VE SON

Lenin'in ölümü hızla bozulan Sovyet düzeninde gerçek bir kırılma anlamına geldi. Zaten epey

Fırtına Gürcü meselesinden patlayacaktı. Gürcü komünistleri Stalin ve ekibinin yerel komünistlere uyguladığı aşırı sert önlemlere karşı koydular, katı merkezileştirme politikasını ve maruz kaldıkları baskıları Lenin'e şikayet ettiler. **Lenin, Gürcü komünistlerine sonuna dek arkalarında olduğunu bildirdi ve Stalin'e karşı mücadeleye girişti. "Rus milliyetçisi kampanyanın sorumluluğu şüphesiz Stalin'in ve Djerzinky'nin (ÇEKA başkanı) omuzlarına yüklenmelidir.**

aşama kaydeden Rus şovenizmi, artık ezilen ulusları pençesine almıştır. Ufuktaki kara bulutlar gitgide her yeri kaplıyordu. Gürcü komünistleri hızla ezildiler.

Leninsiz gerçekleşen 12.Parti Kongresi (17-25 Nisan 1923)'nde Sultangaliyev sözünü esirgemedi:

"İç cebimde parti kartı taşıırken ben bu eşitsizliği hak eden biri değilim. Siz SSCB kurma fikrini bozmak yolundasınız, Yoldaş Stalin. Sizin teklif ettiklerinizin hepsi, Lenin'in önünde göz boyayarak anlatılmış bir ikiyüzlülüktür ibaret!"¹⁷

Sultangaliyev mücadelesinde ısrar ederek Lenin'in hasta olduğu için katılmadığı Kongre'nin kararlarını Lenin'e götürerek O'nun da fikrini almayı önerdi. Stalin tabi ki bu teklife ateş püskürdü ve Sultangaliyev'i parti düşmanlığıyla suçladı. Nitekim Sultangaliyev bu kongreden 15-20 gün sonra bütün yöneticilik görevlerinden alındı ve ardından tutuklandı. Galiyev, milliyetçilik, Basmacılık ve komploculukla itham edildi, 45 gün tutuklu kaldıktan sonra Sultangaliyev'in parti üyeliğinden çıkarılması kararı alındı ancak idam önerisi bizzat Stalin'in karşı çıkması nedeniyle "Ekim Devrimi sırasındaki hizmetleri göz önünde bulundurularak" reddedildi¹⁸.

Sultangaliyev artık takip altındaki bir muhalifti. Editörlük ya da çevirmenlik için başvurduğu hiçbir dergi veya gazeteden olumlu bir yanıt alamadı. Demiryollarında hamallık yaparak hayatını devam ettirdi. Bu süreçte suçsuzluğunu öne sürerek partiye tekrar kabul edilmesi için yaptığı başvuruların tümü Stalin tarafından reddedildi¹⁹.

¹² Lenin, Toplu Eserler, 29. Cilt, s.194 (akt. T.Cliff, Lenin-4, s.222)

¹³ Lenin, Toplu Eserler, 33.Cilt, s.372 (akt. T.Cliff, Lenin-4, s.225)

¹⁴ Lenin, Toplu Eserler, 42. Cilt, s.194 (akt. T.Cliff, Lenin-4, s.610)

¹⁵ Lenin, Toplu Eserler, 42. Cilt, s.194 (akt. T.Cliff, Lenin-4, s.611)

¹⁶ Lenin, Toplu Eserler, 45. Cilt, s.194 (akt. T.Cliff, Lenin-4, s.608)

¹⁷ Erol Cihangir (yay. haz.), Sultan Galiyev Davası, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2006, s.15-16.

¹⁸ E. Cihangir, a.g.e.

¹⁹ E. Cihangir, a.g.e.

Stalin ile bir sürü dalaverelere giriştikten sonra Stalin'in yapabileceği korkunç işleri fark edip pişman olan Kamanev, Troçki'ye Sultangaliyev'i hatırlatır. "Önde gelen komünistlerden ilk defa Stalin'in inisiyatifiyle tutuklatılan kişi Sultangaliyev'di. Stalin kan tadını ilk defa o zaman almıştı"²⁰

Troçki, Stalinci bürokrasiye karşı Sol Muhalefet'i örgütlemeye başladığında Sultangaliyev'in ne derecede muhalefetle bağ kurduğu tam bilinmemektedir. Keza Tatar yoldaşlarıyla ne dereceye kadar rejim karşıtı

gizli bir yapılanmaya gitmeye çalıştığına dair de fazlaca bir bilgi bulunmamaktadır.

Sultangaliyev bu dönemde aktif politik mücadelenin uzağında gibi görünüyor, ama 1928'de Sovyetler'de bir büyük balyoz daha inmektedir. 1927'de Sol Muhalefet yasa dışı ilan edilir, Troçki sürgüne

gönderilir. 1928'de ise Troçki'ye karşı Stalin ile işbirliği yapan Buharinci sağ kanat da tasfiye edilecektir. Birinci 5 yıllık Planlama ile bürokratik sistem, yasalardan sovyetleri kaldırarak işçilerin özyönetim organlarını tamamen sistem dışı ilan etmiştir. Artık çıplak diktatörlük vardır ve bu kovuşturmalardan Sultangaliyev de payına düşeni alacaktır. Aralık 1928'de ikinci kez tutuklanır. Sultangaliyev'in bu ikinci tutuklanmanın ardından hayatı büyük bir muammadır.

SSCB'nin yıkılmasının ardından ortaya çıkan KGB belgelerine göre ise Sultangaliyev Ocak 1931'e kadar tutuklu kalmış ve bu tarihte Kuzey Buz Denizi'ndeki Solovk adasındaki hapishaneye gönderilmiştir. Cezası Mart 1933'te sürgüne çevrilmiş ve üçüncü kez tutuklandığı 1937 yılına kadar Saratov'da sürgün hayatı yaşamıştır²¹.

SBKP(B)'nin 30 Nisan 1990 tarihinde aldığı "iade-i itibar" kararına göre Sultangaliyev'in son tutuklanma tarihi 19 Mart 1937'dir. 8 Aralık 1939 tarihinde ölüm cezasına çarptırılmış ve 28 Ocak 1940'da Moskova'daki Lefortovo Hapishanesi'nde kurşuna dizilerek idam edilmiştir. Sultangaliyev'in gizli örgütüne bağlı oldukları gerekçesiyle Turar Riskulov gibi pek

çok ünlü Türk komünisti de Sultangaliyev gibi Büyük Terör'ün kurbanlarından olmuştur²².

Galiyev'in ikinci eşi Fatıma, 1937 yılı sonlarında bir gece yarısı alınıp götürülür ve bir daha kendisinden haber alınamaz. Oğlu Murat 19 yaşındayken, askere gitmek üzereyken Arça civarındaki ruh hastahaneleri hastanesine götürülür ve bir daha buradan çıkamaz. Kızı Gülnar, 1949 yılında Lubyanka'ya çağrılarak, Krasnoyarskiy taraflarına, (kocasının bütün engelleme çabalarına rağmen) sürgüne gönderilir ve bir gardiyanın tecavüz etmesi

1 milyondan fazla insanın katledildiği, üç kuşak komünist ve ailelerinin politik soykırımı tabi tutulduğu **Büyük Temizlik'te (zirve noktası 1936-39 arasındır) Sultan Galiyev'in sadece ailesi değil, birçok akrabası da yok edilmiştir.**

sonucu bunalıma girerek kendini asar. İlk eşi Ravza'dan olan kızı Reşide de rahat bırakılmaz. Onu da kocası ve çocuklarından ayırarak 1948'de Sibiryaya sürerler. Altı yıldan fazla ormanda ağaç keser. Stalin'in ölümünden sonra geri döner. Döndüğünde kocası tekrar evlenmiş ve

bir oğlu da feci şekilde ölmüştür. O da ikinci oğlunu arayıp bulur ve onunla teselli bularak 1975 yılına kadar hayatını sürdürür. Kız kardeşi Züleyha Haydargaliyeva 26 Şubat 1990'da yazdığı bir mektupta şunları dile getirmektedir : "... ben ağabeyime 1935 yılında Saratov'a para göndermişim, çünkü o zaman ağabeyim ciğerlerinden rahatsızdı ve tedavi olmak için sanatoryuma gidecekti, hapishaneden yeni çıktığı için parası yoktu. Beni sorguya çektiklerinin ikinci günü çalıştığım işten çıkardılar. Ben iki çocuğum ile işsiz, parasız, ekmeksiz ortada kaldım. O zaman ben Ufa'daydım. Ondan sonraki günler benim için çok feci oldu. Kendi uzmanlık alanımda hiçbir işe almadılar..."²³

1 milyondan fazla insanın katledildiği, üç kuşak komünist ve ailelerinin politik soykırımı tabi tutulduğu Büyük Temizlik'te (zirve noktası 1936-39 arasındır) Sultan Galiyev'in sadece ailesi değil, birçok akrabası da yok edilmiştir.

Hazin bir öyküdür Galiyevinki..Ezilen halkların, sönen umutların...

Politik soykırım kurbanı komünistlere, kaybedilen güzel geleceğe

Sovyetlerde yakılmış hüznü bir türküdür Galiyevinki...

NERİMAN NERİMANOV

AZERİ KOMÜNİSTLERİNİN LİDERİ.

BOLŞEVİKLERE 1902'DE KATILIR. BAKÜ'NÜN BOLŞEVİKLERE KAZANILMASINDA BÜYÜK ROLÜ VARDIR.

GALİYEV'İN ÇALIŞMA ARKADAŞI. STALİNCİ HİZİPLE ÇATIŞMA HALİNDEDİR. 1925'TEKİ ANIDEN ÖLÜMÜ SONRASI TROÇKİ DOĞU DÜNYASI İÇİN LENİN'İN ÖLÜMÜNDEN SONRAKİ EN BÜYÜK KAYIP DİYECEKTİR. SOVYETLERDEN ANADOLU'YA KURTULUŞ SAVAŞI'NDA YÜKLÜ MİKTARDA ALTIN GÖNDERME İŞİNİ ORGANİZE ETMİŞTİR.

²⁰ L. Troçki, **Stalin**, Yazın Yayıncılık, s. 629.

²¹ Kakinç, Halit., Sultangaliyev ve Millî Komünizm, Bulut Yayınları, İstanbul, s. 169.

²² Robert Landa, "Sultan Galiev," *Cahiers du mouvement ouvrier*, 19, December 2002-January 2003 (akt. Matthieu Renault, "The Idea of Muslim National Communism: On Mirsaid Sultan-Galiev", <https://viewpointmag.com/2015/03/23/the-idea-of-muslim-national-communism-on-mirsaid-sultan-galiev/>)

²³ İkrâm Çınar, *Avrasya'nın Geleceği: Sultan Galiyev'i Anlamak*, Eğitim İş Yayınları.

AKP'nin Suriye'deki “U” DÖNÜŞÜ Baş Döndürüyor!

Çağın Erdinç

Tayyip'in dış politikada seçenekleri daraldı. Attığı maceracı adımlar sonucunda ipleri Rusya'ya teslim etmek zorunda kaldı. Dün “kâtil Esed, diktatör Esed” söylemleri havada uçururken Türkiye kendisini bir anda Rusya ve İran bloğunun içerisinde buldu. Her şeyi en iyi “ben bilirim” diyenlerin hali gülünç doğrusu. Evet, AKP'nin Suriye'deki “U” dönüşü gerçekten baş döndürüyor. Peki ama ne oldu da AKP Suriye konusunda tutum değiştirdi? Kısa soru ve yanıtlarla bu konuyu açmaya çalışacağız.

TÜRKİYE, RUSYA'YA NEDEN YAKLAŞTI?

Aslında Türkiye Rusya'ya “gönül rızasıyla” yaklaşmadı. Malum, önce Rus uçağı düşürüldü. Rusya Türkiye'yi hem ekonomik, hem siyasî, hem de askerî alanlarda köşeye sıkıttı. Türkiye'nin Suriye konusunda yeniden harekete geçmesinin tek yolu, Rusya ile arayı düzeltmekten geçiyordu. Elbette bunun bir bedeli de olacaktı. AKP bu bedeli ödedi. AKP dış politikası, Esad aleyhtarı tutumunu törpüleyecek, Halep'in üstüne soğuk su içecek ve hatta cihatçılara desteği kesmeye zorlanacaktı. Bu süreçte AKP bir anda Esad karşıtı söylemlerine son verdi; fakat sınır hala yol geçen hanı. Sınırlar da iyice tutulursa, Suriye ordusu zaten bu işi bitirir. İdlib giderek El Nusra'nın kontrol bölgesine dönüşürken Putin Erdoğan'ı kısıkvrak yakalamışken bakalım AKP cihatçıları altın tepside sunacak mı?

İlişkiler Rusya'nın istediği gibi gidiyordu. Halep düşüyor ancak AKP'den en ufak ses çıkmıyordu. Zira anlaşma böyleydi. Fırat Kalkanı, Rusların izin vermesi sonucu başlamıştı. Rusya'nın tutumunu değiştirmesi, Fırat Kalkanı'nın sona ermesi anlamına gelebilirdi. Bu yüzden ilişkilerde özenli açıklamalar yapılıyor, eğer yanlış anlaşılmaya sebep olacak söylemler olursa hemen düzeltiliyordu. Örneğin Tayyip, Fırat Kalkanı'nda asıl hedefin Esad olduğunu söylemiş çok kısa sürede çark ederek yanlış anlaşıldığını ifade etmişti. Kısacası her şey Rusya'nın istediği gibi gidiyordu.

19 Aralık'ta Rusya'nın işini kolaylaştıran bir başka gelişme daha oldu. Bu gelişme Rus uçağının düşürülmesinden sonra AKP'nin Rusya'ya sunduğu bir başka lütuftu. 19 Aralık'ta Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Karlov, suikast sonucu öldürüldü. İlk bakışta birçok kişi Putin'in Tayyip'e savaş açacağını düşündü. Ya da en azından aralarının çok

kötüye gideceğini öngörenler oldu. Putin eski bir KGB ajanı. Tayyip'in öykündüğü bir "kurt siyasetçi." Türkiye'nin iplerini daha fazla eline almak varken bu fırsatı tepip neden arayı açsın ki? Bir Rus diplomat, El Kaide'nin Suriye kolu Nusra militanı tarafından öldürülüyor, üstelik kâtilin Türk polisi olduğu ortaya çıkıyordu. Uluslararası kamuoyunda "işte AKP'nin Suriye politikasının sonucu" minvalinde yorumlar yapıldı. Rus uçağının düşürülmesinden sonra ikinci diyet kapıya dayanmıştı. Rus dışişleri konuyla ilgili derhal "Türkiye'yle aramızı bozmayacağız" şeklinde yumuşak açıklamalar yaptı. Aksi bir davranış, Türkiye'yi ABD'nin eksenine itebilirdi. Rusya yumuşak açıklamalar yaparak arayı bozmayacağını söylerken diğer taraftan kopartacağı tavizleri düşünüyordu. Ve hakikaten en büyük tavizi koparttılar. Moskova Mutabakatı dünyanın gündemine bomba gibi düştü. Karlov'un öldürülmesinden bir gün sonra Moskova Görüşmeleri'nin detayları basına sızmaya başladı. Sonraki günlerde mutabakat resmiyet kazandı. Buna göre Türkiye, Rusya ve İran, Suriye Arap Cumhuriyeti'nin egemenliğini, bağımsızlığını, birliğini ve toprak bütünlüğünü tamamen desteklemek konusunda anlaştı. Bu anlaşmanın ilgili maddesinde Türkiye açık bir şekilde "Bizim Esad'la artık sorunumuz yok" diyordu. Türkiye Rusya ve İran tam anlamıyla blok olmuştu. Rusya, uçağının düşürülmesinden ve büyükelçisinin öldürülmesinden çok iyi faydalandı. Kelimenin tam anlamıyla krizi fırsata çevirdi.

ABD, TÜRKİYE'NİN RUSYA VE İRAN'A YAKINLAŞMASINA NEDEN SESSİZ KALDI?

15 Temmuz darbe süreci önemli bir kırılma anı. Darbe başarılı olsaydı, Türkiye'deki cunta idaresi ABD'yle arayı büyük ölçüde düzelterekti.

Darbe girişiminden sonra ABD'nin Fethullah Gülen'i iadesi konusunda isteksiz ve oyalayıcı adımlar atması, ABD ve Türkiye arasındaki ipleri iyice gerdi. Bütün bu süreç Obama'nın Tayyip'le telefonda konuşurken gösterdiği beyzbol sopayla birlikte başlamıştı. Medyaya servis edilen o sopalı foto, diplomatik sınırları zorlayacak cinsten bir "akıllı ol" mesajıydı.

Türkiye'nin dış politikada ABD ile arası açıldıkça yukarıda sözünü ettiğimiz nedenlerin de yardımıyla (Rus uçağı ve Karlov suikasti) Rusya Türkiye'ye kapılarını açtı. Ayrıca ABD'de iktidar değişiminin yaşanıyor olması, Rusya'nın elini iyice kolaylaştırdı. Rusya bu süreçte Halep savaşında aktif bir tutum aldı. Havadan Rusların ve İran'ın; karadan Hizbullah'ın ve İranlı generallerin stratejik yardımlarıyla Halep kısa sürede düştü. AKP iktidarı olan biteni sessizce izlerken Rusya'ya iyice yakınlaştı. ABD de benzer biçimde esip gürleyemedi. Bu süreçte Rusya-İran-Türkiye yakınlaşması, Moskova Mutabakatı ile perçinlenirken ABD, 15 Temmuz sürecinin tazeliği ve Gülen'in iadesi konusunda Türkiye ile yaşanan gerginlikten dolayı süreci tersine çevirecek adımlar atamadı.

TRUMP'IN BAŞKAN OLMASI SÜRECİ TERSİNE ÇEVİRİR Mİ?

Kesin konuşmak hiç kolay değil tabi. Ama ağır basan ihtimaller de ortada. Trump, iş adamı kafasıyla düşünüyor. "Biz Suriye için bir sürü para harcadık. Peki ne elde ettik?" diye soruyor. Sözüne güvenilecek biri olsa, tahmin yürütmek zor olmaz. Fakat bir bakarsınız, Obama yönetiminden daha agresif bir Suriye politikası izlerken bulabiliriz onu. Neden mi? Çünkü Trump İran'dan nefret ediyor. İran Esad'ı kelimenin tam anlamıyla ölümüne destekliyor. Trump'ın İran düşmanlığı, Suriye politikasını belirlerse Obama yönetiminden daha agresif davranabilir.

İkinci nedene gelecek olursak... Trump İsrail'le arayı iyi tutacaktır. İsrail ise ne pahasına olursa olsun Esad'ın gitmesini istiyor. Belirli aralıklarla Şam'ı vuruyorlar. Cihatçılara yolladıkları mühimmatın ve yardımın haddi hesabı yok. ABD-İsrail yakınlığı Trump'ın politika değişikliğinin bir itilimi olabilir.

Ancak bir gerçek var ki Suriye savaşında sona yaklaşıldı. Trump, herşey için çok geç diye düşünebilir. Sahada fanatik İslamcıdan bol başka bir şey yok. Sözde ılımlı ÖSO ise iyice silindi. Esad'a karşı ABD oyunu kimle kurabilir? ABD ile arası olan YPG ile de bir yere kadar etkin olabilirsiniz. Örneğin bir Şam, ya da Halep'e müdahale edemezsiniz. Ahrar Uş Şam kendilerinin El Kaideci Nusra'dan farklı olduğunu ispatlamak için çırpınıyor ve şimdiden Trump'a kendilerine yardım etmesi için yalvarıyor.

Rusya, İran ve Esad'ın başlatacağı İdlib operasyonunun son derece kritik olduğunu söylemek lazım. Zira cihatçıların ellerinde bulundurduğu başka büyük bir şehir kalmadı. Güvendikleri AKP dağına çoktan kar yağmış durumda. Bir umut deyip Trump'ın kendilerine el vermesini bekliyorlar. Gerçekten de dengeleri dramatik şekilde değiştirecek bir

Moskova Mutabakatı dünyanın gündemine bomba gibi düştü. Karlov'un öldürülmesinden bir gün sonra Moskova Görüşmeleri'nin detayları basına sızmaya başladı. Sonraki günlerde mutabakat resmiyet kazandı. Buna göre Türkiye, Rusya ve İran, Suriye Arap Cumhuriyeti'nin egemenliğini, bağımsızlığını, birliğini ve toprak bütünlüğünü tamamen desteklemek konusunda anlaştı. **Bu anlaşmanın ilgili maddesinde Türkiye açık bir şekilde "Bizim Esad'la artık sorunumuz yok" diyordu.**

müdahale olmadan cihatçıların ayakta kalması çok ama çok zorlaştı. Maliyet hesaplamasına düşkün Trump istese bile Suriye sahasında atı alan üsküdarı geçmiş durumda.

TÜRKİYE-RUSYA-İRAN YAKINLAŞMASININ BAB OPERASYONUNA ETKİSİ VAR MI?

Elbette var. Bab operasyonuna katılan cihatçı grupların tek motivasyonu Esad karşıtlığı ve para. Göz göre göre AKP, Rusya ve İran'a yakınlaşıyor, Esad konusunda sessiz kalıyor. Halep gibi büyük bir şehir düştü; AKP yine sessizliğini korudu. Cihatçı gruplar AKP'nin taşeronu olarak kullandıklarının farkında. Bu yüzden motivasyonları düşük. Paralı savaşçılardan bir farkları yok. Bab'da yaşanan fiyaskonun bir nedeni de bu. Bab'ı savunan İŞİD tüm olanaklarıyla elinden geleni yapıyor; Bab'ı almaya çalışan AKP destekli cihatçılar ise moralsiz ve disiplinsiz tavırlar sergiliyor. Bu yüzden Bab hâlâ alınmadı. TSK havadan karadan Al Bab'ı yerle bir etse de İŞİD karşısında şimdiye kadar ciddi anlamda rezil oldu bile.

TÜRKİYE-İRAN İLİŞKİLERİ TAMAMEN DÜZELDİ Mİ? İRAN VE TÜRKİYE'NİN YAKINLIĞI SURİYE KONUSUYLA MI SINIRLI?

Tamamen düzeldi demek mümkün değil, ancak büyük ölçüde düzeldi. İran gelinen noktadan

**Trump'ın İran düşmanlığı,
Suriye politikasını belirlerse
Obama yönetiminden
daha agresif davranabilir.**

çok memnun. Başta, sadece Suriye üzerinden bir yaklaşma söz konusuydu, fakat iki ülke bu yaklaşmayı başka alanlara da taşımak istiyor. Örneğin 12 Ağustos günü Türkiye'ye gelen İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif, enerji ve doğalgaz alanında işbirliği projelerinin önümüzdeki süreçte başlayacağını imâ eden açıklamalar yaptı ve Türkiye'nin genel tutumundan övgüyle söz etti. TBMM'yi gezen ve "darbeyi engellediği için" Türkiye halkını tebrik eden Cevad Zarif, ABD'ye de bir mesaj göndermiş oldu. Ankara-Moskova yaklaşmasından övgüyle söz eden Zarif, Türkiye ile İran arasındaki "tarihi bağlara" gönderme yaparak işbirliğini her alanda geliştireceklerini söyledi. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da boş durmadı ve övgülere karşılık verdi. İran'ın 15 Temmuz darbe sürecindeki tutumundan övgüyle söz eden Çavuşoğlu, "*Biz Suriye'de kalıcı bir çözüm için İran'ın yapıcı rolünün önemini başından beri vurguluyoruz*" dedi. Bu açıklama cihatçılar için tam bir satılma! Zira İran başından beri Suriye'deki cihatçıları yok etmek adına hem kara gücüyle hem de Hizbullah kanadıyla Suriye'ye müdahil oldu. Önemli İranlı generaller yaralandı ve hatta yaşamını yitirdi. AKP'nin Suriye politikasındaki en önemli "U" dönüşünden biri, gözlerden kaçan işte bu açıklamadır.

Zarif'in sözünü ettiği enerji projesini de gözlerden kaçırmamak gerekir. Bu proje hayata geçerse sahada yeni denklemlerin sağlanacağını göreceğiz. Çünkü enerji projeleri Ortadoğu'da temel belirleyen olarak

her zaman öne çıkmıştır. Örneğin 2009'da Körfez ülkeleri Suriye'ye bir enerji hattı projesi önermişti. Bu enerji hattı Katar, Suudi Arabistan, Suriye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanacaktı. Beşar Esad bu projeyi reddetti. Körfez ülkeleri, AKP ve AB ile birlikte ABD, Esad'ın söz konusu projeyi reddetmesinden dolayı o dönemde ciddi kayıp yaşadı. Bu nedenle, Suriye savaşı aynı zamanda bir enerji savaşıdır. Projenin Esad tarafından reddedilmesinden sonra İran, Esad'ın reddettiği projeye alternatif bir proje sundu. Bunun adı İslâmi Akım Projesi'ydi. 2010'da imzâlanan bu proje 10 milyar dolar civarında bir yatırım sonucu hayata geçecekti. İran-İrak ve Suriye bu projede kilit noktadaydı. Anlaşma resmi olarak Temmuz 2011'de, Suriye'deki savaş başladıktan yaklaşık 4 ay sonra duyuruldu. 2012'de İran'la memorandum imzalandı. Bu zamana kadar Suriye, Körfez Arap Ülkeleri İş Birliği Konseyi'nin petrodolar kulübüne kıyasla fazla petrol ve gazı olmadığı için önemsenen ülkeler arasında değildi. Çıkarları zedelenen Körfez Ülkeleri, AKP ve ABD bu enerji savaşında bir taraf olabilmek adına cihatçılara büyük destekler verdi. Suriye gibi bir "enerji koridorunu" saf dışı bırakıp İran'ı çevrelemek temel görevlerin başında geliyordu...

İşte bu bağlamda İran dışişleri Bakanı Cevad Zarif'in yazın sunduğu enerji projesi çok önemli. Bu proje hayata geçerse İran Türkiye'yi tam anlamıyla kazanmış olacak. Karşılıklı çıkarlar sağlanırken ekonomik ilişkiler sonucunda Türkiye Suriye üzerinde Rusya-

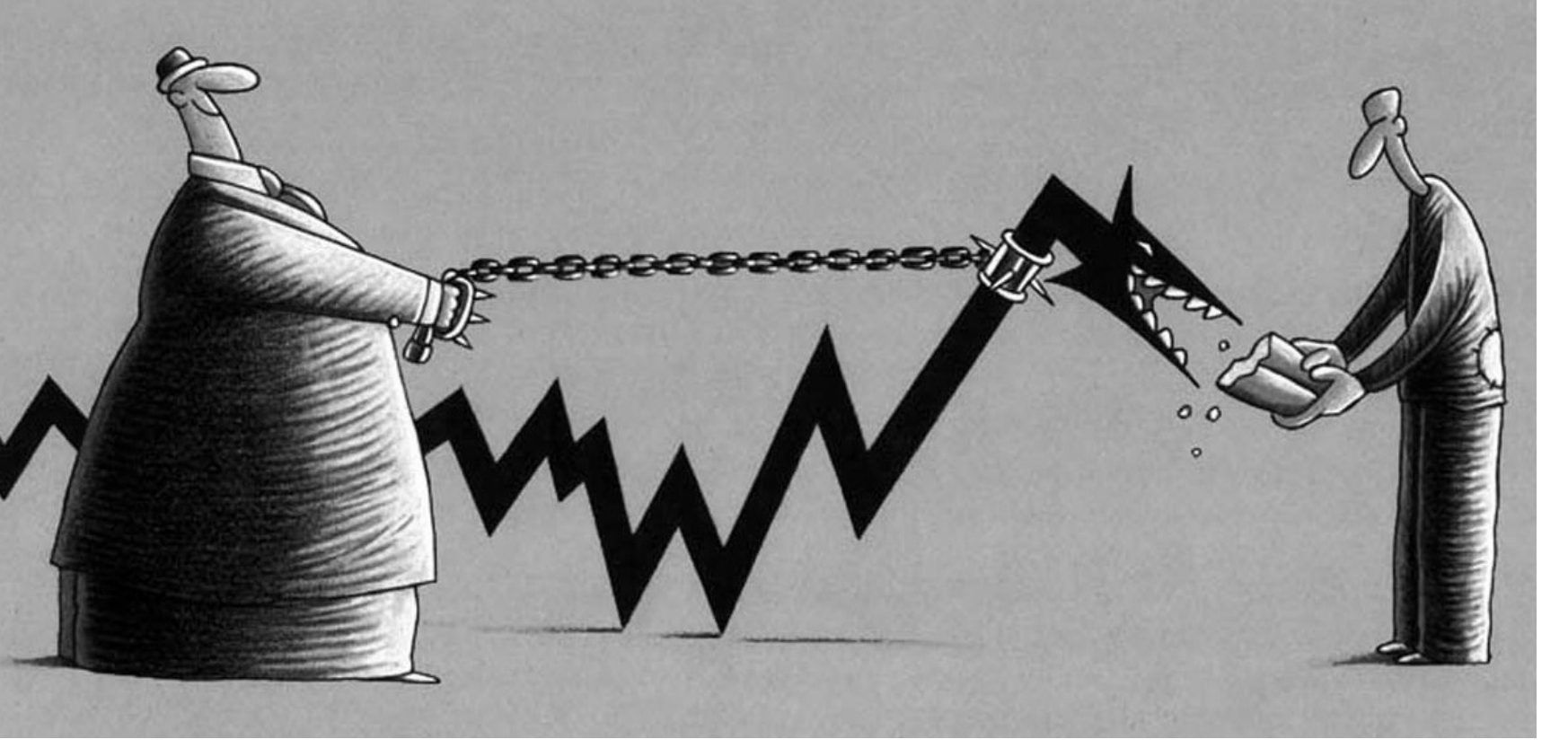
İran perspektifine tam anlamıyla yanaşmış olacak. Hoş, İran ve Rusya Türkiye'nin mevcut yakınlığından da memnun, fakat bu işbirliğini ileriye taşımak için ellerinden geleni yapmaya devam edeceklerdir.

BUNDAN SONRA NE OLUR?

Türkiye ve Rusya yakınlaşması devam edecektir. Daha doğrusu AKP Türkiye'si, Putin Rusya'nın güdümüne girmiştir. Şimdilerde Al Bab'ta Rus uçakları TSK'ya yardım ediyor. Tıkanmış durumdaki Al Bab'ta bakarsınız Ruslar kurtarıcı bile olabilir. AKP de geç de olsa başarıya ulaştık havasına girebilir. Ama Putin'den alacağı çek bu kadardır. Aynı Putin YPG'den "En büyük müttefikimiz" diye söz etmemiş miydi? Putin, Ortadoğu'nun yükselen dinamiği Kürt hareketiyle arayı tamamen neden bozsun ki. Üstelik Kürtlerin tamamen ABD'nin çizgisine kaymasını istemez. Bu yüzden orta yolcu çıkışlar yapar. Yani TSK yarın Al Bab'ı alır da ben Menbiç'e saldıracağım derse Putin zırnık destek vermeyecektir. Yani Türk-Rus ilişkilerinde Putin'in vereceği şeyler az, Erdoğan'dan isteyeceği şeyler ise çoktur. AKP'nin bu saatten sonra yan çizme şansı da yoktur. Aksi takdirde Suriye bataklığına tamamen gömülme ihtimali belirecektir.

Sıradaki operasyon İdlib'e yönelik yapılacak. İdlib Hatay'ın doğusunda yer alıyor. Bu yüzden Türkiye'nin tutumu çok önemli. Rusya, AKP'den Halep konusundaki tutumunun aynısını bekleyecektir. AKP'nin yapacağı fazla bir hamle olmadığı için İdlib konusunda da sessizliğini koruması kuvvetle muhtemel.

Şimdiden Rusya'ya daha fazla yaklaşmanın yolları yapılıyor. **Numan Kurtulmuş 5 Ocak günü "Baştan beri Suriye politikasının büyük yanlışlarla dolu olduğuna inananlardanım" dedi. Marifet bunu bugün söylemek değil, yanlış olduğuna inandığın dönemlerde de ifade etmektir; ancak AKP bunu bilinçli bir şekilde yapıyor.** Rusya'ya daha fazla yaklaşmanın yolunu yapıyorlar, çünkü Suriye konusundaki ısrarlarının sonuç getirmeyeceğini gördüler. Görmesine gördüler ama bu süreçte yüz binlerce insan AKP'nin yolladığı mühimmatlarla cihatçılar tarafından katledildi. Akan kanın hesabını vermeden "Biz bir yanlış yaptık. Yanlış gördük şimdi Rusya'ya yanaşıyoruz" demekle olmaz o işler! Tarihe iğrenç bir şekilde geçtiniz bile! Suriye'deki savaş öyle ya da böyle bittiğinde Ortadoğu ve bütün dünya bu kirli rolü hiç unutmayacak.

EKONOMİ

Başkanlığı Kaldırır mı?

Gökçe Şentürk

AKP'nin içerde ve dışarda uyguladığı başarısız politikaların sonucu olarak ülke içinde her kesim için oldukça riskli bir ortamın doğduğunu söylemeye bile gerek yok. AK/Saray rejimi 15 Temmuz sonrası oluşan koşulların da bir getirisi olarak yönetemezlik ve beceriksizlik haline bakmadan MHP ile ele ele verip otoriter tek adam rejimini örgütlemeye koyuldu. Anayasa değişikliği önergesi, yangından mal kaçırır mışçasına TBMM'den geçirildi. AKP'ye bu hız bile yeterli gelmiyor; öyle ki referandum için nisan başına tarih kesiliyor. Bu aceleciliğin bir anlamı var elbette. Özellikle son dönemde anayasa değişikliği kadar gündemde olan ve konuşulan bir şey daha var: Ekonomik Kriz.

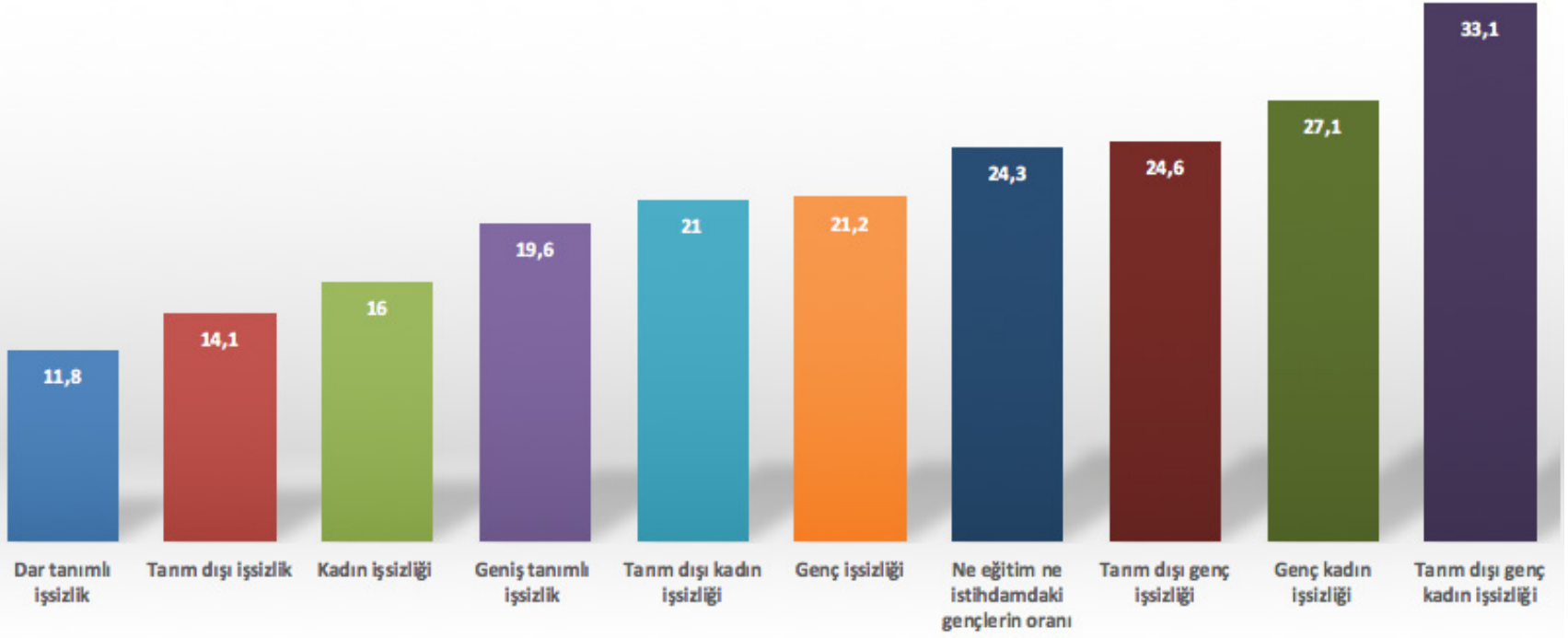
14 yılın kötü ekonomik yönetimin bakiyesiyle şimdi karşı karşıya gelen AKP için işler hiç de iç açıcı değil. Üstelik de ölüm kalım savaşı anlamına gelen referandum süreciyle aynı anda ekonomi alarm veriyor. Sağ seçmen davranışlarında ekonomik göstergelerin belirleyici olduğu düşünüldüğünde, yoksul emekçi halkın giderek düşen alım gücü, hayat pahalılığı, artan işsizlik gibi temel meseleler hesap edildiğinde işler daha da kötüleşmeden bir an evvel referanduma gitmek AKP için bir zaruret. AKP cephesinin ekonomik kriz karşısında yapabileceği fazla bir şey de yok. Birbiri ardına tarihsel rekorlarını kıran dolar kurunu açıklamak için FETÖ'ye sarılan AKP'nin iç düşman-dış düşman etrafında **komple teorilerine sarılmaktan başka şans** yok. Referandumu atlatana kadar algı operasyonları ile durumu idare etmek zorundalar.

DOLAR DAHA NE KADAR ARTAR?

Türk Lirası'nın Dolar karşısındaki değer kaybı, uzun süredir gündemdedi, fakat son birkaç ay içerisindeki astronomik artışlar neticesinde tüm dikkatleri üzerine toplamış durumda. TL'nin 2015 yılında Dolara karşı **yüzde 25**, 2016 yılında da **yüzde 21** dolayında değer kaybettiği görülüyor. 2017 yılının henüz başlarında olmamıza rağmen

TL, Dolara karşı 11 günde **yüzde 9,4** değer kaybetmiş bulunuyor. Yüzdelerle değil de reel sayılarla konuşacak olursak; en son KHK'lerin açıklanmasından sonra piyasaların açıldığı ilk gün **olan 9 Ocak'ta Dolar 3.70** seviyesine yükseldi, 2 gün sonra da Dolar 3.90 seviyesini de aşarak rekor kırdı. Ardından Merkez Bankası'nın "**örtülü faiz artırımı**" kararıyla 3.75 seviyesine geri döndü.

Yıl sonunda yaptıkları tahminlerde 2017 yılında doların yıl sonuna kadar en fazla 3.84 seviyelerine ulaşacağını söyleyen ekonomi uzmanlarının ne kadar "uzman" oldukları da böylelikle ortaya çıkmış oldu. AKP bu süreçte ısrarla küresel krizin etkilerinin tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de görüldüğünü iddia ediyor. Fakat işler hiç de öyle değil. TL'deki değersizleşme bir süredir hızlandı. Bu hareket 2017 başına kadar diğer ülke paralarından daha hızlı değer kaybetme şeklinde ilerlemişken 2017'den itibaren TL diğer para birimlerinden tamamen negatif yönde ayrıştı. Dolar endeksi dünya genelinde düşüşte olmasına rağmen TL bu trendin dışında kaldı. 2016 sonu itibarıyla yerli parası dolar karşısında değer kaybeden Brezilya, Güney Afrika, Endonezya gibi ülkelerde 2017'nin ilk 10 gününde dolar karşısında

İŞSİZLİĞİN, HAYAT PAHALILIĞININ VE GEÇİM DİRDİNİN BELİNİ BÜKTÜĞÜ EMEKÇİ KESİMLERİN KRİZDEN ÇIKIŞ İÇİN KESTİRME BİR ÇÖZÜMÜ MAALESEF YOK. **İŞÇİLER, ÖRGÜTLÜLÜKLERİNİ ARTTIRMAK, SENDİKALARA İLAVETEN ALTERNATİF İŞYERİ ÖRGÜTLENMELERİ GELİŞTİRMEK VE SOSYALİST MÜCADELEYE KATILMAK ZORUNDALAR. İŞÇİ SINIFI ORTA VE UZUN VADEDE BUNU BAŞARMAK ZORUNDA.**

yerli para birimleri değer kazandı. Kaybedense Hindistan ve Meksika'yla birlikte Türkiye. Fakat Hindistan ve Meksika'daki kayıplar da TL'deki kaybın büyüklüğüyle karşılaştırılabilir gibi değil.

1 USD =	2016 Sonu	11 Ocak 2017 Saat 12	Fark (%)
Brezilya Reali	3,2552	3,1941	1,9
Güney Afrika Randı	13,7401	13,7069	0,2
Endonezya Rupiahı	13,473	13,322	1,1
Hindistan Rupisi	67,9238	68,2825	-0,5
Türk Lirası	3,5235	3,8500	-9,4
TL Hariç Ortalama			0,7

Dolayısıyla küresel krizin etkilerinin her yerde olduğu gibi Türkiye'de de görüldüğü

algısı, günü kurtarmak için yapılıyor. AKP ve Erdoğan, Aralık ayında dövizlerinizi bozdurun çağrısı yapmış; döviz bozdurma kampanyası ise sadece büyük miktarda döviz bulunduran spekülörlere yaramıştı. Bu çağrıların ne kadar karşılık bulduğu bir yana, bu durum rekor üstüne rekor kıran dolar üzerinden borçlu olan pek çok şirketi telaşlandırdı ve dolar talebini kamçıladi. Döviz yükselten, Başbakan Yıldırım'ın da sonradan itiraf ettiği gibi, Ekim 2016 itibarıyla 312.4 milyar dolar döviz borcu bulunan reel sektör şirketlerinin panik alımları. "Dolardaki her 1 kuruşluk artış, toplam yükümlülükte 2 milyar TL'lik bir kur zararına yol açtı. Döviz açığı olan şirketler ödemeyi belki bir gün önce yapmakla çok ciddi bir zarar telafisi elde etme şansı olduğunu düşünerek dolar alımına yöneldi. Örneğin, 1 milyar dolar borcu olan bir şirketin dolar kuru 3.45 TL düzeyindeyken ödeme yapmasıyla, kurun 3.50'ye çıkması durumunda ödeme yapması arasında tam 50 milyon lira (14 milyon dolar) fark var. Kurun artacağından endişe eden şirketler ödemeyi bir an önce gerçekleştirmek için döviz alımına yöneldi. Bu da kur artışını körükleyen, döviz talebini canlı tutan bir etki doğurdu."*

Şu durumda günü kurtarmak için bile yapılabilecek bir şey yok, çünkü faiz artırımını zaten durgun olan iç piyasayı daha da durgun hale getireceği için tercih edilmiyor. Dolayısıyla dövizle bağımlı ekonominin doğrulması ve dolar kurunun normal seviyelere inmesi pek mümkün görünmüyor. Fiyatlar genel seviyesindeki istikrarlı artış, yani enflasyon (2016 yılı enflasyon rakamı %5 beklentisinin çok üzerinde %8,5 olarak açıklandı), ekonomik durgunluğa eşlik ediyor; bunun nedeni TL'nin hızlı değersizleşmesi. Türkiye ekonomisinin dövizle bağımlı üretim yapısı, ekonomik yavaşlama ortamında dahi enflasyonun artmasını mümkün kılıyor. Ekonomik durgunluğa karşı faizleri düşürme

önerisi, TL'nin daha da değersizleşmesine neden oluyor. TL'deki değersizleşme ise enflasyonu körükliyor. Ters durumda, yani TL'deki değersizleşmeyi önlemek için faizlerin artması durumunda ise, faiz artışının, zaten durgunlaşan ekonomik büyümeyi büsbütün boğması, ekonomi yönetiminin en önemli endişesi. Zira Kasım ayı sanayi üretimi verileri sanayi üretiminin durduğunu gösteriyor. Diğer yandan TL'deki değersizleşme bu hızla devam ederse, özel sektör kaynaklı bir borç krizi gibi, faiz artışının yaratacağı etkiden çok daha büyük hasarlar oluşabilir. Her ne kadar büyük firmaların ve mega projeleri üstlenen şirketlerin döviz borçlarına Hazine garantisi getirilmiş olsa da, TL'deki değersizleşme bu sefer bütçeye baskı oluşturacaktır. **Dolayısıyla 24 Ocak'ta yapılacak olan PPK(Para Politikaları Kurulu)** toplantısındaki tercih, en az maliyetli olanı seçmek şeklinde olacaktır. Kısacası AKP çok fena sıkışmış durumda. Krizin etkileri daha fazla patlak vermeden bir an önce referandum sürecini atlatmak istiyor.

27 ÇEYREKTİR İLK DEFA KÜÇÜLME GERÇEKLEŞTİ

Türkiye ekonomisi 2009'dan beri ilk defa küçülme yaşıyor ve bunun devamı gelecek. TÜİK'in 12 Aralık'ta açıkladığı AB standartlarına uygun şekilde yöntemi yenilenen büyüme serisiyle (1998 yılı yerine 2009 yılı baz alınarak), ulusal gelirin eski seri ile hesaplanandan %20 daha fazla olduğu öne sürüldü. Seri değiştirilerek artırılan GSYİH (kişi başına düşen milli gelir) bir yana ekonomide 27 çeyrektir ilk defa küçülme yaşandı. 2016'nın 3. Çeyreğinde büyüme -1.8. İmalat ve inşaat sektöründeki küçülme %5 iken, yılın başından beri hizmet sektöründe %2, tarımda ise %1 dolaylarında. Bu küçülmenin 2017'de de sürmesi bekleniyor, **Türkiye ekonomisinin dış kaynağa bağımlılığı ve bu kaynağın küresel ve iç politikadaki riskler nedeniyle**

uzaklaşmasıyla dolardaki artışın devam edeceğini gösteriyor. Çoğu sanayi, inşaat ve hizmet sektöründe olan firmaların net döviz açığının 2016 eylül sonu itibariyle 213 milyar doları bulunduğu açıklandı, 2009 eylülde bu rakam 65 milyar dolardı, yani artış % 228.

Şu anda reel sektörde yaşanan krizin, mali ve takip eden bir bankacılık krizine dönüşme ihtimali de her geçen gün güçleniyor. Kredi derecelendirme kuruluşu Moody's'in yaptığı son değerlendirme, "banka kârlarında ciddi düşüş beklendiğini ifade ederek, bankaların varlık kalitesinin de kötüleşeceğini öngörüyor". Moody's'in bir başka vurgusu ise bankalardaki batık kredi oranının yüzde 4 düzeyini geçebileceği üzerine. Bir diğer kuruluş Fitch'de 27 Ocak'ta değerlendirmesini sunacak. Tahminler yabancı sermaye çıkışının hızlanacağı yönünde. Kredi derecelendirme kuruluşlarının not düşürmesi durumunda işlerin hepten kötüleşmesi kaçınılmaz hale gelecek.

İŞSİZLİK GİDEREK ARTIYOR

Tüm bu tablonun reelde en büyük etkisi işsizlik. Ekonomideki yavaşlama ile sektörlerdeki işten çıkarmalar işsizliğin yüzde 11,8 gibi yüksek bir seviyeye çıkmasına neden oldu. 15 Ocak'ta Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı verilere göre en son Mart 2010'da yüzde 12,8 olan işsizlik oranı Ekim 2016'da yüzde 11,8'e fırladı, Ekim 2015'e göre ise 1,3 puanlık, eylüle göre ise 0,5 puanlık artış yaşandı. Ekimde tarım dışı işsizlik oranı da 1,5 puanlık artışla yüzde 14,1 oldu. Mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik oranı ise bir önceki döneme göre 0,4 puanlık artış ile yüzde 11,7, işsiz sayısı ise 117 bin kişi artarak 3,6 milyon kişi olarak gerçekleşti. 15 ile 24 yaş arasındaki genç nüfustaki işsizlik oranı ise 1,9 puan artarak

yüzde 21,2 oldu. Yani her 5 gençten biri işsiz. 2017'de ekonominin kötü gidişine devam edeceğini öngörmek zor değil, dolayısıyla işsizlik giderek artacak hatta 2017 gidişatına bakarak ocak ayı için %13'e yaklaşacağını öngören tahminler de mevcut.

10 OCAK KARARI

Ekonomi alarm verirken Merkez Bankası 10 Ocak'ta aldığı kararla doların 4 TL seviyesine çıkmaması için "örtülü faiz artırımı" kararı aldı. Bankacılık sistemi, ihtiyacı olan likiditeyi Merkez Bankası'ndan farklı kanallardan sağlıyor. Haftalık vade ve gecelik vadede. Merkez Bankası'nın piyasaya verdiği likiditenin kabaca yüzde 40'ı haftalık olarak veriliyor, gerisi yani yüzde 60'ı gecelik vadede veriliyordu. Haftalık maliyet %8, gecelik maliyet ise %8,50'de. Bankalar ihtiyaç duyduğu parayı bu yollarla elde edemezse, faizlerin daha yüksek olduğu geç likidite penceresine yönlendiriliyor. Yani bu yolla Merkez Bankası her gün piyasaya verdiği TL miktarının maliyetini yükselterek doların fırlamasının önüne geçmeye çalışıyor.

İşsizlik, hayat pahalılığı, alım gücünün düşmesi ülkede yaşayan milyonlarca emekçi açısından giderek daha zor koşulların geleceğinin göstergesi. Referandum öncesinde AKP oldukça sıkışmış durumda olsa da; ekonomik göstergeler kötü gidişin 2017'de artarak devam edeceğini gösteriyor. Neticede AKP'nin batışa sürüklediği Türkiye ekonomisinde kırılma noktasına doğru gidiliyor. Dövizin uçuk noktalara vardığı şu sıralarda, şirket iflaslarının tetiklenmesi, bunun zincirleme şekilde yayılmaya başlaması, işsizliğin %20'lere ulaşması, kredi dönüşlerinin sekteye uğraması

NETİCEDE AKP'İN BATIŞA SÜRÜKLEDİĞİ TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KIRILMA NOKTASINA DOĞRU GİDİLİYOR. DÖVİZİN UÇUK NOKTALARA VARDIĞI ŞU SIRALARDA, ŞİRKET İFLASLARININ TETİKLENMESİ, BUNUN ZİNCİRLEME ŞEKİLDE YAYILMAYA BAŞLAMASI, İŞSİZLİĞİN %20'LERE ULAŞMASI, KREDİ DÖNÜŞLERİNİN SEKTEYE UĞRAMASI VE KRİZİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ULAŞMASI ORADAN DA KAMU BÜTÇESİNİ VURMASI GİBİ BİR SENARYO HER ZAMANKİNDEN DAHA YAKIN DURUMDA.

ve krizin bankacılık sektörüne ulaşması oradan da kamu bütçesini vurması gibi bir senaryo her zamankinden daha yakın durumda. AKP ve Erdoğan faturayı emekçilere kesmek dışında herhangi bir çözüm yolu bulamayacaktır. THY'de çalışanlara dayatılan "sıfır zam" ve hızla yükselişe geçen işsizlik travması bunun en iyi örneği durumunda. Kriz emekçilerle bağ kurmak için fırsatlar doğurur, fakat bu kendiliğinden olmaz. Aktif ve güçlü kampanyalarla emekçilere ulaşmak gerekiyor. Öncelikli olarak örülmesi gereken güçlü "Hayır" kampanyasıyla emekçilere ulaşmak ve krizden kaynaklı olarak emek eksenli söylemlerle sağ seçimde de etki uyandırıp alternatif yaratmak şart.

İşsizliğin, hayat pahalılığının ve geçim derdinin belini büktüğü emekçi kesimlerin krizden çıkış için kestirme bir çözümü maalesef yok. İşçiler, örgütlülüklerini arttırmak, sendikalara ilaveten alternatif işyeri örgütlenmeleri geliştirmek ve sosyalist mücadeleye katılmak zorundalar. İşçi sınıfı orta ve uzun vadede bunu başarmak zorunda.

RAFSANCANI:

İktidardaki İslamcılara Dair İyi Bir Örnek

Emre Güntekin

Ali Ekber Haşimi Rafsancani 8 Ocak günü yaşamını yitirdi. Rafsancani adı uzun yıllar İran siyasetinin perde arkasında kalmış olsa da 1979 Devrimi'nin ardından iktidarı işçi sınıfından gasp eden molla rejiminin Humeyni'den sonra **Hamaney**'le birlikte en önemli isimlerinden birisiydi. Rafsancani'nin ölümünün ardından; İranlı devrimcilere, emekçilere, ezilenlere yönelik kanlı bir baskı uygulayan molla rejimini inşa edenlerden birisi olarak, birkaç kelam etmek yerinde olacaktır.

Birçok molla gibi Rafsancani'de 14 yaşında dini eğitimini almak için Şiilerin kutsal merkezlerinden biri olan Kum'a gitti. Aldığı dini eğitimin ardından 1959 yılında Humeyni ile tanıştı, onun dini ve politik etkisine girdi. Humeyni ile birlikte **Şah Rıza Pehlevi**'nin modernleşme programına karşı muhalefet yürütürler. Humeyni'nin 1964 yılında Şahlık tarafından sürgüne gönderilmesiyle birlikte, onun ülke içerisindeki en önemli taraftarlarından birisi haline geldi; bu nedenle rejim tarafından birçok kez tutuklandı ve baskı gördü. Bu baskı dönemi devrim yıllarına kadar sürdü.

Devrimin ardından Humeyni'den aldığı güçle **Meclis Başkanlığı'na seçildi**. Haziran 1979'da suikast girişiminin hedefi oldu ancak sadece karnından yaralandı. İran Humeyni'nin dönüşü ve mollaların iktidara gelmesiyle birlikte kanlı bir iç savaşın içerisine düşmüştü. Her ne kadar mollalar ABD ve Batı'yla kan uyuşmazlığı yaşasa da asıl savaş ülke içerisinde gerçekleşiyordu. Mollalar rejimlerini devrimcilerin ve kendilerine muhalif olanların bedenlerine basarak sağlamlaştırmaya girişti.

Rafsancani'nin Molla rejimi içerisindeki önemi, Irak ile süren Körfez Savaşı sürecinde daha net bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. **Irak ordusunun hiçbir uyarı vermeden Saddam Hüseyin'in emriyle İran'a saldırmasıyla başlayan İran-İrak Savaşı, molla rejiminin İran'da kurumsallaşmasını sağladı. Bu açıdan Tahran'ın bombalandığı, Irak Ordusu'nun kimyasal silah kullandığı ve İran gençlerinin çok ağır bedeller ödeyerek durdurduğu Irak saldırısı, mollalar için aslında siyasi bir kazanıma dönüştü.**

Diğer taraftan savaşın uzamasının İran'a da iyilik getirmeyeceği iyice ortaya çıktıktan sonra Rafsancani, savaşın sonlandırılması konusunda Humeyni'yi ikna etmeyi başardı. Humeyni'nin tavrı ise Saddam'ın devrilmesine kadar savaşı sürdürmektir. Fakat savaş uzadıkça ekonomik krizin derinleşeceğini ve kazanılsa bile bunun bir pirus

zaferine dönüşeceğini 8 yılın ardından ve savaşta kaybedilen 1 milyon İranlı'dan sonra Rafsancani çok iyi kavramıştı. Humeyni üzerindeki ikna yeteneğini daha önce de birçok olayda göstermişti. Humeyni, din adamlarının cumhurbaşkanı olmasına karşı çıkarken Rafsancani Ali Hamaney'in cumhurbaşkanlığından yanaydı ve bu konuda Humeyni'yi ikna etmişti. Bu durum molla rejimi içerisinde Rafsancani'yi siyasetin gidişatını belirleyebilen, kilit bir unsur haline getirdi. Humeyni'nin vefatının ardından Hamaney'in ruhani liderliğe (rehberliğe) gelmesine destek oldu. (Belki de siyasi kariyerinde kendi geleceği açısından en büyük hatası bu olmuştu.) Bu konudaki rivayetlere göre Rafsancani Hamaney'i siyasi olarak etkisiz ve kolay yönlendirilebilecek bir kişi olarak görmüştü. Kendisi de 1989 yılında cumhurbaşkanlığına seçildi.

Cumhurbaşkanlığı süresince uyguladığı politikalar sadece rejimin muhafazakârlarını değil, liberal reformcuların da eleştirilerini aldı. Rejimin kurumsal olarak yerleşmesi yolunda attığı adımlarla –tabi ki dini bir polis devleti rejimi olarak- ve bu etkisinin cumhurbaşkanlığının ardından bile devam etmesi nedeniyle liberaller kendisine **“Ayetullah Makyavelli”** lakabını taktı. Dış politikada Batıyla uyum sağlama yolunda takındığı “ılımlı” tavır, muhafazakâr mollaları rahatsız ediyordu. İran'ın bozulan ekonomisini düzeltebilmek için çareyi uluslararası sermayeye eklemleme yolunda aradı. ABD'yle arayı düzeltebilmek için 90'ların başında Hizbullah tarafından esir alınan iki Amerikan askerinin teslim edilmesi için arabuluculuk yaptı ve Başkan Reagan'ın takdirini kazandı.

Ne var ki **uluslararası sermayeye oldukça ılımlı yaklaşan Rafsancani, ülke içindeki muhaliflere o kadar ılımlı yaklaşmayacaktır.** Halkın Mücahitleri üyelerinin toplu bir şekilde katliamdan geçirilmelerini **“Allah'ın hukukunun buyurduğu gibi; düşmanları onları cezalandırmak için bir, onları öldürün, iki, idam edin, üç, ellerini ve ayaklarını kesin, dört, sürün. Yaptığımız budur”** savunur. Belki de bu sertliğinden olsa gerek Humeyni onun için **“Rafsancani yaşadığı sürece devrim de yaşıyor demektir.”** demişti.

Rafsancani ile ilgili kamuoyunun sırlarına tam olarak vakıf olmasa da bildiği konulardan birisi, onun İran'ın zengin doğal kaynakları ve yolsuzluklar aracılığıyla elde ettiği muazzam servetidir. Hoş daha önce Batı basınında İran'ın milyarder mollaları ile ilgili haberleri görebilmek mümkün. Yıllar önce Rus asıllı Amerikan gazeteci Paul Klebnikov,

Humeyni'nin vefatının ardından Hamaney'in ruhani liderliğe (rehberliğe) gelmesine destek oldu. (Belki de siyasi kariyerinde kendi geleceği açısından en büyük hatası bu olmuştu.) **Bu konudaki rivayetlere göre Rafsancani Hamaney'i siyasi olarak etkisiz ve kolay yönlendirilebilecek bir kişi olarak görmüştü.** Kendisi de 1989 yılında cumhurbaşkanlığına seçildi.

İran'ın milyarlarca molları ile ilgili Forbes dergisinde bir makale yayınlamış ve molla rejimini kızdırmıştı. Klebnikov, 2004 yılında Moskova'da hala aydınlatılmayan bir suikast sonucu öldürülmüştü. İran'ın en zenginlerinin ardından Klebnikov o sırada Rusya'daki oligarkları incelemekteydi.

Kleibnikov makalesinde İran Devrimi'nin ardından yabancı yatırımlar, Şah dönemi zenginlerinin servetleri ve İran'ın devletleştirilen doğal kaynaklarının kontrolünün büyük oranda Molla rejiminin bürokratlarının eline geçtiğine ve dini vakıflar aracılığıyla bu zenginliğin Mollaların talanına açıldığına vurgu yapıyordu. Kleibnikov, Rafsancani'yi cumhurbaşkanlığı döneminde başlatılan özelleştirme programının babası olarak tanımlıyor. Rafsancani döneminde İran serbest piyasa ekonomisine yönelmiş ve yabancı sermaye ile duvarlar yıkılmaya çalışılmıştı. Onun döneminde yapılan özelleştirmelerde aile fertleri, bu yağmadan ciddi bir pay kapmıştı. Makalede Rafsancani ailesini yakından tanıyanlar, kardeşinin 1970'lerde Tahran Üniversitesi'nde öğrenciyken özel dersler vererek ve başka öğrencilerin ödevlerini hazırlayarak geçimini sağladığını aktarıyor. İnsan, "nereden nereye" demeden edemiyor. Muhalefetteyken yoksul

Lavasan kentinde yaklaşık 120 milyon dolar değerinde bir at çiftliğine sahip olduğu biliniyor. Ayrıca aile İran'ın en büyük petrol şirketinin, Daewoo otomobil fabrikasının ve en iyi havayolu şirketinin de sahibi. Ayrıca Dubai, Goa ve Tayland sahillerindeki tatil köylerinin... Tabi ki İsviçre ve Lüksemburg bankalarında gizlenen milyarlarca doların boyutunu kimse tahmin edemiyor. Zira İran'da işlenecek en büyük günahlardan biri mollaların, hele ki ülkenin en esrarengiz kişilerinden birisi olan Rafsancani'nin servetini tartışmaya açmak. Daha önce bunu gündeme getiren bir gazetecinin ölüm cezasından kıl payı kurtulduğu yine Kleibnikov tarafından aktarılıyor.

Cumhurbaşkanlığının ardından kendisinin yerine reformcuların önemli isimlerinden **Muhammed Hatemi** geldi. Fakat Rafsancani'nin gölgesi, İran devlet aygıtının üzerinde aynı şekilde kaldı. Rafsancani perde arkasında İran'da değişim ve dışa açılma bekleyen reformcu kanadın perde arkasındaki destekçilerinden birisi oldu. Bu durum onun Ali Hamaney'le arasının açılmasına ve ailesine ev hapsi uygulanmasına kadar gidecek sürecin başlangıcı oldu. 2005 yılında reformcuların adayı olarak Mahmud Ahmedinejat'ın karşısına çıktı, fakat seçimi kaybetti. Medyada ve İran

Muhalefetteyken yoksul olan, bozuk düzendeki yolsuzluklardan ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerden dem vuran **İslamcıların iktidara geçtiklerinde nasıl büyük bir açgözlülükle paraya saldırdığının, en kaba yolsuzluklara batarak kendisine muhalefet edenleri de geçmiş iktidarlardan çok daha acımasız bir şekilde bastırdıklarının en iyi örneğidir Rafsancani.**

rol oynadı, hem de kendisi yeniden rehberi atama yetkisi bulunan Uzmanlar Meclisi üyeliğine seçilmeyi başardı. Bu durum hem Hamaney'i hem de İran'da en önemli politik aktörlerden birisi olan Devrim Muhafızları Ordusu'nu rahatsız etti. **İran'da bugün en önemli siyasi belirsizlik noktalarından birisi Hamaney'in ardından rehberliğe kimin getirileceği.** Ölmeseydi Rafsancani'nin hem İran'ın zenginleriyle olan yakınlığı, hem de askeri çevrelerdeki gücüyle yeni rehberi belirleme konusunda etkin bir rol oynayacağı aşikârdı. Bu konuda yine mevcut cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin adı ön plana çıkıyordu. Fakat ölümüyle birlikte mevcut siyasi dengeler Hamaney ve Devrim Muhafızları Ordusu lehine değişmiş durumda. ABD'de Trump'ın seçilmesiyle birlikte Ruhani'nin en büyük başarısı olarak görülen nükleer anlaşma ve ambargonun kaldırılması tehlikeye düşerken, önümüzdeki süreçte muhafazakar kanatla iyi geçinmek amacıyla geri adım atması şaşırtıcı olmayacaktır. Anayasa Koruyucuları Konseyi Sekreteri de "2017 Mayıs seçimlerinde *Ruhani'nin ikinci dönem cumhurbaşkanlığı adaylık başvurusunun kesin kabul edileceği şeklinde bir kaide yok*" sözleriyle geleceğe dair ipuçlarını verdi.

İran'da siyasi elitlerden (muhafazakâr ya da reformist fark etmez) hangisinin iktidar aygıtlarını kontrol edeceği İranlı emekçiler ve geleceğini arayan gençlik üzerinde çok keskin bir etki yaratmayacaktır. En fazla yeşilin biraz daha açık bir tonu İran toplumu üzerinde hâkimiyet kuracaktır. İranlı emekçilerin esas kurtuluşu, reformizmin sınırlarını aşan bir muhalefet yükselterek mücadele etmesiyle gerçekleşecektir.

Kleibnikov makalesinde İran Devrimi'nin ardından yabancı yatırımlar, Şah dönemi zenginlerinin servetleri ve İran'ın devletleştirilen doğal kaynaklarının kontrolünün büyük oranda Molla rejiminin bürokratlarının eline geçtiğine ve dini vakıflar aracılığıyla **bu zenginliğin Mollaların talanına açıldığına vurgu yapıyordu.**

olan, bozuk düzendeki yolsuzluklardan ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerden dem vuran İslamcıların iktidara geçtiklerinde nasıl büyük bir açgözlülükle paraya saldırdığının, en kaba yolsuzluklara batarak, kendisine muhalefet edenleri de geçmiş iktidarlardan çok daha acımasız bir şekilde bastırdıklarının en iyi örneğidir Rafsancani.

Günümüzde Rafsancani ve ailesinin sahip olduğu devasa servet gözlerden saklanamıyor. Bir kardeşi ülkedeki en büyük bakır madenine sahip, bir diğeri devletin bir televizyon kanalının sahibi. Bir kardeşi Kerman eyaletine vali olarak atanırken, bir kuzeni 400 milyon dolarlık bir fıstık ihracat şirketine sahip. Bir yeğeni ve oğlu, Petrol Bakanlığı'nda üst düzey görevde, bir diğer oğlu Tahran metrosunun 700 milyon dolarlık projesini üstlenmiş durumda. En küçük oğlu Yaser'in İran'ın kuzeyindeki

kamuoyunda, rejimin izin verdiği ölçüde, serveti, yaptığı yolsuzluklar, ailesinin karıştığı akçeli işler tartışmaya açıldı. 2009 yılında Mahmud Ahmedinejad'ın Huseyin Musavi karşısında tartışmalı bir şekilde seçilmesiyle İran'da önemli bir ayaklanma patlak verdi. Bu ayaklanmada desteği olduğu gerekçesiyle Rafsancani'nin kızı tutuklandı. Rafsancani ise özellikle Kum'da bulunan mollalardan destek aradı ve ulemanın etkisiyle kendisine yönelen saldırıları biraz olsun durdurmayı başardı. Reformculara verdiği destek Rafsancani'nin kentli orta sınıflar üzerindeki etkisini yeniden artırdı. **2013 yılında cumhurbaşkanlığına adaylığımı koysa da, aday olması Anayasa Koruyucuları Konseyi tarafından reddedildi.**

2016 yılındaysa Rafsancani, hem Hasan Ruhani'nin cumhurbaşkanı seçilmesinde etkin

Dergimize Nasıl Ulaşabilirsiniz?

Ankara:

İlhan İlhan Kitabevi
(Karanfil Sk. 30/3 Kızılay)
Dost Kitabevi
(Karanfil Sk. No: 11 Kızılay)

İstanbul:

Mephisto Kitabevi - Taksim Şube
(İstiklal Cd. No: 125)
Mephisto Kitabevi - Beşiktaş Şube
(Köyüğü Cd. No: 15)
Mephisto Kitabevi - Kadıköy Şube
(Muvakkithane Cd. No: 5)

Antalya:

0506 331 96 40

Denizli:

0505 835 47 80

İzmir:

Yakın Kitabevi

(Kıbrıs Şehitleri Cd. 104/A

Alsancak)

Samsun:

Tutunamayanlar Kitabevi

(Süleymaniye Cd. İlkadım)

Trabzon:

Ra Kitabevi

(Uzun Sk. Saray Çarşısı No: 5)

**OKU
OKUT
ABONE OL**

Bu kadar
YETKİYİ
babama
VERMEM!

*O da
istememez
zaten!*